

T.C.  
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ ANABİLİM DALI  
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

BEŞ-ALTI YAŞ ÇOCUKLARIN SOSYAL  
BECERİLERİNİN,  
EBEVEYNLERİNİN AİLE İŞLEVLERİ AÇISINDAN  
İNCELENMESİ

Cengiz ÇELİK

DOKTORA TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Ercan YILMAZ

KONYA-2018



**T. C.**  
**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü**



**Doktora Tezi Kabul Formu**

Öğrencinin	Adı Soyadı	CENGİZ ÇELİK	
	Numarası	074138031001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı/ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input type="checkbox"/>	Doktora <input checked="" type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ercan YILMAZ	
Tezin Adı	Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin, Ebeveynlerinin Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin, Ebeveynlerinin Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma 05/01/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Ercan YILMAZ	Danışman	
Prof. Dr. Ramazan ARI	Üye	
Prof. Dr. Neriman ARAL	Üye	
Prof. Dr. Figen GÜRSOY	Üye	
Doç. Dr. Kezban TEPELİ	Üye	



**T. C.**  
**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü**



**Bilimsel Etik Sayfası**

Öğrencinin	Adı Soyadı	CENGİZ ÇELİK		
	Numarası	074138031001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı/ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input type="checkbox"/>	Doktora	<input checked="" type="checkbox"/>
Tezin Adı	Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin, Ebeveynlerinin Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi			

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığımı bildiririm.

Cengiz ÇELİK



**T. C.**  
**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü**



Öğrencinin	Adı Soyadı	CENGİZ ÇELİK		
	Numarası	074138031001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı/ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input type="checkbox"/>	Doktora	<input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ercan YILMAZ		
Tezin Adı	5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin, Ebeveynlerinin Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi			

### ÖZET

**5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin, Ebeveynlerinin Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi**

Bu araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri, ebeveynlerinin aile işlevleri ve sosyo-demografik özelliklerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında ihtiyaç duyulan verileri toplamak amacıyla küme örnekleme yöntemi kullanılmış, örnekleme birimi olarak okullar alınmıştır. Konya ili Selçuklu İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 140 okul öncesi eğitim veren kurumlardır. İlgili kurumlar arasından tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle 17 okul öncesi eğitim kurumu çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubuna alınan 17 okul öncesi eğitim kurumundaki 306 5-6 yaş grubundaki öğrencinin anne-babası ve 17 öğretmen üzerinde çalışılmıştır. Anne babalara Aile İşlevleri Ölçeği (ADÖ), öğretmenlere Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeği (OSBEDÖ) verilmiştir.

Araştırma bulgularını elde etmek üzere üç adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmada çocukların sosyal becerilerini ölçmek için Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ) Öğretmen Formu,

ebeveynlerin aile işlevlerini ölçmek için Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), daha önceden aldığı okul öncesi eğitimi, çocuğun okula gitmeden önce bakım hizmetini veren kişi gibi bağımsız değişkenleri belirlemek için ise Sosyodemografik bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda çocukların ebeveynlerinin aile işlevleriyle, sosyal becerinin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Aile İşlevleri, Sosyal Beceri, Sosyal Gelişim, Sosyal Yeterlik





T. C.  
**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü**



Öğrencinin	Adı Soyadı	CENGİZ ÇELİK		
	Numarası	074138031001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı/ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input type="checkbox"/>	Doktora	<input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ercan YILMAZ		
	Tezin İngilizce Adı	An Analysis of Five- to-Six-Year-Old Children's Social Skills in Terms of Their Parents' Family Functions		

### SUMMARY

An Analysis of Five- to-Six-Year-Old Children's Social Skills in Terms of Their Parents' Family Functions

In this study, it was aimed to examine the social skill levels of five- to six-year-old children attending pre-schools in terms of their parents' family functions and socio-demographic characteristics.

In order to collect the data for the research, stratified sampling method was used, and schools were taken as sampling units. Target population of the study involves five- to six-year-old children attending independent kindergartens affiliated to the Ministry of National Education and primary schools, parents and class teachers in the province of Konya. Classification was done by using random sampling method by selecting 17 schools out of these schools. The population of the study consists of 306 five- to six-year-old children, 306 parents and 17 teachers.

Three data collection tools were used in the study. They were Social Skills Assessment Scale (OSBED) to measure social skills of children in the study, Family Assessment Scale (FAS) to assess family functioning, and The

Socio-demographic Background Questionnaire to determine independent variables such as, maternal education level, father's education level, household monthly income, number of children, pre-school education. The data obtained in this study were analyzed using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 program. Frequency, percentage, mean and standard deviation were used as descriptive statistical methods in the analysis of the data.

As a result of the research, it was found out that there were significant relationships between family functions of children's families and sub-dimensions of social skills. While there was no significant difference between gender and social skills.

**Key words:** Family Functions, Social Skill, Social Development, Social Competence.

## TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesinde büyük desteği ve rehberliği olan danışmanım Sayın Prof. Dr. Ercan YILMAZ 'a, çalışmanın şekillenmesi için önerileriyle destek olan Sayın Prof. Dr. Ramazan ARI, Sayın Prof. Dr. Neriman ARAL, Prof. Dr. Figen GÜRSOY ve Doç. Dr. Kezban TEPELİ' ye araştırmanın uygulama aşamasında yardımlarını esirgemeyen öğretmen ve idareci arkadaşlara, araştırmanın her aşamasında zorlukları birlikte aştığım ve her zaman yanımda olan eşim Filiz ÇELİK' e, oyun için işlerimin bitmesini bekleyen ve zamanlarından çaldığım kızım M. Bilgesu ÇELİK ve oğlum M. Samed ÇELİK' e teşekkür ederim.

**Cengiz ÇELİK**

**Konya -2018**



**KISALTMALAR**

<b>OSBEDÖ</b>	: Okul öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği
<b>ADÖ</b>	: Aile Değerlendirme Ölçeği
<b>BB</b>	:Başlangıç Becerileri
<b>ADB</b>	:Akademik Destek Becerileri
<b>AB</b>	:Arkadaşlık Becerileri
<b>DYB</b>	:Duygularını Yönetme Becerileri
<b>PRÇ</b>	:Problem Çözme
<b>İLET</b>	:İletişim
<b>ROL</b>	:Roller
<b>DTV</b>	:Duygusal Tepki Verebilme
<b>GİG</b>	:Gereken İlgii Gösterme
<b>DK</b>	: Davranış Kontrolü
<b>Gİ</b>	:Genel İşlevler

## İÇİNDEKİLER

Özet.....	ii
Summary.....	vi
Teşekkür.....	viii
Kısaltmalar.....	ix
Tablolar Listesi .....	xxiv

### BÖLÜM I

#### GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2.1. Alt Amaçlar.....	3
1.3. Sınırlılıklar .....	4
1.4.Tanımlar.....	5
1.5. Araştırmanın Önemi .....	5

### BÖLÜM II

#### PROBLEMİN KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELLERİ

2.1. Sosyal Beceri ve Tanımı .....	7
2.1.1. Sosyal Yeterlik .....	8
2.1.2. Sosyal Beceri Yetersizlikleri .....	9
2.1.3. Sosyal Becerilerin Kazanımı .....	11
2.1.4. Sosyal Beceri Sınıflamaları .....	11
2.1.5. Sosyal Beceri Öğretim Yöntemleri .....	12
2.2.Sosyal Uyum ve Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler.....	14
2.2.1Anne-Baba Çocuk Etkileşimi.....	14
2.2.2. Kardeş İlişkileri .....	17
2.2.3.Akranlar ve Arkadaşlık İlişkileri.....	17
2.2.4.Okul ve Öğretmenler .....	18

2.2.5. Kitle iletişim Araçları .....	19
2.2.6. Sosyo-Ekonomik Düzey .....	20
2.2.7. Çocuğun Geliştirdiği Özellikler .....	21
2.3. Yaşlara Göre Sosyal Uyum ve sosyal Becerilerin Gelişimi .....	21
2.4. Ailenin Tanımı .....	24
2.5. Aile Modelleri .....	25
2.5.1. Genel Model .....	25
2.5.2. Karşılıklı Bağımlılık Modeli .....	25
2.5.3. Bağımsızlık Modeli .....	26
2.5.4. Karşılıklı Duygusal Bağlılık Modeli .....	26
2.6. Aile İşlevleri .....	26
2.6.1.1. Sağlıklı (İşlevlerini Yerine Getiren) Aile .....	28
2.6.1.2. Sağlıksız (İşlevlerini Yerine Getiremeyen) Aile .....	28
2.6.2. Aile İşlevlerini Etkileyebilecek Değişkenler .....	29
2.6.2.1. Aile İçi İlişkiler .....	29
2.6.2.1.1. Aile İçi Yatay İlişkiler (Anne-Baba İlişkisi) .....	29
2.6.2.1.3. Baba -Çocuk İlişkisi .....	36
2.6.2.1.4. Kardeşler Arası İlişkiler .....	37
2.6.2.2. Ailede Ruhsal Sorunlar .....	38
2.6.2.3. Ailede özrü / Kronik Hastalığı Bulunan Üyenin Varlığı .....	38
2.6.2.4. Ailenin Ekonomik Nitelikleri .....	38
2.6.2.5. Ailenin Gelişimsel Niteliği (Aile Yaşam Döngüsü) .....	39
2.7. İlgili Araştırmalar ve Yayınlar .....	39
2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar .....	39
2.7.2. Yurt dışında Yapılan Çalışmalar .....	44

### **BÖLÜM III YÖNTEM**

3.1. Araştırma Modeli .....	47
3.2. Çalışma Evreni Ve Çalışma Grupları .....	47
3.3. Veri Toplama Araçları Ve Verilerin Toplanması .....	48
3.3.1. Ebeveynler ve çocuklar için kişisel bilgi formu (KBF) .....	48
3.3.2. Okul öncesi sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ) Öğretmen Formu .....	48
3.3.3. Aile İşlevleri Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) .....	50
3.4. Verilerin Toplanması .....	53
3.5. Verilerin Analizi .....	54

### **BÖLÜM IV BULGULAR**

4. Bulgular .....	56
-------------------	----

### **BÖLÜM V TARTIŞMA VE YORUM**

5. Tartışma Ve Yorum .....	73
----------------------------	----

### **BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER**

6. Sonuç Ve Öneriler .....	92
6.1. Sonuçlar .....	92
6.2. Öneriler .....	92
KAYNAKLAR .....	95
EKLER .....	110
Okul Öncesi Eğitim Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ) Öğretmen Formu .....	110

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ).....	113
Kişisel Bilgi Formu (Anne-Baba).....	118



## TABLOLAR LİSTESİ

<b>Tablo 1.</b> 5-6 yaş çocukları için OSBEDÖ yüzdeler ve puan aralıkları .....	50
<b>Tablo 2.</b> 5-6 yaş çocukların Sosyal Becerileri (alt boyutları) ve Aile İşlevleri (alt boyutları) Arasındaki İlişki.....	56
<b>Tablo 3.</b> Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Başlangıç Becerileri" puanlarını yordama da doğrusal regresyon analiz sonuçları. ....	59
<b>Tablo 4.</b> Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Akademik Destek Becerileri" puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları.....	60
<b>Tablo 5.</b> Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Arkadaşlık Becerileri" puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları .....	61
<b>Tablo 6.</b> Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Duyguları Yönetme Becerileri" puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları.....	62
<b>Tablo 7.</b> Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Toplam Sosyal Beceri Yeterlilikleri " puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları.....	63
<b>Tablo 8.</b> Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Problem Çözme"alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına göre Çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları .....	64
<b>Tablo 9.</b> Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "İletişim"alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına göre çocukların Toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları .....	65
<b>Tablo 10.</b> Ebeveynlerinin aile işlevlerinin"Roller"alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına göre çocukların Toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları .....	66
<b>Tablo 11.</b> Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Duygusal Tepki Verebilme" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına Göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları .....	67
<b>Tablo 12.</b> Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Gereken İlgiyi Gösterme"alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları .....	68

<b>Tablo 13.</b> Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Davranış Kontrolü" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıksız olmalarına göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları .....	70
<b>Tablo 14.</b> Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Genel İşlevler" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıksız olmalarına göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları .....	71
<b>Tablo 15.</b> Çocukların sosyal becerilerinin cinsiyet değişkenine göre Puan ortalamaları t-testi analiz sonuçları .....	72



## BÖLÜM I

### 1.GİRİŞ

#### 1.1.Problem Durumu

Hayatın ilk altı yılını kapsayan erken çocukluk dönemi, zihinsel, bedensel, psiko-motor, dil, sosyal ve toplumsal gelişmenin hızlı olduğu bir dönemdir. Bu dönem çocuğun yaşamında çok önemlidir ve bu dönemdeki eğitim çocuğun gelecekteki yaşantısını önemli ölçüde etkiler. Bu nedenle çocuğun tüm gelişim alanlarının desteklenmesi büyük önem taşımaktadır (Zembat ve Unutkan, 2001).

Sosyal beceriler bireylerin sosyal etkileşimi başlatıp devamını getiren, sosyal ilişkilerde yaşanan sorunların çözümünde kolaylık sağlayan sözel ya da sözel olmayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Gülay, 2009:14). Toplumun bireye biçilen sorumlulukları yerine getirmesi ve toplumun bireyden beklentilerine cevap verebilecek gerekli olan davranışları içermektedir (Avcıoğlu, 2009: 8). Çocukluk döneminde gözlenen sosyal beceriler çocuğun uyumu ile bağlantılıdır. Sosyal becerilerin çocukların akranları arasında olumlu etkileşimi sağlama, problem çözme ve oyun becerilerine katkı sağladığı görülmektedir. Bireyin topluma uyumunun oluşmasında yaşamın ilk yıllarında çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması, nitelikli ve işlevsel aile yaşantısı önemlidir. Sosyal etkileşimlerle kazanılan sosyal beceriler, sosyal gelişimi destekler. Sosyal gelişimini sağlıklı geçiren bireyler sosyal becerileri sıklıkla kullanırlar. Sosyal beceri yönünden yetersiz çocuklar, çevreleriyle uyumsuzluk göstermekte, arkadaşları tarafından reddedilmekte ve bu nedenle sosyalleşmede bazı zorluklar yaşamaktadırlar (Gülay, 2009).

Çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevrenin çocuğa karşı tutum ve davranışları, ihtiyaçlarını karşılayış tarzı; çocuğun davranışlarının ve kişilik yapısının biçimlenmesinde önemli faktörlerdendir (Altinköprü, 2003). Çocuklar ilk eğitimini ilk sosyal çevresi olan ailede alır, okul içinde ve dışında yapılan eğitim ve öğretimle birlikte yaşam boyu devam eder. Bu anlamda çocuklarda sosyal gelişim; bireylerin ve çocukların davranış ve inançlarını kazandıkları süreç olarak tanımlanır (Gander ve Gardiner, 1993).



Her kültürün aile imgeleri, her toplumun aile ile ilgili değerleri ve kuralları vardır. Aile üyeleri bunları bilip uygulamakla mükelleftir. Çocuklar bu kurallar çerçevesinde yetişir (Gülerce, 1996).

Aile ile ilgili farklı tanımlar yapılmıştır. Aile; anne baba ve çocuklardan meydana gelen en küçük toplumsal yapıdır. Aile çocuğu topluma hazırlayan, cinsel ilişkilerin, düzenlendiği, ebeveynlerin olması gerektiği gibi sıcak ve güven verici ilişkilerin kurulduğu toplumsal bir kurumdur (Ozankaya, 1999). Çocuklar dünyayı anne ve babasının çevreyle kurmuş olduğu ilişki biçimine göre algılar (Dizman ve Gürsoy, 2004).

Sosyal beceriler, bireyin başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmaları ve bu olumlu etkileşimi sürdürmeleri için önemlidir. Aynı zamanda çocukların sosyal becerilerinin oluşmasında ebeveynleri ya da bakıcıları ile kurdukları ilk iletişimleri önemlidir (Westwood,1993).

Aile çocukların sosyalleşmesi için gerekli olan temel becerilerin kazanıldığı yerdir. Sosyalleşme; çocuğun, grubun kural ve değerlerine uymayı öğrenmesi, bu değerler bütünü benimsemesidir. Bu öğrenme, tüm yaşam boyunca devam ederek bireyin çevresindeki insanlarla ilişkilerini, iletişim becerilerini ve sosyal uyumunu düzenler (Kandır, 2004).

Çocuklar sosyalleşme sürecinde topluma ait kültürü öğrenerek toplumun bir üyesi haline gelir. Doğumla başlayan süreç, aile, okul ve çevre etkileşimiyle devam eder. Çocuklar başkalarını gözlemleyerek nasıl davranması gerektiğini öğrenir (Tepeli ve Yılmaz, 2012).

Arkadaş edinme ve bu arkadaşlığın başarılı devamını sağlayacak sosyal becerilerin ediniminde başarısız olan çocuklar akranları tarafından reddedilme yalnızlık, düşük özgüven gibi birçok sosyal ve duygusal problem açısından risk taşımaktadırlar (Merrell,1999). Okul öncesi dönemde duygularını ifade etmede sorunları olan, saldırgan ve uyumsuz davranışlar sergileyen çocukların, yaşamın ilerleyen dönemlerinde sosyal adaptasyon sorunları ve duygusal bozukluklar yaşadıklarını göstermiştir (Egeland vd., 2002).

Çocukların çeşitli alanlardaki becerilerinin (sosyal, duygusal, psiko-motor ve psiko-sosyal) gelişimi ve geleceğe hazırlanabilmesi için ebeveynler son derece önemlidir. Ebeveynler okul öncesi çağda ve sonraki gelişim dönemlerinde çocukları

için model oluşturmada, çocukları destekleme öğretme gibi alanlarda en önemli rolü oynamaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin aile işlevleri, yukarıda sözü edilen becerilerin tutum ve davranışların kazanılmasında çok önemlidir. Şayet ebeveynler aile işlevlerini yerine getirmekte yetersiz kalırlarsa çocuklar sosyal ve duygusal becerileri geliştirmekte yaşama ait problemi çözmekte başarısız olabilirler. Bu bağlamda aile işlevlerinin yeterli ve sağlıklı olması çocuklarının gelişimi açısından son derece önemlidir. Ebeveynlerin aile işlevlerini yerine getirmekte yetersiz kalması ebeveynin eğitimi ile toplumun kültürel yapısı ile ilgili olabilir. Bu araştırmada ebeveynlerin aile işlevlerini düzenlemesi aile işlevlerinde sağlıklı olmaları çocukların sosyal ve duygusal gelişimine önemli katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmanın amaçları ve alt amaçlarında belirtilen sorulara cevap aranmıştır. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların Sosyal becerilerinin ebeveynlerinin aile işlevleri açısından, okul öncesi dönemde incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

## **1.2. Araştırmanın Amacı**

Bu araştırmanın genel amacı; okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin, ebeveynlerin aile işlevleriyle ilişkisi nedir, aile işlevleri puanları çocukların sosyal becerilerini yordamakta mıdır, sorularına cevap aranmıştır. Ayrıca cinsiyet, aile işlevlerinin sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma değişkeni çocukların sosyal becerilerini farklılaştırmakta mıdır? Sorusuna cevap aranmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkenleri ebeveynlerin aile işlevleri, aile işlevlerinin sağlıklı olup olmaması ve çocukların cinsiyetidir. Araştırmanın bağımlı değişkeni okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerileridir. Yukarıda verilen genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

### **1.2.1. Alt Amaçlar**

Yukarıda belirtilen genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Çocukların okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeğinin (OSBEDÖ) toplam sosyal beceri yeterlikleri ve alt boyutları (başlangıç becerileri, akademik

destek becerileri, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri) puanları ile Aile İşlevleri Değerlendirme ölçeği (ADÖ)' nin alt boyutları (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) puanları arasında ilişki var mıdır, ilişkinin yönü ve kuvveti nedir?

2. Ebeveynlerin Aile İşlevleri Değerlendirme ölçeği (ADÖ) alt boyutları (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) puanları, çocukların okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği (OSBEDÖ) toplam sosyal beceri yeterlikleri ve alt boyutlarını (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri) puanlarını anlamlı olarak açıklamakta mıdır?

3. Ebeveynlerin aile işlevleri alt boyutlarının sağlıklı olup olmamasına göre; çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri puan ortalamaları ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

4. Okul öncesi sosyal beceri Ölçeği (OSBEDÖ) puan ortalamaları çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

### **1.3. SINIRLILIKLAR**

Araştırma,

1. Konya ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anasınıflarına devam eden beş-altı yaş çocukları, bu çocukların anne-babaları ve öğretmenlerinden alınan verilerle,
2. Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği OSBEDÖ öğretmen formu ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin ADÖ ölçtüğü sonuçlarla, aile bilgi formundan toplanan verilerle sınırlıdır.
3. Çocukların bedensel ve zihinsel engeli olmaması bir dışlama ölçütü olarak sınırlılıklara eklenmiştir.

#### 1.4.TANIMLAR

**Sosyal Gelişim:** Bireyin doğumundan itibaren başlayıp, hayat boyu devam eden, başkalarıyla nitelikli ilişkiler kurması ve çevresine uyum sağlama sürecidir (Arı, 2005).

**Sosyal Beceri:** Bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal norm ve kurallarına uyum sağlamasını, sosyal ortamlarda olumlu yada tarafsız tepkiler vermelerini sağlayan becerilerdir (Akman vd., 2003: 167).

#### **Sosyal Yeterlik**

Sosyal yeterlik, çocukların akranları ile etkileşiminde sosyal becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri, sosyal ortamlarda uygun davranışta bulunmak için bireysel yeteneklerini gösterebilmeleridir (Ali Sinanoğlu ve Özbey, 2011: 16).

**Aile:** Toplumsal örgütlenmenin ve toplumun en küçük temel birimidir (Sezal, 1981: 17).

**Aile işlevi:** Neslin devamını sağlamak, aile üyelerinin ekonomik gereksinimlerini karşılamak, statü kazanımına yardımcı olmak, üyelerine eğitim vermek, inanç oluşturmak, boş zamanlarını değerlendirebilecekleri etkinlikler oluşturmak, cinsel doyumu sağlamak, karşılık sevgi ve saygı ihtiyacını karşılamak, için meşru ortam oluşturma gibi işlevlerdir (Obgurn,1963).

#### 1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Gelişen ülkelerde çocuk eğitimi ve gelişimi üzerinde anne babanın etkisi artmış ve çocukları daha nitelikli bir şekilde yetiştirme yöntemleri üzerinde durulmaktadır. Ailenin çocukların sosyal duygusal ve diğer gelişim alanlarına etkisi üzerine bir çok araştırma yapılmış, çalışmaların büyük bir çoğunluğu saldırganlık ilişkileri, akran kabulü, ebeveyn tutumları, ilköğretim ve ortaöğretim dönemindeki öğrencilerle ilgili olduğu görülmüştür. Okul öncesi alanda yapılan çalışmalar sınırlıdır. Yapılan çalışmalarda genellikle anne-çocuk ilişkisi üzerinde durulmuştur, diğer değişkenler göz ardı edilmiştir. Araştırmamız ebeveynlerin aile işlevleriyle, ailenin birçok yönünü ele alması açısından önem arz etmektedir. Ebeveynlerin aile işlevlerinin sağlıklı olması çocuklarının sosyal becerilerinin artmasını sağlarken, ailenin sağlıklı işlevleri de, çocukların sosyal becerilerinin azalmasına sebep olabilir. Araştırma bu yönüyle sağlıklı aile işlevlerine sahip ebeveynlerin alacakları yardım

ve aile eğitimleriyle sağlıklı hale getirilmesi sonucunda çocuklarının gelişim alanlarına daha fazla katkı sağlaması açısından önemlidir.

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişimi açısından en hızlı olan dönemdir. Bu dönemde çocuğun gelişimi çok hızlı olmakla birlikte, çocuklar çevresindeki insanların davranışlarını model almaktadırlar. Çocuk sosyal çevreye uyum sağlamak için bazı davranışlar geliştirir. Çocuğun akranlarıyla ve yetişkinlerle girdiği iletişim, bu davranışların kazanılmasında önemlidir. Çocuk ilk eğitimini ilk sosyal çevresi olan ailede alır. Bu yüzden ailenin çocuğa yönelik takındığı tutum, çocuğun sosyal becerisini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Yörükoğlu, 2002). Sosyal beceriler bireyin kişisel yeterliliğini oluşturan önemli bir unsurdur. Bu becerilerin eksik olması durumunda bireylerin sosyal ve duygusal anlamda sorunlarla karşılaştıkları ve bu sorunları çözmekte zorlandıkları görülmektedir (Kabasakal ve Çelik, 2010). Başarılı sosyal gelişimin sağlanması için birey kendisiyle uyumlu olmalıdır. Bu uyumun oluşmasında yaşamın ilk yıllarında çocuğun ihtiyaçlarının ailesi tarafından nitelikli bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Bu da sağlıklı aile işlevlerine sahip ailelerle mümkün olabilmektedir. Çocukların ailesiyle yaşadıkları nitelikli ilk sosyal etkileşimler çocuğun sosyal gelişimini destekler. Sosyal gelişimini sağlıklı geçiren bireyler sosyal becerileri sıklıkla kullanacaktır (Gülay, 2009). Sosyal beceri yönünden yetersiz çocuklar, çevreleriyle uyumsuzluk yaşamakta, arkadaşları tarafından reddedilmekte ve bu nedenle sosyalleşmede bazı zorluklar yaşamaktadırlar (Günder, 2011).

Çalışmada çocukların sosyal becerilerine olan etkisinde ailenin birçok yönüyle ele alınması planlanmaktadır. Bu araştırma ile ebeveynlerin aile işlevlerinin 5-6 yaş grubundaki çocuklarının sosyal becerilerine olan etkisinin önemi vurgulanmak istenmiştir. Diğer yandan ülkemizde bu alanla ilgili yapılan çalışmalara katkıda bulunması açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, aile eğitim hizmetlerini ve okul öncesi eğitim müfredat programını gerçekleştiren milli eğitim bakanlığına bağlı okullar, halk eğitim merkezleri, rehberlik ve araştırma merkezleri, okul öncesi eğitim kurumları, psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ilgili diğer kurum ve kuruluşlar tarafından değerlendirilebilir.

## BÖLÜM II

### 2. PROBLEMİN KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde araştırmamızın bir kısmını oluşturan “Sosyal Beceri” ve “Aile İşlevleri” ile ilgili teorik araştırmalar ve açıklamalar yer almaktadır. Beş- altı yaş grubu çocuklarında sosyal beceri düzeyini etkileyen etmenler açıklandıktan sonra, ailenin işlevsel özellikleri açıklanmıştır.

#### 2.1. Sosyal Beceri ve Tanımı

Sosyal beceriler, sosyal ilişkileri başlatan, devamını sağlayıp, sosyal ilişkilerde yaşanabilecek sorunların çözümünde bireye kolaylık sağlayan sözel ya da sözel olmayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Gülay, 2009: 14). Bireyin içinde yaşadığı toplum tarafından kendisinden beklenen sorumlulukları gösterebilmesi için gerekli olan davranışları içermektedir (Avcıoğlu, 2009: 8).

Akfirat (2004) sosyal becerileri, bireyin olumlu davranışlarla topluma uyum süreci olarak tanımlamıştır. Mc Fall (1982) sosyal beceriler; bireylerin toplum tarafından verilen görevleri yerine getirmesi ve yine toplum tarafından kabul görmesi sürecidir. Sosyal beceriler, bireyin yaşadığı toplumun sosyal kurallarına uyması ve sosyal ortamlarda olumlu tepkiler vermelerini sağlayan becerilerdir (Akman, Üstün ve Kargı, 2003).

Sosyal beceriler, bireyin hayatında çok erken yaşlarda görülmektedir. Buna göre bebeklerin aile bireylerini tanıyabilmesi, sahip olunan ilk sosyal beceri olarak kabul edilmektedir. Birey yaşamının farklı dönemlerinde farklı sosyal becerilere ihtiyaç duyduğundan bu beceriler dinamik bir süreç içerisinde olgunlaşıp gelişmeye devam etmektedir (Howard, Williams ve Lepper, 2011).

Kuramsal olarak sosyal becerilerle ilgili araştırmalara Bandura' nın Bilişsel-sosyal öğrenme modeli ve gözlemsel öğrenme süreciyle ilgili teorik çalışmaları öncülük etmiştir. Bilişsel sosyal öğrenme modeli öğrenme prensiplerini sosyal ortamdaki insan etkileşimleriyle açıklamaktadır. Bandura teorisinde, bireysel faktörler, davranış ve çevresel uyarıcılar arasındaki etkileşime dikkat çekmektedir. Bandura kişiliğin çevreden veya bireyin davranışlarına gelen geri bildirimlerden etkilendiğini vurgulamaktadır. Bandura gözlemsel öğrenmeyi ise bireyin

davranışlarını, başka bir bireyin davranışlarını gözlemleyerek değiştirme süreci olarak tanımlamaktadır (Gerrig ve Zimbardo, 2015).

Sosyal öğrenme modeli sosyalleşme sürecinde öğretmen ve ailenin çok önemli olduğunu belirtmektedir. Ebeveyn ve öğretmenlerin çocuklara olan davranışları olumlu yönde olursa, bu durum çocuğun sosyal etkileşimini de olumlu etkileyecektir. Eğer öğretmen ve ebeveynler dikkatlerini çocukların negatif davranışlarından pozitif davranışlarına yöneltebilirlerse çocukların sosyal yeterlikleri ve duygusal becerileri gelişecektir (Cohn vd., 1991).

Sosyal becerilerde farklı disiplinlerden birçok kavramın olması, sosyal becerilerle ilgili farklı tanımlamaların olmasına sebep olmaktadır (Gülay, 2009).

Gresham ve Elliott (1990)'a göre sosyal beceriler, bireyin diğer bireylerle etkileşimde bulunmasını ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden kaçınmasını sağlayan, sosyal olarak kabul gören öğrenilmiş davranışlarıdır.

Westwood (1993) sosyal becerileri, kişiler arası sosyal etkileşimleri başlatma ve sürdürülebilir için gerekli olan davranış kalıpları olarak tanımlamaktadır.

Swindells ve Stagnitti (2006), sosyal becerileri bireyin sosyal düşüncelerinin, sosyal durumlarla ilişkili beceriler ya da sosyal işlevlerin başarılı bir şekilde düşünme süreçleri ya da davranışlar olarak yansımaları şeklinde tanımlamışlardır.

Alan yazın incelendiğinde, sosyal beceriler; davranışsal beceriler, arkadaş kabulü ve sosyal geçerlik temel alınarak açıklanmakta, arkadaşları arasında popüler olan çocuklar sosyal becerileri yeterli olarak kabul edilmektedir (Topaloğlu, 2013).

Sosyal beceriler ile ilgili kavramlar sosyal becerilerin detaylı bir şekilde anlaşılması için önemlidir. Sosyal becerilerle ilgili kavramlar; sosyal gelişim, sosyalleşme, sosyal yeterlik, sosyal zeka, sosyal olgunluk, sosyal fobi ve empatidir (Gülay, 2009)

### **2.1.1. Sosyal Yeterlik**

Alan yazın incelendiğinde sosyal yeterlik ve sosyal beceri birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Sosyal yeterlik, çocukların akranları ile etkileşimlerinde sosyal becerilerini kullanabilmeleri, sosyal durumlarda uygun davranışta bulunmak için daha kapsamlı

kategorideki bireysel yeteneklerini gösterebilmeleridir (Alisinanoğlu ve Özbey, 2011: 16).

Sosyal yeterlik ve sosyal beceri kavramlarını ayırt etmek zordur. Bireyin sosyal becerileri gelişmişse, sosyal açıdan da yeterli olduğu kabul görmektedir (Bacanlı, 2014). Sosyal yeterlik; bireyin sosyal bir varlık olarak hem topluma uyum sağlaması hem de bireysel hedeflerine ulaşmasına dayanmaktadır. Bireyin kendi hedefleriyle toplum beklentileri arasındaki dengesini ifade etmektedir (Gülay, 2009).

Trawick, Smith (2013)' e göre sosyal yeterlik, bireyin başkaları tarafından sevilmesi ve sosyal ortamda etkili iletişim kurması gibi insan gelişiminin iç içe olan iki yönünü ifade eder. Öğretmen ebeveyn ve bakıcılar çocukların sosyal yeterlik kazanmasına yardımcı olurlar. Bu durum erken çocukluk programlarının en önemli hedeflerindedir.

### **2.1.2. Sosyal Beceri Yetersizlikleri**

Sosyal yönden başarılı olan çocuklar akademik yönden başarılı ve arkadaşları tarafından sevilirken sosyal yönden yetersiz olan çocuklar da ise bu durumun tersi mevcuttur (Webster-Stratton ve Reid, 1999). Çocukların olumlu akran etkileşimleri sosyal becerileri açısından ve sonraki dönemlerde ruh sağlığı ve mutluluğun göstergelerindedir. Sosyal becerilerinde yetersiz ve akranları tarafından sevilmeyen çocukların ileriki yaşlarda psikolojik sorunlu yetişkinler olma ihtimalleri yüksektir (Trawick, Smith, 2013).

Sosyal beceri yetersizliği olan çocuklarda, saldırganlık karşı gelme, korku, huzursuzluk, içe kapanıklık gibi davranış problemleri riski daha fazla olabilmektedir (Ali Sinanoğlu ve Özbey, 2012).

Sosyal beceri yetersizlikleri farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bazı bireyler farklı sosyal becerileri öğrenemezken, bazıları da var olan becerilerini ihtiyaç halinde kullanamamaktadır. Bireyin bir beceriyi daha önce sergilememiş olması o beceriyi kazanmadığı anlamına gelebilir. Dolayısı ile sosyal beceri yetersizliği, kazanım ya da öğrenme eksikliği şeklinde ortaya çıkmaktadır (Durualp, 2009).

Sosyal beceri yetersizlikleri dört grup altında incelenebilir. Bunlar; beceri yetersizliği, kendini kontrol yetersizliği, performans yetersizliği ve beceriyi ortaya



koyma yetersizliğidir (Gresham, 1998: 11). Sosyal beceri yetersizlikleri türünün belirlenmesi, çocuklara hazırlanacak olan eğitim programlarının belirlenmesinde oldukça önemlidir.

Beceri Yetersizliği; çocuk söz konusu beceriyi kullanmamış ya da kullanmıyorsa, çocuğun o beceriyi kazanmadığı ya da o becerinin yetersiz olduğundan bahsedilebilir. Örneğin, çocukların akranlarıyla etkileşim kurmayı, sırasını beklemeyi, izin istemeyi bilmemeleri beceri yetersizliğidir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009: 23; Gülay, 2009: 94). Sosyal becerilerin çoğunluğu çocuğun çevresindekileri gözlemlemesiyle öğrenilmektedir. Çocukların gözlemleyeceği uygun rol model olmadığında beceri yetersizliği söz konusu olabilmektedir (Alisinanoğlu ve Özbey, 2011: 24).

Performans yetersizliği; çocuğun beceriyi bilmesine rağmen uygun sıklık ve zamanda kullanmaması örneğin çocuğun akranlarıyla konuşmayı başlatması ama sürdürememesi durumudur. Çocuk akranlarıyla konuşacağı zaman adını söyleyip göz teması kurmaya devam etmiyorsa çocuğun beceriyi kazandığı ama uygun ortam ve zamanda kullanmadığı anlamına gelmektedir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009: 23)

Kendini kontrol yetersizliği; öfke, kaygı, saldırganlık gibi duygusal tepkilerin yoğunluğu nedeni ile çocuğun sosyal becerilerinde ortaya çıkan sorunları ifade eder. Çocuğun yaşadığı yoğun duygusal tepki ve davranışlar, çocuğun akranları tarafından reddedilmesine, sosyal ortamlara girememesine neden olur. Bu durumdan dolayı çeşitli sosyal ortamlara giremeyen çocuk, gözlem yapma ve model alma fırsatından mahrum olacak bu da çocuğun beceri kazanmasına sebep olacaktır (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009: 24).

Beceriye ortaya koymada yetersizlik; çocuğun sosyal becerileri kazanmasına rağmen bu becerileri duygusal tepkilerinde artış olması nedeniyle, uygun zamanda ve uygun ortamlarda sergilemede güçlük çekmesidir. Örneğin, çocuk bir akranı ile konuşmayı başlatmasına rağmen sosyal anksiyete nedeni ile konuşmayı sürdüremez, göz teması kurma, uygun bir şekilde yaklaşma gibi becerinin alt basamaklarını gerçekleştirmede sorun yaşar (Ömeroğlu vd., 2014).

### 2.1.3. Sosyal Becerilerin Kazanımı

Bandura' ya göre sosyal becerilerin kazanımını sosyal öğrenme kuramı açıklamaktadır. Sosyal öğrenme kuramı gözlem yoluyla öğrenme sürecini açıklar. Bu kurama göre sosyal ortamlarda çocuklar gözlem yaparak basit hızlı bir öğrenme gerçekleştirir. Gözlem yoluyla öğrenmenin dört bileşeni vardır. İlk bileşen dikkat bileşeni, çocuk modele dikkat eder, ikinci bileşen bellek bileşeni, izlenen davranışların akılda tutulması sürecidir. Çocuklar gözlemlendiği davranışları hemen sergilemez bellekte tutup daha sonra sergilemeye başlarlar. Üçüncü bileşen, motor beceri bileşeni; gözlemlenen davranışın sergilenebilmesi için motor yeterliliğe sahip olunması anlamına gelir. Dördüncü bileşen ise, motivasyonel bileşendir bu bileşende çocuklar sergilenen davranışın sonucunda aldıkları pekiştiricilerle davranışı edinebildikleri gibi, başka bir bireyin pekiştirilmesi süreciyle de yani dolaylı pekiştiricilerle de davranış edinilebilir (Vasta, 1992, s.19-22). Sosyal öğrenme teorisinde belirtildiği gibi, çocuklar sosyal öğrenmeyi anne babalarıyla etkileşimlerinde öğrenmeye başlarlar. Daha sonra sosyal gruba kardeşler, akranlar ve diğer yetişkinler katılarak sosyal becerilerin gelişme süreci başlamış olur (Çetin vd., 2003, s. 18). Gözlemleyerek model alma, çocuklar için özellikle anne-baba tutumları bakımından geçerli bir yaklaşım şeklidir (Aydın, 2000; Senemoğlu, 2001).

### 2.1.4. Sosyal Beceri Sınıflamaları

Sosyal beceriler araştırmacılar tarafında birçok şekilde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflamalardan bazıları aşağıda açıklanmıştır.

Rinn ve Markle (1979), sosyal becerilerle ilgili yaptıkları çalışmada, sosyal beceri ve sosyal becerileri oluşturan yapıları dört gruba ayırmıştır:

1. Kendini ifade etme becerileri: Bireyin duygularını açık bir şekilde ifade etmesi kendi hakkında olumlu söz söyleme.
2. Destekleme becerileri: Bireyin yakın çevresi hakkında olumlu söz söyleme ve onlar hakkında övgüde bulunma.
3. Hakkını savunma becerileri: Başkalarının düşüncesi ile aynı fikirde olmama, uygun olmayan istekleri kabul etmeme, kolay isteklerde bulunma.

4. İletişim becerileri: Problemleri konuşarak çözme.

Gresham ve Elliott (1990) tarafından geliştirilen “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Ölçeği”nde sosyal beceriler beş alt kategoride ele alınmıştır:

1. İşbirliği: Başkalarına yardım etmek, yönergelere ve kurallara uymak, eşyalarını paylaşmak gibi becerileri içerir.
2. Atılganlık: Kendisini tanıtmak, başkalarına bir konuyla ilgili bilgi sormak, başkalarının hareketlerine olumlu olarak hakkını arayıcı şekilde tepki verme gibi becerileri içerir.
3. Öz-kontrol: Vurulduğunda veya itildiğinde uygun tepki verme, sınırlarını kontrol etme ve tartışmalarda uzlaşma gibi becerileri içerir.
4. Empati: Başkalarına karşı ilgi ve sorumluluk duygusundan kaynaklanan davranışları içerir.
5. Sorumluluk: Çocuğun kurallar ve başkalarının istekleri karşısında gösterdiği tepkilere işaret eden becerilerdir.

Sosyal beceri sınıflandırmaları incelendiğinde, bireyin duygularını açık ve net bir şekilde ifade etme becerisi, iletişimi başlatma ve sürdürme, arkadaşları ile ilişkilerini yönetme, karşıdakinin duygularını anlama, kurallara uyma, yardım etme, gruba uyma ve katılma gibi becerilerin yapılan bu sınıflandırmalar içinde olduğu görülmektedir.

### **2.1.5. Sosyal Beceri Öğretim Yöntemleri**

Alan yazın incelendiğinde eğitim sürecinde çocuklara sosyal becerilerin kazandırılacağı fakat hangi yöntemle kazandırılacağı hususunda görüş birliği yoktur. Sosyal beceri eğitim programları incelediğimizde kullanılan yöntemin eklektik bakış açısıyla uygulandığı görülmüştür. Bu yöntemler aşağıda verilmiştir;

**Bilişsel Süreç Yaklaşımına Dayalı Sosyal Beceri Eğitimi:** Sosyal becerileri, kültüre özgü, kişiler arası sosyal davranışları içeren biliş ve davranışları organize edebilme gücü olarak ele alan ve problem çözme yaklaşımı olarak adlandırılan yaklaşımdır. Bu yaklaşımın amacı çocukların olayları analiz etme, sıraya koyma ve

ayırt etme becerilerinin gelişmesini sağlamaktır. Bu yaklaşımda sosyal beceri çocuklara ayrı ayrı öğretilmez bunun yerine sosyal vakayla ilgili olarak problem çözme becerisi öğretilmeye çalışılır. Ayrıca bu yaklaşımda çocuklar daha fazla düşünmeye yönlendirilir. Bu yönüyle doğrudan öğretim yaklaşımına göre çocuğu daha fazla aktif öğrenmeye yönlendirdiği belirtilmektedir (Ömeroğlu vd., 2014).

**Doğrudan Öğretim Yaklaşımı ile Sosyal Beceri Eğitimi:** Bu yaklaşım temelde davranışçı yaklaşıma dayanmaktadır. Bu yaklaşım, öğretim sürecinde ipuçlarının aşamalı olarak geri çekilmesiyle çocukları bağımsızlaştırmaktadır. Doğrudan öğretim yöntemi, öğretimi yapılacak içeriğin ardışık şekilde sıralanması, çocukların tam katılımı, öğretmenin düzeltici dönütler vermesi, ipuçlarının düzenlenmesi, ipuçlarının uygulanması ve geri çekilmesi anlamına gelir (Avcıoğlu, 2005; Çiftçi, 2009; Dağseven, 2001).

**İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi:** İşbirlikçi öğrenme yöntemi sosyal becerilerin öğretiminde de sıklıkla kullanılmaktadır. Bu öğrenme yöntemi, küçük grup öğrenme etkinlikleriyle çocukların olumlu etkileşimlerini arttıran bir problemi çözme ya da bir görevi yerine getirme gibi ortak bir amaç için birlikte çalışma yöntemidir. İşbirlikçi öğrenmenin en önemli özelliği, çocukların ortak bir amaç için küçük heterojen gruplar halinde birbirlerinin öğrenmelerine yardım ederek çalışmalarınıdır. Neticede çocuklar bu yöntemle sosyal becerileri gelişirken akademik başarı içinde fırsatlar elde etmektedirler (Avcıoğlu, 2005).

**Akran Aracılı Öğretim Yöntemi:** Bu yöntemde bir bireyin başka bir bireye belirlenen konuyu materyaller kullanarak, usta çırak ilişkisi içinde öğretme durumu söz konusudur. Bu yöntemde bireyler hem öğreten hem de öğrenen rolündedir. Akran aracılı öğretim, öğreten akranın tepki verme fırsatını arttırırken, görevi tamamlama davranışını da geliştirmektedir (Avcıoğlu, 2005).

**Model Olma ve Video Modelleme Yöntemi:** Birçok sosyal beceri eğitimi programlarında model olma kullanılmaktadır. Sosyal beceri öğretiminde model olma en önemli basamaktır. Hemen hemen tüm sosyal beceri öğretimi yaklaşımlarında model olma kullanılmaktadır. Model olma aşamasında çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Model olmak için eğitici ya da akran grup üyesi kullanılabileceği gibi kayıtlı modelde (video, kaset vb.) kullanılabilir (Bacanlı, 1999). Model olunurken öğretilecek sosyal beceri örnek olayları canlandırılarak öğretilmek istenen

becerinin doğru kullanımı çocuklara gösterilir. Çocuklara hangi beceriye ilişkin model olunacağı açık olarak belirtilmelidir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009).

Drama ile Sosyal Beceri Öğretimi: Eğitimde drama, çocuklara olumlu sosyal beceriler geliştirmeleri için önemli fırsatlar sunmaktadır. Drama etkinliklerinde, çocuklar birbirlerini dinlemeyi, duygularını ve düşüncelerini ifade edebilmeyi, karşılaştığı problemleri çözebilmeyi ve işbirliği yapmayı öğrenebilirler. Drama etkinlikleri; hareket çalışmaları, pantomim, rol oynama, doğaçlama ve hikayelerden oyunlar oluşturma etkinliklerinden oluşmaktadır (Ceylan, 2009: 48). Sosyal becerilerin geliştirilmesi, birinci olarak, drama çalışmalarını planlama, katılım ve değerlendirilmesi yoluyla, ikinci olarak çevrelerinde gördükleri farklı rolleri, hayat biçimlerini, kültürü ve değerleri deneyerek keşfetmeleri yolu ile gerçekleştirilebilir (Cottrell, 1987; Toye ve Prendiville, 2000; Akt. Ceylan, 2009: 21).

## **2.2.Sosyal Uyum ve Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler**

Okul öncesi süreçte çocuğun sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi birçok faktörün etkisi altındadır. Bu etmenlerden en önemlileri aşağıdaki gibidir.

### **2.2.1. Anne-Baba Çocuk Etkileşimi**

Anne ve babaların çocuklarına karşı tutum ve davranışlarının çocukların uyumunda etkisi olduğunu belirten çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ailenin çocuğa karşı demokratik tutum sergilemesi çocuğun bilhassa sosyal uyumunu olumlu şekilde etkiler. Çocuğun davranışlarını kişilik özellikleri ve aile içinde kazandığı tecrübeler etkilemektedir. Zira çocuk, yapısı gereği davranışlardan etkilenecek bu davranışların aynılarını yapmayı istemektedir. Çocuk sosyalleşmeyi üç yöntemle öğrenir. Bunlar model alma, taklit ve sosyal pekiştirme'dir. Tüm bu etkiler bilhassa aile aracılığıyla çocuğa verilir. Model alma; çocuğun etrafındaki davranış şekillerini, başkalarından öğrenmesidir. Bu süreçte öğrenmek kadar, çocuğun öğrendiği ve sergilediği davranışlara çevreden aldığı geri dönütlerde önemlidir. Taklit, çocuğun gelişimindeki öncelikli etmenler arasındadır. Çocuklar, yetişkinler ve akranlarının saldırganlık dürtülerini ne şekilde kontrol altına aldıklarını gözlemleyerek ve taklit ederek, kendilerinin ne şekilde hareket edeceklerini öğrenirler (Yavuzer, 2001).

Sosyal pekiştirme; çocuk kendine model aldığı kişilerin hareketlerini kopyalayarak girdiği bir süreçte, her hareketinin kabul edilebilirliğini de kavramaya başlar. Onaylanan ve onaylanmayan bu hareketlerin neticesinde, onaylanmış davranışların doğru olduğunu, ödüllendirildiğini görür. Gözlemler ve sosyal pekiştirme etkisiyle, sosyal davranış normlarını hızlı bir şekilde öğrenir (Akalin, 1999: 525).

Çocuk ilk sosyal davranışlarını, aile fertleriyle iletişimleri neticesinde edinir. Aile, çocuğa güven hissini kazandırır, çocuğun sosyal açıdan kabul edilebilmesi için gereken şartları sağlar. Ailede, anne babanın çocuktaki etkisi, henüz doğmadan başlar. Anne-babanın çocuğun doğmasını istemesi ya da istememesi, hazır oluşu ya da olmayışı, bebekle ilgili beklentileri, çocuğun ilk izlenimlerini ve çevresiyle duygusal etkileşimini etkiler. Aile, okul öncesi süreçte çocuğun hayatında etkin bir sosyalleştirme kurumu olarak önemlidir. Aile, çocuğa sosyal bakımdan kabul gören davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder. Çocukta sosyal etkileşimlerin oluşmasında anne çocuk ilişkisi büyük önem arz etmektedir. Anne ile çocuk arasında sağlanan iyi iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur. Diğer bireylerle olumlu etkileşimlere girebilmesi için temel alt yapıyı oluşturur. Sosyal uyumda gecikme birçok davranış sorunu, içe-dönük, çekingen güvensiz kişilik gibi olumsuz bireysel niteliklere yol açabilir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Güçlü, sağlıklı aile ve etkin ana-babalık zor durumlarda hassas çocukların uyum sağlamalarını güçlendirir. Demokratik tutumlu aile-çocuk ilişkisi düşük sosyo-ekonomik seviyeden kaynaklanan riskli ortamlarda, koruyucu bir süreçtir (Raver, 1997: 1-2).

Anne-babanın davranış ve tutumları; çocuğun etkinliklerini, cinsiyet rollerini, özetle bütün kişilik gelişimini etkisi altına almaktadır. Anne babalar çocuklarıyla tutarlı bir yaklaşımda bulunmalıdır. Anne-babanın kişisel ilişkilerinin nitelikli olması, aile içi iletişiminin en önemli değişkenidir. Sorunlu davranışların belirlenmesi ve düzeltilmesinde, benzer davranışlar gösteren anne babalar, bu şekilde bir yandan çocuklarına uygun bir davranış modeli oluştururlar. Bir yandan da ailenin bütünlüğünü ve uyumunu koruyarak geliştirirler. Huzursuz ve gergin bir aile ortamının ya da parçalanmış bir ailenin ise, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceği açıktır. Mutsuz ve çekişmeli aile ortamında, çocukların, genellikle içe dönük, bağımlı

kişilik özellikleri gösterdikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda özgüven ve öz saygı durumlarını yeterince kazanamayan bu çocukların, sosyal ilişkilerinde uyumsuz ve başarı güdülerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Cunningham, 1993).

Ailelerin çocuklarıyla etkileşiminde çocuğu olduğu gibi kabullenmemek, diğerleriyle mukayese etmek, çocuğa yönelik yaş ve gelişim düzeyinin ilerisinde beklentiler taşımak ebeveyn çocuk etkileşimindeki hatalardan bazılarıdır. Bu davranışlar, çocuğu aşırı hırslı, çekingen ve yaşam zevkinden yoksun hale getirebilir. Bu durum ise çocukların sosyal gelişimlerinin akranlarına göre geri kalmasına neden olabilir (Bakırcıoğlu, 2002).

Çok katı disiplinli ve otoriter ailelerin çocukları, pasif kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen, çoğunlukla etki altında kalan bir kişilik yapısı sergileyebilmektedir (Yavuzer, 2001; Cağdas ve Secer, 2002).

Anne babanın çocuk eğitimindeki görüş ayrılıkları, tutarsız davranışları, çocuğun ne zaman ve ne şekilde hareket etmesi gerektiğini öğrenmesinin önüne geçmesine, anne ve babasıyla çatışma yaşamasına yol açmaktadır. Anne ve babanın tutarlı hareket etmesi çocukların toplum kuralları ve normlarıyla uyumlu davranışlar geliştirerek sosyal çevreyle uyumlu hale gelmelerini kolaylaştırmaktadır (Cağdaş ve Seçer, 2002). Aynı zamanda anne-baba arasındaki çatışma, çocukların duygusal ve sosyal uyumunu derinden etkileyerek davranış problemleri geliştirmelerine neden olmaktadır (Yavuzer, 2001).

Mize ve Pettit (1997) tarafından yapılan çalışmada destekleyici ebeveyn olma, çocuğun etkinliklerine ve arkadaşlarına ilgi gösterme olarak nitelendirilmektedir. Bu faktörler çocuğun davranışsal, sosyal ve akademik uyumuna katkı sağlamaktadır. Destekleyici ebeveyn olmanın olumlu sonuçları hem kız, hem erkek çocukları için geçerli olmasına rağmen, kız çocukları için daha güçlü olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin çocuklarının sosyal uyumuna destek olmaya dair hareketleri, çocuklarının özgüvenli, yaratıcı ve sosyal açıdan gelişmiş, bağımsız, bireysel haklarını savunan, diğerleriyle birlikte hareket edebilen, kendisiyle ve etrafıyla barış içinde, dengeli ve uyumlu bir kişilik yapısı oluşturmasını desteklemektedir.

### **2.2.2.Kardeş İlişkileri**

Kardeşler arasındaki ilişkiler ve etkileşimler çok yönlü bir yapı arz etmektedir ve ilerleyen dönemlerdeki sosyal etkileşimlerin ilk adımı niteliğindedir. Okul öncesi süreçteki bir çocuğun kardeşi olduğunda, bir takım çatışmalar yaşanabilir. Bu çatışmalardan sonra davranışsal değişimler meydana gelebilir. İlk çocuğun kendisinden küçük olanla ilgili yaşadığı çatışma çoğunlukla ebeveynlerin yeni doğan bebekle arasındaki ilişkiden etkilenir. Ebeveynlerin büyük çocuğa kardeşine bir bebekten ziyade bir bireymiş gibi davranış sergilemesini öğretmesi büyük çocuğun kardeşine karşı daha ilgili ve şefkatli davranmasına yardımcı olur (Cunningham, 1993).

Deckard vd, (2002), yaptıkları çalışmada kardeş ilişkilerini farklı aile ortamlarında incelemiştir. Kardeşler arası yaşanan çatışma, en çok tek ebeveynli ailelerde yaşandığı, kardeşler arasındaki problemlerin çoğunlukla çocukların davranışsal ve duygusal sorunlarla ilgili olduğu, fakat bu etmenlerin aile şekline göre farklılık arz ettiği neticelerine ulaşmışlardır. Tek çocukların sosyal duygusal gelişim seviyeleri, ailelerinde iki-üç çocuklular ile dört ve daha çok çocuk bulunanlardan fazladır. Ailelerinde iki-üç çocuk bulunanların sosyal duygusal uyumları, ailelerinde dört ve daha çok çocuk bulunanlara kıyasla fazladır. Buna göre çocuk sayısı ve sosyal duygusal uyum seviyesi arasında ters yönü bir ilişki bulunmaktadır.

### **2.2.3.Akranlar ve Arkadaşlık İlişkileri**

Çocukların sosyal uyumu için arkadaş kazanmaları ve arkadaş topluluklarına dahil olmaları gerekmektedir. Arkadaşlık, çocukların sosyal beceri kazanmalarına yardımcı olur. Arkadaşlarıyla etkileşimleri iyi durumdaki çocukların duygusal ve bilişsel yönleri gelişir, sorumluluk sahibi olurlar. Arkadaşlarıyla iyi ilişkileri bulunan çocuklar toplumsal kuralları kolaylıkla benimser ve diğerlerinin haklarına saygılı olurlar. Çocuklar, olgunluk ve beceri seviyeleri benzerlik arz eden akranlarıyla arkadaşlık kurar. Arkadaşlarını destek verici şekilde gören çocukların daha popüler, daha sosyal davranırlar ve daha az davranış sorunu gösterirler (Hartup, 1996).

Dört yaşındaki çocuklar, üç yaşındakilere göre daha uzun süreli arkadaşlıklar kurar, ilişkilerinde daha işbirlikçidir. Diğer çocuklarla etkileşimde bulunma ve



işbirlikçi oyun aktivitelerine katılmak ister. Çocuklarla iyi ilişkiler kurmaları, sosyal yeterliliklerine bağlıdır. Beş yaşındaki çocuklar, akranlarına büyük ilgi ve merak duyar, arkadaşlarına sorular sorar, arkadaşlarıyla bir etkinliği paylaşırken zevk alır. Arkadaş edinirken ilk girişimlerinde beceriksiz davransalar da cesaretleri kırılmaz. Bu şekilde nasıl arkadaş edineceklerini öğrenir. Grupla oyun oynayabilir. Dört yaşından itibaren mizahı kullanan çocuklar, beş yaşında mizahı daha yoğun kullanır. Altı yaşındaki çocuklar, sosyal ilişkinin ne şekilde oluşturulduğunu, aile haricindeki bireylerle ne şekilde ilişki kuracaklarına dair fikir sahibi olurlar. Uyum ve işbirliği gelişir. Empati 6 yaşında geliştiği için diğerlerini daha iyi anlarlar. Organize edilmiş grup oyunlarından keyif alırlar (Poole vd., 2003: 27-34).

Nitelikli bir arkadaşlığın çocuklar üzerinde olumlu etkileri vardır. Özsaygı ve özgüvenlerini pekiştirdiğini, sosyal uyumlarını artırdığını ve stresle baş etme becerileri artar. Örneğin, erken ergenlik dönemindeki çocuklar arasında, olumlu özelliklere sahip bir arkadaş edinmenin, okula katılımı arttırdığı, sosyal olarak kabul görmeyi kolaylaştırdığı ve genel olarak da özgüveni ve özsaygıyı arttırdığı ortaya çıkmıştır. Arkadaşlığın kalitesi, çocukların sosyal adaptasyonlarında gösterdikleri değişimi etkilemektedir (Pırtık, 2013).

Sosyal becerilerde çocuklukta karşılaşılan sorunlar, tutarsız aile yaklaşımları, ihmal ve istismardan kaynaklanan ve çocukların ilerleyen dönemlerinde de uyumsuz hareketler göstermesine sebep olmaktadır. Yaşlılarıyla ilişkileri yetersiz olan çocuklar çoğu konuda hayatlarının ilerleyen süreçlerinde sorunla karşılaşma eğilimindedir. Bu sorunlardan bazıları okul başarısızlığı, şiddet, psikopatoloji ve suç eğilim şeklinde sıralanabilir (Çetin vd., 2003).

#### **2.2.4.Okul ve Öğretmenler**

Öğretmenler çocukların olumlu benlik algısı geliştirebilmeleri için; olumlu beklentilerin, arkadaşlığın ve kabul görmenin etkin olduğu öğrenme ortamının yaratılmasında, çocuğa karşılaştığı öğrenme güçlüklerini aşmada yardımcı olup öğrenmenin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu durum, çocukta sevilen, değer verilen ve öğrenebilen bir insan olduğu düşüncesini yani olumlu benlik algısını güçlendirir. Olumlu benlik algısı geliştiren çocuk, ilgi ve yetenekleri konusunda tutarlıdır. Yeteneklerini üst düzeyde gerçekleştirir, sorumluluk taşır. Öğretmenler,

anne babadan sonra çocukla en çok ilişkisi olan yetişkinlerdir. Öğretmen tarafından anlaşılma ve tanınma gereksinimi, sadece bir yetişkin tarafından değerlendirilme isteği değil, tanınarak ve anlaşılarak kendini tanıma ve anlama isteğidir (Gül, 2003: 8-11).

Howes (2000), gerçekleştirdiği boylamsal araştırmada çocukların yaşıtlarıyla meydana getirdiği sosyal iletişimin okul öncesi sınıfın sosyal-duygusal ortamı, çocuk ve öğretmen etkileşimleriyle ilişkili olduğu neticesine ulaşmıştır. Çocuklar, sıcak ve güvenli öğretmen-çocuk etkileşimini yakaladıklarında, akran ilişkileri dahil bütün sosyal etkileşimleri için öğretmenlerini kaynak şeklinde görmektedir.

### **2.2.5.Kitle iletişim Araçları**

Çocuk kitle iletişim araçlarında gördüğü, işittiği durumları kendi ilgi alanına uygun olarak algılar ve bu uyarıcılar çocuğun yaşam şeklinde davranış formlarında değişiklikler yapar. Bu durum çocuğun toplumsallaşmasına büyük oranda destek olur (Elkin, 1995).

Televizyondaki şiddet unsuru da dikkat edilmesi gereken bir unsurdur, zira çocuklar televizyonda görüp işittiklerini uygularlar. Medyadaki şiddet içerikli yayınların olumsuz etkilerine dair gözlem ve çalışmalar uzun zamandır devam etmektedir. Gerçekleştirilen çalışmalar, medyada yayınlanan, bilhassa da televizyondaki şiddet olaylarının, toplumdaki saldırganlık oranlarında istatistiksel olarak anlamlı seviyede bir artışa neden olduğunu ifade etmektedir (Çamlıbel, 2012).

Okul öncesi çocukları gerçekte hayali ayırt etmede zorluk yaşar ve dolayısıyla büyük çocuklara oranla televizyondaki şiddetin etkilerine karşı daha savunmasız olur. Televizyondaki şiddeti çok fazla izleyen çocukların, diğer çocuklara oranla saldırgan davranma olasılığı artmaktadır. Bu olasılık için üç açıklama vardır. Birincisi, televizyondaki şiddet, taklit için model oluşturur. Çocuklar filmlerde izledikleri saldırganlığı taklit eder. İkincisi, saldırgan insanların varlığı ve silah gibi araçlarla sürekli olarak agresifliğin ilişkilendirilmesi ile çocuklar agresif davranışları öğrenir. Saldırganlığın tekrar tekrar izlenmesi, şiddet sunumunda çocuğun olumsuz bir şekilde karşılık verme olasılığını artırır. Bu şekilde, saldırganlık koşullandırılmış karşılık haline gelir. Üçüncüsü, televizyondaki şiddet gibi duygusal

olarak doldurulmuş durumlar sayesinde, genel olarak duygusal canlılık kışkırtılmış olur. Heyecan verici içerikler bu canlılığa neden olur. Ancak belirli durumlar, yükselmiş olan bu canlılığı saldırganlığa dönüştürür. Bu bağlamda özellikle okul öncesi dönemde çocukların televizyon, bilgisayar, vcd, dvd vb. iletişim araçlarıyla sınırsız ve kontrolsüz bir şekilde bırakılmaması sosyal ve duygusal gelişimleri yönünden son derece önemlidir (Çamlıbel, 2012).

### **2.2.6. Sosyo-Ekonomik Düzey**

Sosyo-ekonomik sebeplerin başında aile ele alınmalıdır. Aile, kişinin en yakın olduğu ve toplumsallaşma sürecinde birey üzerinde en etkin olan toplumsal gruptur. Çocuk, ailenin bir üyesi olarak kişiliğini ve davranışlarını aile içinde aldığı eğitimle kazanmaktadır. Buna göre aile, çocuğun yönlendirilmesi ve biçimlendirilmesinde etkin rol oynamaktadır. Ailenin sosyo-ekonomik koşulları, aile yaşamını olumsuz etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de olumsuz etkileyebilmektedir. Yoksulluk nedeniyle olumsuz koşullar altında kalan çocuklar sürekli kaygı içinde kalmakta, bu duygu da çocuğun kendini güvensiz hissetmesine neden olabilmektedir. Çocuğun ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında sosyo-ekonomik acıdan büyük farklar olması çocukta olumsuz benlik algısına yol açabilmekte ve daha üst sınıfa ait olma çabası da çocuğu suça yöneltebilmektedir. Yapılan araştırmalardan elde edilen veriler, çocuk suçluluğuyla yoksulluk ve onun getirdiği yaşam düzeyi arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Çeşitli yollarla ortaya çıkan ekonomik zorlukların suçluluğu teşvik etmede rol oynadığı savunulmaktadır. Yoksulluk suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olabilmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzey çocuğu suça yönelten tek neden olmasa da suça elverişli ortamı hazırlayabilmektedir (Yavuzer, 1996).

Collard (1980)'a göre alt sosyo-ekonomik seviyedeki aileler çoğunlukla daha fazla çocuğa sahip olduklarından ve sosyal güvenceleri bulunmadığından, orta ve üst sosyo-ekonomik seviye ailelerine kıyasla çocuklarına daha az zaman ayırmakta, etrafı keşfetme ve oyun oynamaya daha az vakit bulmakta, çocuklarının olgunlaşmaya bağlı başarılarını daha az ödüllendirmektedirler.

Çocuğun erken dönemdeki bu tür yaşantıları, düşünme becerilerinin gelişimini ve bireyler arası çatışmaları çözümüleme becerilerinde etkili olmaktadır.

Aynı zamanda erken dönemlerdeki yaşantı eksikliği, uygunsuz aile davranışları, akademik başarıyı ve sosyal uyumu etkisi altına almaktadır (Ogbu, 1988).

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynler, çocuk yetiştirmede daha çok fiziksel ceza ve katı disiplin yöntemleri uygulamaktadır. Bu ebeveynlerin Çocuk yetiştirmede kullandığı katı disiplin yöntemleri; fiziksel cezalar, reddetme, sevgi yetersizliği ve tutarsız cezalandırmadır. Bu yöntemler çocukta saldırgan davranışların oluşmasına neden olabilmektedir (Berk, 1991).

Sosyo-ekonomik düzeyin çocuğun erken dönemlerde özdeşim kurmasına katkı sağlamaktadır. Gelişim psikologları, yoksulluğun ve ilgisizliğin çocukların sağlıklı sosyal uyumunu tehdit ettiğini ifade etmektedir. Özellikle dikkati yönlendirme stratejileri, düşük gelirli aileler arasında çocukların sosyal uyumu açısından önemlidir. Anne babaların çocuklarıyla hassas etkileşimi, sosyo-ekonomik düzeyin risklerini azaltan en önemli faktördür (Raver,1997:1-2).

### **2.2.7. Çocuğun Geliştirdiği Özellikler**

Sosyal uyumu etkileyen faktörlerden birisi de çocuğun geliştirdiği özelliklerdir. Sosyal uyumu olumlu yönde olan çocukların özellikleri; tepki vermede esneklik, olumlu mizaç, olumlu benlik saygısı, kolay ilişki kurma becerisi, dürtü kontrolünün ve sosyal ilişkilerin yeterli düzeyde olmasıdır (Sonuvar, 1999).

Çocukların toplumun onaylayacağı biçimde kendilerini ifade etmeyi öğrenmeleri gerekir. Öğrenme ve modeli örnek almanın, olumlu sosyal davranışların gelişmesinde olduğu kadar, saldırganlık üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Saldırganlık, kendini koruma ihtiyacından kaynaklanmayıp, çevreye ya da kişiye yönelik açık saldırı biçiminde ise, çocuğun sosyal uyumunu bozarak, akranları ve çevresindekilerle sosyal ilişkiler kuramamasına neden olur (Zembat ve Unutkan, 2001).

### **2.3. Yaşlara Göre Sosyal Uyum ve sosyal Becerilerin Gelişimi**

Çocuk sosyalleşme sürecine ilk olarak aile ortamında girer. Sosyal gelişim sürecinin temelinde çocuğun, kendisinden önce birer sosyal varlık haline gelmiş olan aile bireyleri ile kurduğu iletişim ve etkileşim süreci bulunur. Olumlu bir sosyal uyumun temelleri, anne ile bebeğin yakınlığı ve etkileşimi, sıcak ve sürekli bir ilişki

içinde olması ile gerçekleşmektedir. Anne sevgisini bebeğin bakımı sırasında, tutuşuyla, okşamasıyla, konuşmasıyla ve gülümsemesiyle gösterir. Annenin gülen yüzü, yumuşak ses tonu çocukta mutluluk yaratır. Yeni doğmuş bebeklerin anneye bağlılığı; ona yakın olması, sarılması ve anneyi sürekli bir biçimde gözlem altına almasıyla net bir şekilde izlenebilir. Ayrıca anneye bağlılık, uyum sağlayıcı bir değer de taşımaktadır (Cole vd., 2001).

Yaşamın ilk yıllarında çocuğun psiko-sosyal yönden gereksinimi, güven duygusunu öğrenmesidir. Bebekle ebeveyni arasındaki etkileşimden kaynaklanan güven hissi, bireyin ilerleyen zaman içerisinde oluşturacağı kişilerarası etkileşimlerin temelini meydana getirir. Çocuk bir kişi olarak varlığını da hissetmektedir. Diğer aile bireylerinin davranışlarını kopyalayarak davranış kalıplarını öğrenmekte ve günlük yaşamı fark etmektedir. Bir yaşındaki bebek yürür ve devamlı artan hareketliliğiyle elinin uzanabildiği bütün nesnelere yakalayarak keşif eğilimindedir. Son derece meraklıdır ve bütün duygularını doyuracak öğrenme ve keşfetme tecrübelerini edinebilmesi için zengin ve güvenli yerlere gereksinim hissetmektedir. Olumlu sosyal davranışlara örnek olarak paylaşma 18 aylık bebeklerde görülebilir. Tüm bebekler yardım etme ve paylaşma davranışlarını ebeveynlerinden görerek öğrenir; fakat bebeklikteki ilk paylaşma davranışının kaynağı açıklanamamaktadır. Olumlu sosyal davranışların önemli bir bölümü ailedeki öğrenmeye ve aile fertlerince sağlanan modellerin örnek alınmasıyla meydana gelmektedir. Olumlu sosyal davranışların gelişmesinde, sosyal öğrenme ve modeli örnek alma önemli görülmektedir. Model alınan birey her zaman bir yetişkin olmayabilir; başka bir çocuk da model olarak alınabilir. Ancak yetişkinlerin tutumları, çocuklarda gözlenen paylaşma ve yardımda bulunma hareketini çok güçlü biçimde etkileyebilmektedir. Yetişkinler, çocukların olumlu sosyal davranışlarını çoğunlukla onaylar ve gülümsemeleriyle hoşlandıklarını belirtir. Bu da anne babalarının ve yaşamlarında önemli olan diğer kişilerin onayını alabilmek için çocuklarda olumlu sosyal davranışları gösterme çabasını artırır (Cole vd., 2001). İki yaş çocuğunun toplumsal çevreyle ilişkisi çoğunlukla anne ve yakın aile fertleri aracılığı ile gerçekleşmektedir. Özellikle ikinci yaşın sonlarında objeler, sosyal etkileşimin bir aracı kabul edilir. Tüm bu etkileşimler neticesinde bazı sosyal tepkiler oluşur; taklit, utanma fiziksel ve

sosyal bağımlılık, otoritenin kabulü, rekabet, ilgi çekme isteği, sosyal işbirliği, karşı koyma vb gibi (Yavuzer, 1995).

Üç yaşındaki bir çocukta, gelişiminin doğal neticesinde “ben” olgusu gelişmeye başlamıştır. Bununla birlikte yaşlıları ile birlikte olduğunda, çocukların tamamı “ben”liğini ifade etmeyi arzulayacağından, kısa zamanda aralarında problem yaşamaya başlarlar. Üç yaşındaki çocuklar grup etkileşimlerinde başarısızdır. Bu yaşta çocuklar akranlarıyla beraber olmayı arzu ederler ancak bu aynı oyunu oynamalarından ziyade, aynı ortamda değişik oyunlar oynamaları şeklindedir. Üç yaşındaki çocuklar, akranlarıyla etkileşime girmede fazla zorluk çekmezler. Ancak etkileşimi devam ettirmede başarılı değildir. Bu sebeple, belirli dönemlerde yetişkin müdahalesine ihtiyaç hissedebilirler. Üç yaşındaki çocukların arkadaş etkileşimleri, vermekten ziyade almaya dayalıdır. Bu da karşılıklı sorun yaşamalarının temel etkenleri arasındadır. Dört-beş yaşlarındaki çocuklarda bu durum yavaş yavaş değişiklik göstermeye, kuralları öğrenmeye ve uymaya başlar. Örneğin, tecrübeler neticesinde kendisi herhangi bir paylaşımda bulunmadığında arkadaşının da onunla oyuncak vb herhangi bir paylaşımda bulunmayacağını öğrenir. İlgileri anne-babadan ziyade, arkadaşlarına kayar. Arkadaş etkileşiminin almaktan ziyade vermeyi de gerektirdiğini altı yaşından itibaren daha iyi kavrayacaktır (Kandır, 2004).

Dört yaş çocuğu değişken bir yapıdadır. Hislerini resimlerinde ortaya koyarken planlı şekilde davranmaz ve karşılaştığı her şeyden yararlanır. Başladığı işleri bıraktığında huzursuzluk hissetmez (Denham vd., 2003).

Dört yaş çocuğunun vücudunda ve kişiliğinde yeni gelişmeler meydana gelir. Bu gelişmelerle paralel şekilde çocuğun çevresi büyür, çocuk girişimcilik ve atılganlık faaliyetlerini açık bir şekilde sergiler. Meraklı, sakin, daha uyumlu ve hareketlerini daha kolay kontrol altına alabilirler. Sosyal gelişim bakımından yetişkin bireyleri gözlemler, yetişkinlerin hareketlerini kopyalarlar. İki yaşından önce başlayan arkadaş seçimi, dört-beş yaşlarında güçlü bağlar şeklini alır. Bağlılıkların süresi çoğunlukla uzun değildir. Çocukların arkadaşlarıncı kabul veya reddedilmelerinde yaş, cinsiyet, liderlik, rekabet, dayanışma davranışları etkilidir (Kagan, 1984).

Dört yaşında çocukların yaşantılarını yetişkinlerin yanı sıra arkadaşları da etkilemeye başlar. Arkadaşlar, hem model, hem de sosyalleşme açısından etkili

olurlar. Çocuk akranlarıyla birlikte olmaktan hoşlandığı halde oyunları yeterince sürekli ve organize değildir. Rekabete dayalı oyunlardan hoşlanırlar. Zaman zaman çatışma ve saldırgan davranışlar gözlenir. Çocuklar, sıralarını beklemeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, işbirliğini, diğerlerinin beklentilerini dikkate almayı kendi haklarını korumayı, diğerleriyle sağlıklı etkileşimlerde bulunmayı öğrenir. Arkadaş ilişkileri içinde bir özdeşleşme olgusu mevcuttur. Çocuk bu yaşta meselelere diğerlerinin gözünden bakmayı öğrenir. Beş yaş çocuğu çevresiyle ilgili yeni keşiflerde bulunur ve ebeveynlere duyulan ihtiyaç daha önceki dönemlere göre daha azdır. Bu yaşta çocuk, sosyal ve duygusal açıdan daha tutarlı ve dengelidir. Dört yaşlarında görülen özerklik döneminde görülen inatçılığın yerini, söz dinleme almıştır. Başkalarına yardım etmekten hoşlanır (Yavuzer, 1995).

Beş yaş çocuğunun aileye, arkadaşlara, topluma uyumu gözle görülür biçimdedir. Arkadaşlarıyla grup olarak oyunlar oynar, grubun beklentileriyle uyumlu davranmak için gayret sarf eder, kuralları daha kolay anlar ve yerine getirir. Yetişkinleri gözlemlemekten ve onlar gibi davranmaktan keyif alırlar. Bu yaşta çocuk doğru, yanlış, güzel ve çirkin gibi olguları yaşadığı kültür ve alt kültür değerleriyle uyumlu biçimde edinir. Diğerlerinin haklarına ve eşyalarına saygı duyar. İç denetimle kendi duygu ve isteklerini kontrol altına alır. Bu dönemde sosyalleşmenin, temel göstergeleri arasında, diğerleriyle iyi etkileşime girme arzusundadır. Grup oyunları oynamaktan hoşlanır, çoğunlukla gelişim seviyeleri benzerlik arz eden çocuklar, aynı grupta bulunmayı arzularlar. Oyunları daha düzenli, bilinçli ve dengeli duruma gelmiştir. Bu yaşın, en belirgin niteliklerinden biri de toplumun beklentileriyle uyumlu hareket etmeleridir. Toplumdaki bazı görgü kurallarının bilincindedir. Altı yaş çocuklarında diğerleriyle sağlıklı etkileşime girme, paylaşma, işbirliği, dostluk, sempati gibi hareketlerle birlikte rekabet, kavga gibi hareketlerde sergileyebilirler (Mussen vd., 1990; Çağdaş ve Seçer, 2002).

#### **2.4. Ailenin Tanımı**

Aile kavramına yönelik değişik tanımlamalar bulunmaktadır. Fertleri arasındaki etkileşimler bakımından sosyal bir grup; sosyal ve iktisadi açıdan bir birlik; sosyal hayatın ana göstergelerinden biri olarak bir örgüt; üyelerinin

gereksinimlerinin giderilmesi ve yürütülmesinde sistematik kuralları olan sosyal bir kurum şeklinde ifade edilmektedir (Nirun, 1994: 17).

Aile: Evlenme, kan ya da evlat edinmeyle birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı maddi geliri paylaşan ve sahip oldukları rollerle birbirlerini etkileyerek, oluşturdukları belirli görgüyü kuşaktan kuşağa aktaran bireyler topluluğudur. Türk toplumunda aile, evlilikle başlayan, akrabalık ve sosyal bağlarla bağlanan, çeşitli rollere sahip, birbirlerini etkileyen, genellikle aynı hanede oturan bireylerden meydana gelen, üyelerinin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve iktisadi gereksinimlerini gideren, yaşanan toplumla uyumlu olan, toplumun temel bir birimi şeklinde ifade edilmektedir (Güven, 2001: 289).

## **2.5. Aile Modelleri**

Dört çeşit aile modelinden söz edilebilir.

### **2.5.1. Genel Model**

Benliği ailenin içine, aileyi de sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya dahil eden bağlamsal bir modeldir. Bu modelde aile sosyal ve psikolojik özellikleriyle değerlendirilmektedir. Sosyal nitelikleri aile yapısı bakımından, psikolojik nitelikleri ise etkileşim ve sosyalleşmeyi de kapsayan aile sistemi bakımından değerlendirilmektedir. Ailenin içinde bulunduğu koşullar ve kültüre öncelik tanınmaktadır. Dinamik ve etkileşimsel bir modeldir (Güven, 2001: 289).

### **2.5.2. Karşılıklı Bağımlılık Modeli**

Ataerkil yapıya sahip, sıkı bağların olduğu, geleneksel ve kırsal kesimde oluşan bir aile modelidir. Çekirdek aile yapısında olup geniş aile işlevlerine sahiptir. Aile diğer akrabalarla karşılıklı bir bağımlılık içindedir. Çocuk ekonomik fonksiyonlar açısından gerekli olduğu için doğurganlık önemlidir. Kuşaklar arası bağımlılık, önce çocuğun ana - babaya, sonra ana - babanın çocuğa bağımlı olması şeklinde yön değiştirmektedir. Aile ve kişiler arası ilişkilerde hem maddi hem de manevi boyutta bağımlılık vardır. Sıklıkla düşük refah düzeyli, kırsal kesim ve tarımla uğrasan sanayi öncesi toplumlarda görülmektedir (Bulut, 1993).



### 2.5.3. Bağımsızlık Modeli

Bireycilik egemendir. Ailenin diğer ailelerden ve aile üyelerinin birbirinden bağımsızlığı üzerine kurulmuştur. Nesiller birbirinden ayrılmış, maddi ve manevi yatırım ana-babaya değil çocuğa yöneliktir. Kadının ailedeki statüsü yükselmiş, doğurganlık oranı düşmüştür. Çocuk yetiştirmede çevrenin denetimi azalmış, ana babalar daha demokratik bir tutum izlemektedir. Çoğunlukla yüksek refah düzeyine sahip, teknoloji toplumlarında görülmektedir (Bulut, 1993).

### 2.5.4. Karşılıklı Duygusal Bağlılık Modeli

Bu aile modelinde duygusal alanda karşılıklı bağlılık varken maddi alanda bağımsızlık görülmektedir. Birey önemli bir yer tutmaktadır. Nesiller arası bağlılık yetişkinlerin duygusal yatırımlarını hem anne babalarına hem de çocuklarına yöneltmelerine neden olmaktadır. Anne babaya maddi destek gerekmediğinden, maddi kaynak sadece çocuklara yönelmekte, çocuklar ekonomik kazanç bakımından değil sadece psikolojik doyum sağladığı için istenmektedir. Bağlılık kültürüne sahip, gelişmiş ve kentleşmiş bölgelerde daha yaygın olarak görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2000: 118).

## 2.6. Aile İşlevleri

Aile çocuğun ilk sosyal tecrübelerini edindiği yerdir. Bireyler çocukluk sürecinde vakitlerinin büyük bir kısmını aile bireylerinin bakım ve yardımına bağlı şekilde sürdürmektedir. Aile ortamı çocuğun en fazla ilişkide olduğu sosyal bir çevre olarak davranışların edinilmesinde en fazla etkiye sahip yerdir (Duyan, 2000).

Çocuk öfkeyi, kızgınlığı, sevgi ve hoşgörüyü ev ortamında tecrübe ederek öğrenir. Sevgi, acıma, anlayışlı olma gibi hisler ebeveynler gözlemlenerek meydana gelmektedir. Ebeveynin şefkati, ilgisi, çocuklarına bakmak için sarf ettikleri çaba ve çocuklarıyla aralarında güçlü bir bağın tesis edilmesini sağlamaktadır (Tok, 2001: 37).

Çocuğun kişiliğinin meydana gelmesi, şekillenmesi örnek aldığı ebeveynin karakterleriyle ilişkilidir. Bu sebeple, aile her şeyden önce aralarındaki etkileşimlerinde sevgi, saygı, güven ve hoşgörü içinde, olumlu örnek teşkil etmelidirler (Yavuzer, 2003: 39). Çocuğun özdeşim modeli konumunda

bulduklarından dolayı ebeveynleriyle nitelikli etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Okul öncesi dönem çocuğu sosyalleşme sürecinde detaylı biçimde örnek alabileceği bir modele gereksinim hissetmektedir (Duyan, 2000). Karı -koca ilişkisi ne derece iyi ise ailenin temeli de o oranda iyi olur. Sevginin, ilgi ve yakınlığın bulunmadığı ortamlar ve engellemeler, çocuğun gelişimini azaltmakta, kötü alışkanlıklara yöneltmektedir (Tok, 2001: 35). Aile içi etkileşimler ebeveyn tutumlarıyla ilişkilidir. Çocuktaki davranış problemlerinin önemli bir bölümünde uyumsuz ebeveyn-çocuk ilişkileri yatmaktadır. Anne-Baba arasındaki etkileşim yetenekleri çocuğu da etkisi altına almakta, ebeveyn sevecen, hoşgörülü, adaletli, sıcak ve samimi olması sağlıklı aile ortamı için büyük önem arz etmektedir (Yavuzer, 2003: 40-41).

İletişimin kalitesi ailenin sağlamlığı ve devamlılığının göstergesi konumundadır (Özgüven, 2001: 26). Kişiler arası sınırları iyi ortaya koyulmuş ve etkileşimin yüksek olduğu ailelerde büyüyen çocukların problemlerini kolaylıkla ortadan kaldırdığı, eğitim başarılarının fazla olduğu, mutsuz ve çekimser ailelerde ise içe dönük ve bağımlı kişilik geliştirdikleri, ruh sağlıklarının bozulduğu görülmektedir (Erol, 1992: 63).

Aile içinde sevgi, mutluluk, neşe, kızgınlık, üzüntü, korku vb. hislerin aktarılması yalnızca fertler arası ilişkilerle gerçekleşir. Karşısındakiyle aynı duyguları paylaşma, onu anlama veya anlayamama gibi etkileşimlerin sağlıklı ve sağlıklı kurulmasında iletişim için büyük önem arz etmektedir. Aile fonksiyonlarının önceliklilerinden biri, gündelik yaşamda karşılaşılan sorunların giderilmesidir. Bu fonksiyon ailenin sağlıklı olup olmadığını ortaya koyan işlevlerdendir. Amaç problemle karşılaşıldığında meseleyi etkili bir şekilde çözmektir. Aile içinde problemlerin etkin çözümü için; üyelerin ve aile grubunun sorun giderme işlevindeki zayıflık ve zorluklarını ve soruna yol açan davranışları belirlenmelidir. Bu da sadece iletişimle meydana gelebilmektedir. Aile bireylerinin arasındaki etkileşim iyi olduğunda çocuk bu becerileri kazanacak, etkileşimleri kötü olduğunda ise çocuk da aile ve sosyal çevresiyle devamlı çatışacaktır. Çocukluktaki olumlu ve dengeli aile ilişkileri mutlu bir ailenin ilk şartıdır (Tok, 2001: 38). Birçok ebeveyn çocuğunun masumiyetini koruma adına evdeki çoğu sorunu onlara belli etmemeye çalışır, acı veren problemler hakkında onlarla konuşmama eğiliminde

olurlar. Oysaki anne - babaları üzgün olduğunda çocuklar evde bir şeylerin döndüğünü hisseder. Kendilerine somut bilgiler verilmezse kötü giden neyse çocuklar bunun kendilerinden kaynaklandığını düşünmeye başlarlar yâda olduğundan çok daha kötü durumda olabileceğini hayal ederler. Çocuklar aile sorunlarının dışında bırakılma konusunda oldukça hassastır (Shanok, 1994: 115-116).

### **2.6.1. İşlevlerini Yerine Getirme Durumlarına Göre Aile Türleri**

Aile biçimleri ve rolleri toplumdaki topluma fark etse de, belirli işlevler tüm toplumlarda geçerlidir. İlk olarak ailenin yedi işlevi üzerinde durulmuştur. Bunlar; statü sağlamak, ekonomik ihtiyaçları karşılamak, din eğitimi vermek, çocukların eğitimini planlamak, boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirlerini korumaları ve karşılıklı sevgi ortamı yaratmak gibi işlevlerdir. Ailenin temel işlevleri toplum tarafından düzenlenir. Cinsel davranışlara yönelik izinler ve yasaklar toplumdaki topluma farklılık gösterirken, çocuk bakımı ve eğitimi ile aile içindeki sosyal roller de değişebilmektedir (Bulut, 1993:4). Aile çocuğun sosyalleşmesini sağlayan ve üyelerine duygusal destek veren bir birimdir. Ancak bazen aile bu görevini de yeterince yerine getirememekte, üreme dışındaki işlevlerini beklenen düzeyde karşılayamamaktadır (Yorburg, 1983: 138).

İşlevlerini yerine getirme durumuna göre aile türleri, sağlıklı ve sağlıklı aile olmak üzere iki grupta toplanmaktadır.

#### **2.6.1.1. Sağlıklı (İşlevlerini Yerine Getiren) Aile**

Sağlıklı işlevlere sahip aile, birbirlerine duygusal olarak bağlı, sorunlarını bir araya gelerek çözebilen, özgürlüklerini kısıtlamayacak şekilde birbirleriyle ilgili, davranışlarını aşırıya kaçmayacak şekilde kontrol edebilen, kendilerinden beklenen rolleri etkili biçimde yerine getirebilen, açık ve dolaysız bir iletişime sahip olan bireylerden oluşmaktadır (Dönmezer, 2001: 11-13).

#### **2.6.1.2. Sağlıksız (İşlevlerini Yerine Getiremeyen) Aile**

İşlevlerini sağlıklı bir beraberlik içinde yerine getiremeyen aileler sağlıksız ailelerdir. En önemli özelliği, kişiler arası ilişkilerin, iletişim işlevinin bozuk olması ve kurallarla aşırı bağlı olmalarıdır. Bazı roller, aile bireylerinin üzerine zorla yüklenmiştir ve bunları değiştirmek zordur. Sağlıksız aile üyeleri birbirleriyle az

konuşan ve açık bir iletişim içinde olmayan, aileyi ilgilendiren konulara birlikte çözüm aramayan, üyeleri birbirlerine gerçek bir yakınlık duymayan ve olumsuz duygular besleyen ailelerdir (Bulut, 1993: 11).

### **2.6.2. Aile İşlevlerini Etkileyebilecek Değişkenler**

Aile işlevlerinin sağlıklı veya sağlıksız olmasında etkili olan bazı etmenler vardır. Bunlardan bazıları dolaylı bazıları ise dolaysı rol oynamaktadır. Bunlar, aile içi ilişkiler, evlenme yaşları, bireylerin eğitim durumları, hanede yaşayan kişi sayısı, yaşları, niteliksel özellikleri, , ekonomik nitelikler, ailede yaşayan kronik hastalığı yâda özürlü bulunan bireyler ve ailenin gelişimsel niteliğidir (Duyan, 2000: 19).

#### **2.6.2.1. Aile İçi İlişkiler**

Aile iletişim temeline dayandırılan bir yapıdır. Bu iletişim dahilinde ailenin bazı sınırları ve kuralları bulunmaktadır. Her ailenin kendine has kuralları zaman içerisinde oluşmakta, bireyleri birbirlerinden kopmadan ancak kişiselliklerini muhafaza ederek bu kurallarla uyumlu hale gelmektedir. Aile farklı kuşakları içerdiğinden etkileşimler de farklılaşmaktadır. Aile içinde iletişim iki yönlüdür önce, eşlerin evlenmesiyle esler arası yatay iliksiden, sonra da çocukların katılımıyla kuşaklar arası ilişkiyi ifade eden dikey ilişkidir söz edilebilir. Anne babalar çocuklarının davranışlarını etkilerken çocuklar da anne babalarının davranışlarını değiştirebilmektedir. Dolayısıyla, aileyi bir bütün olarak ele almak gerekmektedir (Demircioğlu, 2012).

##### **2.6.2.1.1. Aile İçi Yatay İlişkiler (Anne-Baba İlişkisi)**

Anne babaların çocuklarına verebilecekleri en iyi eğitim birbirleriyle olan sağlıklı ilişkilerdir. Eşlerin birbirleriyle kurdukları ilişkinin olumlu ve dengeli olması çocuğun gelişiminde önemlidir Anne-babanın kişilik özellikleri aile yapısını ve ilişkilerini etkilemektedir. Güvenli, saygılı, sevecen, tutarlı, kendisiyle ve çevresiyle barışık anne-babalar diğer aile bireylerini de olumlu etkilemektedir (Yavuzer, 2003: 39).

Aile içinde yaşanan sorunlar çoğunlukla karı-koca arasındaki sevgi, saygı, kendini ifade etme, güven ve paylaşma eksikliği gibi sorunlarla kendisini

göstermektedir. Eğer karı-koca birbirlerini tamamlamak için evlenirlerse sağlıklı bir ilişki kurulur. Kendi eksikliklerini tamamlamak için evlendiklerinde ise problemler başlar. Bu problemlerden kurtulmak için bebek sahibi olurlarsa çatışma daha da büyür. Kendi hayallerini çocuklarında gerçekleştirmek isterler. Oysa çocuk büyüdükçe kendi benliğini kazanmaya başlar. Çocuğun benlik saygısı ve cinsiyet gelişimi ailede gerçekleştiğinden olumlu kazanımlar için öncelikle anne -baba ilişkisinin sağlıklı olması gerekir (Nazlı, 1997: 60-62).

Aile geçimsizliğinin temel nedeni eşler arasındaki iletişimin azlığı ya da hiç olmamasıdır. Geçimsizlikleri azaltmak için eşlerin iletişim becerilerini arttırmaya çalışmaları, sorunlarını açıkça tartışmaları, görüş farklılıklarını belirtmeleri ve sorunlara karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü çözüm aramaları gerekmektedir (Özguven, 2001: 85).

Uyumlu ve mutlu aileler çocuklarıyla sağlıklı iletişime girebilirken, mutsuz aileler ilgisiz veya fazla ilgili, baskıcı, reddedici veya aşırı koruyucu bir davranış sergileyebilmektedir (Dönmezler, 1999: 71).

Çocukların başarısı ve bağımsızlığının en önemli nedeni anne - baba ilişkisinin sağlamlığıdır (Elmacıoğlu, 1992: 109). Çocuk ebeveyninden gözlemlediği davranışları kendi davranışlarına geçirir. Karakterinin ve öz saygısının oluşumu önemli oranda özdeşim modeli konumundaki ebeveyninin kişiliğiyle ilişkili olduğundan özgüven sahibi ebeveynler bunu çocuklarına aktarabilecektir. Anne babanın sevgi, saygı, anlayış ve hoşgörü temelindeki ilişkileri çocuğun hem cinsel kimlik rollerinde hem de diğer insanlarla olan etkileşiminde etkili olmaktadır (Yavuzer, 2003: 39). Okul öncesi dönem çocukları iyi şekilde gözlem yaparlar. Ebeveynlerin aralarındaki ve başkalarıyla arasındaki ilişkilerini gözlem altına alırlar. İşbirliği ve sosyal iliksilere ait davranışları ebeveynleriyle etkileşimleri neticesinde elde ederler. Sağlıklı iletişimi olan esler çocuklarına iyi örnek olur ve problemlerini sürtüşmeye girmeden giderirler (Çağdaş, 2003: 42).

Karı - koca ilişkileri aile tipine, yerleşim yerine, sosyo-ekonomik düzeye, Öğrenim seviyesine, dini ve kültürel değerlere göre değişebilmektedir. Toplumdaki değişmelere paralel olarak eşler arası ilişkilerde değişime uğramaktadır. Geleneksel karı-koca rolleri yerini daha eşitlikçi ilişkilere bırakmaktadır (Taylan, 2003: 45).

### 2.6.2.1.2. Aile İçi Dikey İlişkiler

Aile içerisinde çocuğun konumu ile aile yapısı arasında önemli bir bağ vardır. Çocuğun değeri, ailelerin modern veya geleneksel oluşlarına, aynı toplumdaki aile biçimlerine, yerleşim yerlerine ve cinsiyetine göre farklılaşabilmektedir. Değişik aile yapılarında kız ve erkek çocuğun ne ifade ettiği de farklılaşabilmektedir. Erkek çocuk, sosyal güvenlik sisteminin yeterli seviyede klasik toplumlarda kızlara kıyasla daha yüksek statüye sahip olmakta; kız çocuğuna verilen değer ise uysallık, naziklik ve aileye yakınlık gibi tutumlardan ileri gelmektedir (Kagıtçıbası, 2000: 31-48).

Eğitim seviyesinin artmasıyla kız çocuğa verilen değer de artmış, geleneksel baba-oğul ilişkileri çözülmeye başlamıştır. Zamanla kız çocuğu da ana - baba için sosyal güvence olmaya başlamıştır. Bu değişimde eğitimin yaygınlaşması, kitle iletişim araçları ve bir takım toplumsal gelişmelerin etkili olduğu düşünülmektedir (Taylan, 2003: 46-50).

Taylor ve Machida (1994)'nin çocukların ebeveynlerinden beklentileri üzerine yaptığı bir araştırmada hem anne-baba hem de çocuklara ayrı anket uygulanmış, çocukların ebeveynlerinden ne istediği ve ebeveynlerin sonuçlar hakkındaki tahminleri karşılaştırılmıştır. Anne-babaların çoğu (%56), çalıştıklarından dolayı çocuklarının onlarla daha çok zaman geçirmek istediklerini düşünmüş, ancak şaşırtıcı bir şekilde çocukların isteklerinin çoğunluğu daha çok zaman geçirmek değil anne ve babalarının işlerinden eve daha az yorgun ve stresli gelmelerini istemeleri (%61,5) olmuştur. Araştırma sonucu anne-babaların çalışmasının çocuklarıyla ilişkilerine engel oluşturmayacağını, geçirilen zamanın uzunluğundan çok niteliğinin daha önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Galinsky (2001) Kaliforniya'da okul öncesi eğitim kurumuna giden 6 yaşındaki 63 çocukla, arkadaş yardımı ve anne-baba sosyal beceriler kazandırmadaki etkileri araştırılmış ve neticede, ebeveynlerin sosyal davranışlar açısından çocuklara rehber ve örnek olmalarının, çocukların sosyal becerileri kazanmasında çok önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Ebeveynlerin çocuklarıyla iyi etkileşim sağlayabilmeleri için özgüvenli, saygılı, problemler karşısında duyarlı, işbirlikçi, çocuklarının hislerine ve fikirlerine ortak olabilen ve kabul edici bir davranış göstermelidir. İnatçı bir davranış gösteren,

kendi fikirleri haricindekileri reddeden, çocuklarının fikirlerinde mantık aramayan ebeveynler, çocuklarıyla iyi etkileşime giremezler (Stephen, 1993: 2).

#### **2.6.2.1.2.1. Anne-Çocuk İlişkisi**

Doğumla birlikte bebeğin ilk iletişime girdiği birey annesidir. Doğumdan sonra bu iletişim ilerleyen süreçlerde de sürer. Açlık, uyku, temizlik ve korunma gibi gereksinimleri anneden karşılanır, annenin bebek için önemi yalnızca fizyolojik gereksinimlerin giderilmesiyle kısıtlandırılmamaktadır. Doğumdan başlayarak sıcaklık ve sevgiye ihtiyacı olan bebek ilk yaklaşmasını da anneye hisseder (Çağdaş, 2003: 25).

Bebeklik dönemi çocuğun en aciz olduğu, en fazla bakım gereksinimi hissettiği dönemdir. Bebeklikte gelişim bakımından öncelikli role anne sahiptir. Okul öncesi dönem, bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. İlk senelerde annenin çok fazla sorumluluğu vardır. İlk haftalarda bebek ve anne birbirlerini ayrı bir kişi olarak değil kendi vücutlarının bir uzantısı olarak algılar (Çağdaş, 2003: 25 ).

Bebek ve annesi doğumu takip eden 2-3 günde birbirleriyle uyumlu hale gelerek karşılıklı memnuniyeti yakalarlar. İlk günlerde birlikteliğin en yoğun olduğu zamanlar yemek zamanlarıdır, annesini emen bebeğin heyecanı anneye de geçmekte ve anneyi süt vermeye hazır hale getirmektedir. Anne acıkan bebeğini emzirecek rahatlatırken, bebek de annesinin dolu memesini boşaltarak onun rahatsızlığını gidermektedir. Anne-çocuk birlikteliğinde fiziksel temas büyük önem arz etmektedir. Annesini emen bebek annesinin sıcaklığını ve kokusunu duyarak gereksinim hissettiği duygusal besini sağlamakta ve anne-bebek etkileşimi başlamaktadır. Bilhassa ilk iki senede gerekli yakınlığın olmaması ilerleyen dönemlerde bazı davranış bozukluklarına yol açabilmektedir (Gander ve Gardiner, 2001: 310). Anneyle çocuk arasında özel bir etkileşim bulunmaktadır. Anne çocuk için bazı tecrübeler meydana getirmekte, çocuk da bu süreçte gereksinimlerini gidermeyi, sakinleşmeyi öğrenmektedir. Anne henüz istikrarlı olmayan bir dünyada çocuğa güven, huzur ve anlayış vermektedir (Dönmezer, 2001: 29-30). Bebeğin fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerinin gerektiğinde ve yeterli seviyede giderilmesi temel güven hissinin oluşmasında büyük öneme sahiptir. Bebeklik döneminde annenin

bebeğinin gereksinimlerini gidermedeki dengeli ve sürekli tutumu sağlıklı bağın oluşmasını, temel güven hissinin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Yaşamın başlangıcında bebeğin psiko-sosyal vazifesi güven duygusunu öğrenmektir. Anne ile etkileşimden kaynaklanan güven hissi ilerleyen dönemlerde kurulacak etkileşimlere de zemin hazırlamaktadır (Yavuzer, 2003: 15).

Anne çocuk için çevrenin yorumlanması ve toplumun temsil edilmesinde ilk örnektir. Çocuğun etrafındaki obje ve olaylarla sağladığı ilişki annesiyle etkileşiminden etkilenmektedir. Çocuk annesinin gözetiminde yakın çevresini keşfetmekte, nasıl davranması gerektiğini gözlemektedir. Bu sayede ilk bilgilerini kopyalama ve özdeşim aracılığıyla kazanır. Anne okşayarak, besleyerek ve oynayarak kurduğu diyalogla çocuğun doyumunu sağlar, aralarındaki köprüyü pekiştirir (Yavuzer, 2003: 16). Çocuk doğduğu andan itibaren annesiyle bağlantılı yasar. Amacı hep bu bağı ayakta tutmaktır. Anne çocuğun yaşamında önemli yere sahiptir. Toplumsallığın ilk tohumları erken yıllarda ilk kez anne sayesinde atılır (Becerik, 2002: 70). Sosyal etkileşimlerin oluşmasında anne büyük rol oynamaktadır. Sağlıklı anne - çocuk etkileşimi, çocuğun iyi bir kişilik meydana getirmesini, diğerleriyle pozitif etkileşimlere girmesine yardımcı olur. Çocuğuyla pozitif duygusal ilişkisi bulunan annelerin çocukları olmayanlara kıyasla daha uyumlu kişilik oluşturmaktadır (Flannagan ve Hadee, 1994: 40).

Çocuk ilk bilgileri annesi aracılığıyla kazanır çocukların iletişim becerisinin oluşmasında annenin etkisi büyüktür. Kullanılan dil ve iletişim aracılığıyla çocuk yeni olgular öğrenerek sosyal ilişkileri öğrenmekte, başkalarıyla zihinsel iletişime geçmektedir (Dönmezer, 2001: 31).

#### **2.6.2.1.2.2. Bağlanma**

Bağlanma, bebek ve anne arasında duygusal şekilde olumlu ve yardım edici bir etkileşimin kurulmasıdır (Çağdaş, 2003: 26). Anne ile bebeği arasında kuvvetli bir bağın meydana gelmesinde kritik bir dönemin varlığı ifade edilmekte ve bağlanma için en doğru zamanın da doğumu takip eden ilk aşamada olduğu söylenmektedir. Doğumdan sonraki ilk aşamada bebeklerini kucaklarına alan annelerin çocuklarına daha kuvvetli bir bağ ile bağlandıkları düşünülmektedir (Hunter, 1984: 20). Bebekteki emme refleksi anne ve bebeğin birbirlerine



bağlanmalarında önemli bir etkidir. Emme ile fiziksel temas, karşılıklı rahatlama ve haz alma gerçekleşmektedir. İnsanda bedensel temastan doğuştan bir haz alma eğilimi vardır ve bu anne-bebek bağlanmasını artırır (Gander ve Gardiner, 2001: 311).

Anneler bebekleriyle iletişimlerinde farkında olmadan iletişimi kolaylaştırıcı bazı abartılı davranışlarda bulunabilirler. Yüz ifadelerini abartıp, ses tonlarını inceleyebilir, değişik ses tonları kullanabilir, önemli sözcükleri daha yavaş konuşur ve bebeğin tepki göstermesi için konuşma aralarında uzun ve sık duraklamalarda bulunabilirler. Tüm bu davranışlar bebeğin dikkatini çekmek için oldukça yararlıdır (Çağdaş, 2003: 28).

Anneye ait psiko-sosyal problemler ile bebeklikteki güvensiz bağlanma arasında anlamlı bir bağ bulunmaktadır. Annenin evlilik algısı, sosyal yalıtım ve depresyon düzeyi, kendi çocukluk deneyimi ve şimdiki duyarlılığı çocuğun bağlanmasını etkilemektedir (Moss vd., 1997: 1391).

Güvenli bağlılık meydana getiren çocuklar ilerleyen süreçte akranlarıyla arasında lider, sosyal bakımdan ilgili, diğerlerinin ilgisini toplayan, öğrenmeye istekli, çevresiyle ilgili ve işbirlikçi şekilde tanımlanmakta ve yaşlılarından daha olumlu tepkiler almaktadırlar (Jacobson ve Wille, 1986: 57).

### **2.6.2.1.2.3. Kopma**

Kırk haftalık bebeklerin temel problemlerinden bir tanesi bağlılık ve kopma arasındaki çelişkiyi çözümlenebilmektir. Bu dönemde çocukların annelerine olan bağlılıkları devam eder. Çevreyi araştırdıktan bir süre sonra sığınabilmek için annelerine dönerler. Yürümeye başlama girişimleri ile bebeğin yaşamında daha hareketli bir sürece girilmektedir. Bağımsızlık hissinin ortaya çıkması bebekte heyecana ve korkuya neden olur. Çünkü daha önceki dönemlerde bebek annesiyle birlikte vakit geçirmiş, annesinin kollarında kendisini güvende hissetmiştir. Bu karmaşık hislerle anneden kopmak ve bağımsızlığını kazanmaya başlamasını göstermeyi arzular ve geriye döndüğünde de bütün gücüyle annesine koşar (Çağdaş, 2003: 31-32).

Anne yakınında ise çevreyi incelemek için uzaklaşmak ister. Yabancı ve korkutucu uyaranların olmadığı bir ortamda çocuk anneye çok yakın olmadan onu

uzaktan görerek uzun süre yetinebilir. Korku yaratan davranışlar dışında 1 yaşın sonunda kopma davranışı egemen olur. Anne çocuğunun kopmasına ve araştırmasına izin verirken yakınında olmalı ve çevrede korku unsurlarının bulunmamasına dikkat etmelidir (Yavuzer, 1998: 105).

Bebek - anne arasındaki düzenli alma - verme ilişkisi bebeğin zihninde annenin sürekliliğini sağlar. Anneden kopma çocuğun psiko-motor, duygusal ve zihinsel gelişimi ile ilişkilidir (Çağdaş, 2003: 32).

0-3 yaş, özellikle anne-çocuk ilişkisinde en kritik dönem olmasına rağmen özellikle ekonomik koşullar nedeniyle annenin çalışması çocuğuyla ilişkilerinde sorunlara yol açabilmektedir. Anne gün boyu çocuğundan ayrı kaldığından eve gelince duyduğu suçluluk nedeniyle sevgi gösterisini abartabilmektedir. Oysa, önemli olan çocukla geçirilen zamanın uzunluğu değil niteliğidir (Yavuzer, 2003: 62). Hayatının ilk yıllarında sık el değiştiren ya da anneden ayrı kalarak sağlıklı anne-çocuk ilişkisi kuramayan çocuklar ileride birtakım davranış problemleri yaşamaktadır. Anneleri ile olumlu bağ kuramadıkları için başkalarıyla ilişkilerinde de yüzeysellik, düşmanca ve sosyal olmayan davranışlar hakimdir. Yaşamının ilk yıllarında anne-çocuk ilişkisi yönünden doyurulmamış çocuklarda ahlak, vicdan, başkalarına sevgi ve saygı duyma gelişmemektedir (Ekşi, 1990: 54).

Amerika Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü ' nün erken çocuk sağlığı ve bakımı üzerine yaptığı bir çalışmada on ayrı bölgeden 0-7 yas arası 1200 çocuk ve annesi incelenmiş ve ev dışında çalışmanın anne-çocuk bağına olumsuz etkilemediği bulunmuştur. Önemli olanın çocuğun nasıl yetiştirildiği, anne babaların hangi değerlere sahip olduğu ve öğüt verdikleri şeyleri kendilerinin yapıp yapmadığının olduğu görülmüştür. 3-6 yaş çocuğunun toplumsal gelişiminde annenin çocuk yetiştirme davranışları ve disiplin tekniklerinin etkilerinin incelendiği bir çalışmada 50 anneye anket uygulanmış, sonucunda yemek yeme, tuvalet alışkanlığı, arkadaş ilişkileri ve cinsel konularda soru sorma alanlarında annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasında farklar anlamlı bulunmuştur. Yemek yeme, arkadaş ilişkileri ve cinsel sorular sormayla ilgili alanlarda disiplin teknikleri farklılaşmış, güçlüğü olan çocukların annelerinin ödül kullanma durumları, cinsel rol ayırımı yapma, tuvalet alışkanlığı ve arkadaş ilişkilerinde farklılaşmıştır (Duman, 1992: 1-2).

Anne yoksunluğu ile çocukların saldırganlığı ilişkisinin incelendiği araştırmada Ankara merkezde alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyde yaşayan toplam 300 çocuk ve ailesine Bilgi formu ve Saldırganlık ölçeği uygulanmış, sonucunda anne yoksunu olan ve olmayan çocukların saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklar bulunmuştur (Dizman ve Gürsoy, 2004: 7-17).

Annelerden algılanan duygusal istismarın çocukların öz kavramı, davranış sorunları ve okul başarılarına etkisi incelendiğinde yüksek düzeyde annesel istismar algılayan çocukların öz kavramlarının düşük, sosyal ve duygusal problemlerinin ve kaygılarının daha fazla olduğu bulunmuştur (Taşdelen, 1995: 1-2).

Çocukların dışsallaştırılmış davranış problemleri geliştirmelerinde anne-çocuk etkileşiminin rolü büyüktür. Annelerin depresif belirtileri ve çocukların davranış problemleri arasında önemli bir ilişki vardır. Anneleriyle zayıf etkileşimde bulunan çocukların daha sonraları farklı problemlerle karşılaştıkları, depresyonlu annelerin normal annelere oranla daha fazla davranış problemi olan çocuklara sahip oldukları, çocukları ile ilişkilerinde normal annelere oranla daha az pozitif ton kullandıkları daha az soru, açıklama ve önerilerde buldukları, ilgisiz davrandıkları, ihtiyaçlarını görmezlikten geldiklerini, aşırı denetleyici oldukları ve sorularına karşılık vermedikleri bilinmektedir (Harnish vd., 1995; Akt. : Çağdaş, 2003).

Annenin sıcak ilgisi, şefkati ve bakımı olmaksızın yetişen çocuklar bütün açılarda sağlıklı büyüyememekte, sağlam bir kişilik yapısı oluşturamamaktadır. Çocuğun annesiz olma süresiyle çocukta meydana gelecek davranışsal problemler ve ruhsal problemler doğru orantılıdır (Çağdaş, 2003: 35).

### **2.6.2.1.3. Baba -Çocuk İlişkisi**

Baba-bebek arasında duygusal bir bağ kurulabilmesi için fiziksel temas sağlaması, kucağına alarak ilgilenmesi, bakımında bazı sorumlulukları üstlenmesi ve oyun etkinliklerine katılması gerekir. Baba özellikle erkek çocuğun maskelen (erkeksi) davranışları kazanması açısından önemlidir. Erkek çocuklar babalarıyla özdeşleşerek erkek gibi davranmayı öğrenmekte, bilişsel gelişimi ve okul başarısı etkilenmekte, babasıyla yakın ilişki kuran erkek çocuklar olumlu gelişim göstermektedir (Yavuzer, 2003: 23). Aileyi geçindirmesi ve karısına karşı hareketleri, babanın bebekle ilgili doğrudan olmayan etkileridir. Anne - baba

etkileşimlerinin sağlıklı olması anne - çocuk etkileşimlerini de aynı şekilde etkiler. Anne - baba ilişkisinin kötü olması durumunda anne bu eksikliği kapatmak amacıyla bebekle çok fazla ilgilenip fazla koruyucu bir davranış sergileyerek bağımsız bir kişilik geliştirmesinin önüne geçebilir. Babanın çocuğuyla fiziksel teması, konuşması, oyun oynaması, bebekle ilgili kararlara aktif şekilde dahil olması ise doğrudan etkileridir (Çağdaş, 2003: 37). Bebeklerin ailelerinden ne beklediğine dair gerçekleştirilen bir çalışmada çocuklar aile hayatları ve ebeveyn etkileşimlerine dair verdikleri yanıtlarda anneleriyle haddinden fazla zaman geçirdiklerini (%28) ve babalarıyla ise çok az zaman geçirebildiklerini (%35) ifade etmişlerdir. Bu da baba-çocuk etkileşiminin ve çocukların baba algılarının önemini bir kere daha gözler önüne sermektedir (Galinsky, 2001: 24-28).

Babalar da bebekleri ile bir bağlanma yaşanmakta ve bu bebeklerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Doğumda bulunan ve bebeğini tutmasına izin verilen babalar, bebeğinin doğumunda bulunmayan babalara göre bebeklerine karşı daha güçlü bir bağlanma göstermişlerdir. Babalar da çocuklarının tepkilerine anneler kadar duyarlıdır ve bebekleriyle daha ayrıcalıklı bir ilişki kurarlar (Gander ve Gardiner, 2001: 312).

#### **2.6.2.1.4. Kardeşler Arası İlişkiler**

Kardeşleriyle ilişkileri de çocuğun sağlıklı gelişimi için önemlidir. Çocuk kardeşleri ile iyi ilişkiler kurabilir ancak zamanla aralarında bir takım problemler ve istemsizce oluşturdukları rekabet sonucu kıskançlık oluşabilir. Annelerinin yalnızca kendilerine ait olmasını, kardeşlerini sevmemesini isteyebilirler (Yavuzer, 2003: 103).

Anne - babalar, yeni doğan bebekleriyle ilgilenirken bazen büyük çocuğun da ilgiye ihtiyacı olduğunu gözden kaçırmakta, bu da onda kıskançlık duygularının oluşmasına neden olmaktadır. Bu yüzden, büyük çocuk hem kendisine hem de çevresindekilere zarar verecek davranışlar yapmaya çalışabilir (Oktay, 2000: 160). Eğer annenin sevgisi eşit dağılıyorsa rekabet olmaması gerekir diye düşünülür. Oysa rekabet kaçınılmazdır. Büyük çocuk kardeşi geldiğinde genelde yalnız kaldığını, anne babasının onu eskisi kadar sevmediğini düşünür. Kardeş kıskançlıkları, annenin ihmalkarlığı veya aşırı dikkatli olması halinde daha önemli hale gelmektedir. Anne-

babalar, kardeşler arası ilişkilerdeki güçlüklerin farkında olmalı, bütün çocuklara ayrı bir birey gibi davranmayı unutmamalıdır. Çocuklarına verecekleri sorumlulukları çocuğun yaşına, cinsiyetine, bilişsel ve toplumsal düzeyine uygun biçimde dağıtmalıdır (Yavuzer, 2003: 104). Kardeşlerin birbirlerini kabullenmeyi ve işbirliği yapmayı öğrenmeleri diğer insanlarla olan ilişkilerini de olumlu yönde etkilemektedir (Öğretir, 1999: 32).

#### **2.6.2.2. Ailede Ruhsal Sorunlar**

Ailede ruhsal problemi olan bir üyenin varlığı aile işlevlerini genellikle olumsuz etkilemekte, bireylerin evlilik doyumundan ve işlevlerin yerine getirilmesinden memnun olmadıkları gözlenmektedir. Ruhsal özürli bir bireyin varlığı aile yaşamı için bir tehdit unsuru olarak görülmektedir (Bulut, 1993).

#### **2.6.2.3. Ailede özü / Kronik Hastalığı Bulunan Üyenin Varlığı**

Ailede kronik ya da bedensel/zihinsel engeli olan bireyin olması aile hayatını olumsuz etkileyen bir etmen olarak görülmektedir. Ailenin yetki paylaşımı, rol dağılımı, aile sınırları gibi nitelikleri, fertlerin etkileşimindeki esneklik ya da katılık, iletişim ya da iletişimsizlik gibi etmenler, gereksinimlerin giderilmesi ve sorun giderme şekillerini etkilemekte ve hastalıkla baş etme kapasitelerini yıpratmakta neticesinde aile işlevleri olumsuz yönde etkilenmektedir (Duyan, 2000: 25).

#### **2.6.2.4. Ailenin Ekonomik Nitelikleri**

İktisadi durum aile hayatını direk etkileyen bir diğer etmendir. Ailenin iktisadi işlevlerini sağlayamaması başarılı ya da başarısız olması aile işlevlerinin iyi ya da kötü olmasını etkilemektedir (Güven, 1991: 158-163).

Ailenin önemli işlevlerinden birisi de iktisadi ihtiyaçların yeterli düzeyde ve zamanında karşılanmasıdır. Fakat aileler bazen bilgi yetersizliği ya da içinde buldukları zamanın niteliklerinin bilincinde olmama, çoğunlukla da iktisadi eksikliklerden dolayı bunları yerine getirememektedir (Duyan, 2000: 24).

### **2.6.2.5. Ailenin Gelişimsel Niteliği (Aile Yaşam Döngüsü)**

Aile hayat döngüsü, aileyi zaman içinde bir sistem şeklinde ortaya koyan ve bir ailenin hayatında önem arz eden aşama veya olaylar dizisidir. Farklı bir ifadeyle, ailenin oluşturulmasından sonra bireylerin hepsi kaybedinceye kadar geçen sürede çeşitli gelişimsel süreçleri yaşamasıdır (Turan, 1999: 132).

Aile yaşam döngüsü; evlilik yılı, çocuk sayısı, işlevleri gibi farklılıklar göz önünde bulundurularak çekirdek, başlangıç, genişleyen ve daralan aileler şeklinde gruplara ayrılmaktadır. Evlenme, çocuğun doğumu, çocukların evden ayrılması, boşanma, eslerden birinin ölümü gibi geçiş noktalarını belirlemede faydalıdır. Eğer aile fertleri yaşadıkları bu süreçlerle uyumlu düzenlemeler gerçekleştirirlerse aile işlevleri

sağlıklı şekilde gelişmektedir (Güven, 1991: 5).

Araştırmada, aile işlevlerinin beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine olan etkisi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda aile işlevleri yani onun alt boyutlarının (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) beş-altı yaş grubundaki çocukların sosyal beceri düzeylerine olan etkisi belirlenmeye çalışılacaktır.

## **2.7. İlgili Araştırmalar ve Yayınlar**

Araştırmanın bu başlığı altında aile işlevleri ve çocuklarda sosyal beceri hakkında Türkiye’de ve yurt dışında yapılan bazı araştırmaların özet bilgilerine tarih sıralaması dikkate alınarak yer verilmiştir.

### **2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar**

Kabasakal (2001), sosyal uyum problemi olan çocukların aile işlevlerini sağlıklı hale getirmede anne eğitim gruplarının etkisini araştırmıştır. Araştırma neticesinde sosyal uyum sorunları yaşayan çocukların ailelerinin aile işlevlerinin sağlıklı, sosyal uyum sorunu yaşamayan çocukların ailelerinin ise sağlıklı işlevlere sahip olduklarını tespit etmiştir. Sağlıksız işlevlere sahip olan ailelere verilen eğitim sonunda işlevlerde sağlıklı olma durumunu elde etmiştir.

Özbek (2003), okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukların birinci sınıfta sosyal beceri düzeylerine olan etkisini öğretmen görüşüne bağlı şekilde araştırmış.

Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitim alan öğrencilerin, grupta iş yapabilme, iletişim becerileri, duygulara yönelik becerileri, stresle başa çıkma durumları, problem çözme ve plan yapabilme becerileri, okul öncesi eğitim almayan öğrencilere göre yüksek çıkmıştır.

Vural (2006) tarafından aile katımlı sosyal beceri eğitimi programı ile ailelerden destek alan bir yaklaşımla okul öncesi eğitim almakta olan altı yaş grubu çocukların temel sosyal becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi amacıyla yapılan araştırma, anaokuluna devam eden altı yaş grubu 40 çocuk ve ailelerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda deney grubundaki çocukların Sosyal Becerilerinin, kontrol grubundakilere göre yüksek çıkmıştır.

Yukay (2006), okul öncesine devam eden altı yaş çocuklarına yönelik sosyal beceri eğitimi programının, kişiler arası ilişki kurma becerilerine olan etkisini araştırmış. Çalışmada sosyal beceri eğitim programı araştırmacı ve öğretmen tarafından 8 hafta boyunca uygulanmıştır. Uygulanan eğitim programı neticesinde, okul öncesi altı yaş grubu çocuklarının akran ilişkilerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dervişoğlu (2007), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden altı yaş çocuklarının sosyal becerilerinin ve problem davranışlarını etkileyen etmenleri araştırmış, araştırma neticesinde kız çocuklarının sosyal beceri düzeyi erkek çocukların sosyal beceri düzeylerinden yüksek çıkmıştır. Erkek çocukların problem davranış puanları kız çocuklarına göre yüksek çıkmıştır. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocukların sosyal beceri puanları düşerken, problem davranışların arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Daha önce bir oku öncesi eğitim kurumundan eğitim ören çocukların eğitim görmeyen çocuklara oranla sosyal becerileri yüksek çıkmıştır. Kendine ait bir odaya sahip olan çocukların olmayanlara kıyasla; sosyal becerilerinin yüksek olduğu problem davranışlarının düşük olduğu saptanmıştır. Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuklarının sosyal beceri düzeyleri de artmıştır. Annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocuklarının da sosyal beceri düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların anne babalarının yaşları büyüdükçe sosyal becerinin arttığı, problem davranışlarının azaldığı görülmektedir. Anne – babanın yaşları küçüldükçe problem davranışlarının arttığı sosyal becerilerinin azaldığı görülmektedir.

Bülbül (2008), anaokuluna devam eden ve 4 yaşındaki 345 çocuğu örneklem aldığı çalışmasında, çocukların sosyal becerilerini ve sosyal becerilerine etki eden değişkenleri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda; kız çocukların erkek çocuklara göre işbirliği, kendini ifade etme ve atılganlık, özdenetim alt ölçek ve sosyal beceri ölçeği toplam puanları daha yüksek çıkarken, erkek çocukların kızlara göre problem davranışlar ölçeği toplam puanı ve dışsallaştırılmış davranışlar alt ölçeği toplam puanları daha yüksek çıkmış, içselleştirilmiş davranışlar alt ölçeği toplam puanında ise iki grup arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Dereli (2008) 81 çocuğu örneklem aldığı çalışmasında, çocuklar için sosyal beceri eğitimi programının, 6 yaş çocuklarının sosyal problem çözme becerilerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışma sonucunda çocuklar için sosyal beceri eğitim programının, deney grubundaki çocukların duyguları anlama ve sosyal problem çözme becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir.

Günindi (2008) yaptığı çalışmada, 180 çocuk ve anne babalarını örneklem aldığı ve okul öncesi eğitim kurumunda eğitim gören altı yaşındaki çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda ebeveynlerin empatik beceri puanları arttıkça çocuklarının sosyal beceri puanları da artmıştır.

Seven (2008), yedi-sekiz yaş çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ailesel etmenleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın evrenini Muş Merkez ilçedeki ilköğretim okullarının birinci ve ikinci sınıfları; örneklemini ise bu okulların dördünde bulunan yedi ve sekiz yaşındaki 252 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda; annenin öğrenim durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu cinsiyet, faktörlerine göre anlamlı farklılıklar bulmuştur. Annenin öğrenim durumu arttıkça çocuklarının da sosyal beceri düzeylerinde artış gözlenmiştir. Gene ailenin sosyo-ekonomik durumu iyileştikçe, çocukların sosyal beceri düzeylerinde de artış gözlenmiştir.

Çimen (2009) 23 çocukla yaptığı çalışmasında, üç-altı yaş çocuklar için sosyal becerilerin öğretimine yönelik amaç ve kazanımların altı yaş grubu çocukların çocuklar için Okul Öncesi Eğitimi Programı'nda yer alan sosyal becerilerin öğretimine yönelik amaç ve kazanımların, altı yaş grubu çocukların sosyal becerileri kazanmalarında ki etkililiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda sonucun da; üç-altı yaşındaki çocuklar için Okul Öncesi Eğitimi Programı'ndaki



sosyal becerilere yönelik amaç ve kazanımlar doğrultusunda hazırlanan etkinliklerin okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal becerileri öğrenmelerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Çetin ve Avcıoğlu (2010), anne baba ilişkileri ve sosyal beceriler üzerine yaptığı araştırmasında ebeveynlerin hem birbiriyle hem de çocuklarıyla etkileşiminin çocuklarının sosyal becerilerini ve problem çözme becerilerini düzeylerini önemli derecede etkilediğini belirtmiştir.

Aktaş (2012), yaptığı çalışmada aile tutumları ile çocukların sosyal becerileri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda otoriter, aşırı koruyucu, izin verici aile tutumlarının çocuğun sosyal beceri düzeyini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Altay ve Güre (2012), Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler üzerine yaptığı çalışmada demokratik ebeveyn tutumuna sahip ailede yetişen çocukların, izin verici ebeveyn tutumuna sahip ailede yetişen çocuklara göre daha olumlu sosyal davranış sergilediğini ortaya koymuştur.

Neslitürk (2013), anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarının annelerine verilen anne değerler eğitimi programının çocukların sosyal becerilerine olan etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda anne değerler eğitimi programı; çocukların iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme ile ilgili sosyal becerilerini anlamlı düzeyde etkilediği gözlenmiştir.

Topaloğlu (2013), tarafından “Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akran ilişkilerine etkisi” adlı çalışmasında sosyal beceri eğitimi programının anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarının arkadaş ilişkilerine etkisini incelemiştir. Araştırmada 20 kontrol grubu 20 deney grubu olmak üzere toplam 40 çocuk üzerinde çalışmış. Çalışma sonucunda etkinlik temelli sosyal beceri eğitimi programının çocukların arkadaş ilişkilerini olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşmıştır.

Özyürek (2014), okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile yakın çevresindeki yetişkin etkileşimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla sosyal beceri düzeyi düşük ve yüksek 20 çocuk üzerinde araştırma yapılmış. Yapılan araştırma sonucunda, sosyal becerileri yeterli olan okul öncesi çocukların çocuk-ebeveyn, çocuk-okul

personeli, ebeveyn-okul personeli sözel ve davranışsal etkileşimlerinin, sosyal becerileri yaşlılarından geri olanlara göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinde yakın çevresini oluşturan yetişkinlerin model olmasının önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır.

Göktaş (2015), çalışmasında dört alt gruptan oluşan bir araştırma yapmıştır. 34 çocuk ve ailelerinden oluşan ilk gruba sadece aile katımlı etkinlikler uygulanmış, 32 çocuktan oluşan ikinci gruba sadece sosyal beceri eğitimi uygulanmış, 30 çocuk ve ailesinden oluşan üçüncü gruba aile katımlı sosyal beceri eğitimi uygulanmış, 32 çocuk ve ebeveynine herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Çalışmanın sonucunda, üç deney grubuna uygulanan eğitim şartının grupları oluşturan çocukların sosyal beceri düzeylerine anlamlı etkisi olduğu, en yüksek düzeyde etkinin aile katımlı sosyal beceri eğitiminin verildiği grupta olduğu tespit edilmiştir.

İnci ve Deniz (2015)' in yaptıkları çalışmada, 124 anasınıfına ve 170 ilkokula giden, kronolojik yaşı 60-72 ay olan çocukların sosyal beceri gelişimlerini incelemiştir. Çocukların sosyal beceri düzeyleri Gresham ve Elliott (1990) tarafından geliştirilen “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğretmen Formu” ile belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen veriler çocukların % 65'inin sosyal becerilerinin orta düzeyde olduğunu, anasınıfına giden ve ilkokula giden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında bir fark olmadığını, ayrıca 73 ay ve üstü çocukların sosyal beceri düzeylerinin 60- 72 ay grubundaki çocuklardan farklı olmadığını göstermiştir.

Özyürek (2015), okul öncesi eğitime devam eden 135 çocuk ve anneleri üzerinde çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasında ki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan çalışma sonucunda çocukların sosyal beceri düzeyi konusunda anne ve öğretmen görüşlerinin farklılık gösterdiği aynı zamanda anne tutumlarının annelerin öğrenim düzeyi ve çalışma durumundan etkilendiği, annelerin demokratik tutumlarının çocukların sosyal beceri düzeylerine olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özyürek (2017) çalışmasında çocukların duyguları tanıma durumları ile iki önemli sosyal beceri olan duyguları yönetme becerileri ve arkadaşlık becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma grubu, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş grubunda 121 çocuktan oluşmuştur. Araştırma sonucunda okul öncesi çocukların arkadaşlık becerilerinin cinsiyet değişkeninden etkilendiği, arkadaşlık

becerilerinin kız çocuklarda erkek çocuklardan daha iyi olduğu belirlenmiştir. Çocukların yaşı arttıkça arkadaşlık becerileri ve duyguları yönetme becerilerinin olumlu yönde arttığı belirlenmiştir. Duyguları tanıma durumları ile arkadaşlık becerileri arasında, ayrıca arkadaşlık becerileri ile duyguları yönetme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

### **2.7.2. Yurt dışında Yapılan Çalışmalar**

Gresham ve Nagle (1980), sosyal bakımdan yaşlıları tarafından dışlanan çocuklara sosyal beceri eğitimi vermişler. Verilen sosyal beceri eğitiminin çocukların akranlarınca kabul görmelerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Mize ve Ladd (1990), sosyal statüsü ve sosyal becerileri akranlarına göre düşük olan okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik, hazırladıkları sosyal beceri eğitimi programının etkililiğini incelemişler. Çalışma neticesinde eğitime tabi tutulan ve tutulmayan çocukların puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Fakat, çocukların sosyal becerileri öğrenmelerinin yaşlılarıyla olan iletişimlerini olumlu yönde etkilediği gözlenmiştir.

Bates vd. (2003), düşük gelirli adölesan annelerin okul çağındaki çocukları arasında sosyal becerileri ile ilgili faktörleri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, adölesan anneler için planlanmış bir anne destek programına dahil olmuş 83 anne ve okul çağındaki çocukları oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda sosyal becerisi yüksek olan ve problem davranışları az olan çocukların anne yeterlilikleri algısı yüksek çıkmıştır. Yine ekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının sosyal beceri düzeyi yüksek bulunmuştur.

Raviv, Kessenich ve Morrison (2004), okul öncesi eğitime devam eden 540 çocuk üzerinde yaptıkları çalışmada sosyal beceri düzeylerinin sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Anne-baba eğitim düzeyi ve ekonomik düzey, arttıkça çocukların sosyal beceri düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Laible, Carlo, Torguati ve Ontai (2004) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn stilleri, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışları arasındaki ilişki ve çocukların aile ilişkileri algısı incelenmiştir. Araştırmada; sıcak ebeveynlik tutumu gösteren ebeveynlerin çocuklarının, olumlu sosyal davranış puanlarının, katı ebeveynlik

tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, katı ebeveynlik tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarının daha çok saldırgan davranışta buldukları gözlenmiştir. Diğer yandan, demokratik ebeveyn tutumu gösteren ebeveynlerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha çok sorumluluk aldıkları ve olumlu sosyal davranışları daha çok gösterdikleri, izin verici ebeveyn tutumu gösteren ebeveynlerin çocuklarının ise daha az olumlu sosyal davranış sergiledikleri gözlenmiştir.

Domitrovich, Cortes ve Greenberg (2007), okul öncesi eğitimde duygu eğitimi programının etkililiğinin araştırılması amacıyla yaptıkları araştırma sonucunda duygu eğitimi programının çocukların sosyal becerileri ve duygusal becerilerini geliştirmede etkili bir program olduğunu tespit etmişlerdir.

Waliski ve Carlson (2008), yaptıkları çalışmada dört-beş yaşındaki 15 çocukla yapılan kendine güven, duygusal farkındalık ve uygun sosyal beceriler üzerine grup çalışmalarının çocukların duygusal farkındalık kazanmalarına olan etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, duygusal farkındalığın ve olumlu başa çıkma davranışlarının uygulama sonrasında artış gösterdiği ve yapılan değerlendirmede de bu durumun devam ettiği yönünde olduğu bulunmuştur.

Berry ve O'Connor (2010), çocuk öğretmen ilişkisi ve orta çocukluk döneminde sosyal beceri gelişimini incelemişler. Çalışmada çocuklar ilköğretim başından sonuna kadar sosyal gelişim açısından düzenli bir gelişme göstermişlerdir. Davranış problemi gösteren çocukların sosyal becerilerinin diğer çocuklardan daha düşük, öğretmen öğrenci ilişkisi yüksek olan çocukların sosyal beceri düzeyleri diğer çocuklardan daha yüksek çıkmıştır.

Conner ve Fraser (2011), tarafından okulöncesi çocuklarda saldırgan davranışları azaltmasında sosyal duygusal beceri eğitimi ve grup tabanlı aile eğitimi programlarının etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırma sonucunda çocukların akademik başarıları ve sosyal yeterliliklerinde artış olduğu, depresyon ve saldırganlık davranışlarında da azalma olduğunu görülmüştür.

Kim ve diğerleri (2011), Güney Kore'de saldırgan dört-beş yaş okul öncesi çocukları için sosyal beceri eğitimi programı, ebeveynleri için de ebeveyn eğitim programı geliştirmiş ve uygulamışlardır. Birinci grupta yer alan altı çocuk ve annesi hem ebeveyn eğitimi hem de sosyal beceri eğitimi, ikinci gruptaki yedi çocuk ve annesi

sosyal beceri eğitimi almış, üçüncü gruptaki altı çocuk ve annesi ise kontrol grubunda yer almıştır. Sosyal beceri eğitimi haftada iki kez 50 dakikalık iki seanstan toplam 16 seanstan oluşmuştur. Her iki tedavi grubunda yer alan çocukların saldırgan davranışlarında ciddi azalma, pro-sosyal davranışlarda, duyguları ayarlama ve sosyal becerilerinde artış gözlenmiş, kontrol grubu ise saldırgan davranışlarda artış göstermiştir. Birinci gruptaki annelerin sıcaklık ve kabul edici davranışlarında artış olmuştur. Bulgular her iki programın küçük çocukların saldırgan davranışlarını azaltmada ve olumlu ebeveynlik davranışlarını arttırmada etkili olduğunu göstermiştir

Wang ve Zhou (2015), Çin’de yaşayan bir çocuk sahibi ailelerle yaptıkları çalışmada anne ve babaların aile işlevlerinin çocukların davranış sorunlarına olan etkisini incelemiş, çalışmanın sonucunda ailelerin aile işlevleri ile çocukların problem davranışları arasında pozitif yönde bir ilişkiye rastlanmıştır.

Li, Hestenes ve Wang (2016), çalışmalarında anaokulunda eğitim alan 18 çocuğu dış mekânlarda oynanan serbest zaman oyunlarında gözlemlemiştir. Her bir çocuk iki haftalık periyotta en az 45 dakika boyunca gözlemlenmiştir. Öğretmenler tarafından çocukların işbirliği, kendini kontrol etme ve girişkenlik gibi alanlardaki sosyal beceri düzeyleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları çocukların genellikle hayali oyunlar oynadıklarını ve oynadıkları oyun tipleriyle sosyal becerileri arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Hayali oyunların çocukların sosyal becerilerini geliştirdiği görülmüş ve öğretmenlerin çocukları bu tür oyunlar oynamaları konusunda teşvik etmesi önerilmiştir.

Sosyal beceri ve aile işlevleri ile ilgili alan yazında yer alan araştırmalar incelendiğinde, yurt dışında ve yurt içinde yapılan makaleler genellikle sosyal becerilerin ve aile işlevlerinin farklı yaklaşımlarla ve farklı okul öncesi eğitim programlarıyla karşılaştırılmasını içermektedir. Bu araştırmalar da çoğunlukla aile işlevlerinin ilk öğretim ve orta öğretim çocuklarının sosyal becerilerine yönelik etkisi incelenmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde Aile işlevlerinin beş- altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini spesifik olarak ele alan çalışmanın az olduğu görülmektedir. Bu sebeple mevcut araştırma Türkiye’de okul öncesi eğitim çağındaki çocukların sosyal becerilerine, aile işlevlerinin etkisi konusunda alan yazına katkı sağlayacaktır

## **BÖLÜM III**

### **YÖNTEM**

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve çalışma grubu, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler rapor edilmiştir.

#### **3.1. ARAŞTIRMA MODELİ**

Bu araştırma genel tarama modelinde desenlenmiş, genel amaçlar ve alt amaçlar doğrultusunda hem ilişkisel tarama, hem de karşılaştırmalı bir model üzerinde çalışılmıştır. Bağımsız değişkenlerden ebeveynlerin aile işlevleri ile okul öncesi çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişki ve bağımsız değişkenin (ebeveynlerin aile işlevleri) bağımlı değişkeni (sosyal beceri alt boyutları) yordayıp yordamadığı ilişkisel tarama olarak çalışılmış, çocukların sosyal becerilerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı, ayrıca ebeveynlerin aile işlevlerinin sağlıklı olup olmama durumuna göre okul öncesi çocukların sosyal beceri alt puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı testi ile sınanmıştır.

#### **3.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÇALIŞMA GRUPLARI**

Bu araştırmanın çalışma evreni Konya ili Selçuklu ilçesinde milli eğitim bakanlığına bağlı 140 okul öncesi eğitim veren kurumlardır. İlgili kurumlar arasından tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle 17 okul öncesi eğitim kurumu çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubuna alınan 17 okul öncesi eğitim kurumundaki 306 5-6 yaş grubundaki öğrencinin anne-babası ve 17 öğretmen üzerinde çalışılmıştır. Anne babalara Aile İşlevleri Ölçeği (ADÖ), öğretmenlere Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeği (OSBEDÖ) verilmiştir.

Sosyal becerileri değerlendirilen çocukların 153'ü kız, 153'ü erkektir. 306 çocuğun anne ve babası ayrı ayrı aile işlevleri değerlendirme ölçeğini cevaplamışlardır. Dolayısıyla katılımcı ebeveynlerin sayısı 612 dir.

### 3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI ve VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırmada veriler üç farklı veri toplama aracıyla elde edilmiştir. Öğrenciler ve veliler hakkındaki bilgiler kişisel bilgi formu (KBF), çocukların sosyal becerileri “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” (OSBEDÖ), ebeveynlerin aile işlevleri “Aile Değerlendirme Ölçeği” (ADÖ), ile toplanmıştır.

#### 3.3.1. Ebeveynler ve çocuklar için kişisel bilgi formu (KBF)

Bu form araştırmacı tarafından daha önce yapılan çok sayıda araştırmanın anket formları incelenerek ve araştırmanın amaçları göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Çocuğun sosyal beceri düzeyine etki edebilecek değişkenlerle ilgili bilgi toplanması amaçlanmıştır.

#### 3.3.2. Okul öncesi sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ)

##### Öğretmen Formu

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ) öğretmen formu çocukların sosyal beceri düzeylerini değerlendirmek amacıyla Ömeroğlu ve arkadaşları tarafından 2012 yılında geliştirilen ve Türkiye norm çalışması yapılan Okul öncesi sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ) öğretmen formu kullanılmıştır (Ömeroğlu vd., 2014).

Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği (OSBEDÖ), okul öncesi sosyal beceri destek projesi kapsamında Türk kültürüne uygun olarak okul öncesi dönem çocuklarına yönelik geliştirilmiştir. Türkiye norm değerleri ile ölçek, bir çocuğun aynı yaştaki ve cinsiyetteki akranları ile gelişim düzeyi kıyaslanarak sosyal beceri düzeyi hakkında bilgi vermektedir. 36-72 aylık çocukların sosyal becerilerine yönelik yeterliliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ölçekten elde edilen puanlar, çocukların sosyal beceri düzeylerine ilişkin yeterlilikleri konusunda durumlarını ortaya koymaktadır. Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ), 36-72 aylık çocukların anne baba ve öğretmenlerine yönelik olmak üzere iki ayrı form şeklinde düzenlenmiştir. Her iki formda genel demografik bilgiler dışında 36-72 aylık çocukların sosyal beceri gelişim düzeylerine yönelik 49 sosyal beceri maddesi bulunmaktadır. Ölçek başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve duygularını yönetme becerileri olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır.

Çocukları gözlemleyen yetişkinler tarafından bireysel olarak uygulanabilmektedir. Ölçeğin puanlanmasında, çocuk bu beceriyi kullanmada hemen hemen hiç iyi değilse 1 puan, nadiren iyi 2 puan, bazen iyi bazen iyi değilse 3 puan, çoğu zaman iyi ise 4 puan, hemen hemen her zaman iyi ise 5 puan verilir (Ömeroğlu vd., 2014).

OSBED başlangıç becerileri (12 madde), akademik destek becerileri (11 madde), arkadaşlık becerileri (13 madde) ve duygularını yönetme becerileri (12 madde) olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır.

Başlangıç becerileri; çocukların kolayca öğrenebildikleri ve diğer sosyal becerilerin kazanılmasında gerekli olan temel becerilerdir. Akademik destek becerileri; çocukların akademik becerilerini desteklemeye yönelik ve ilköğretime geçişte uyum kurmasını kolaylaştıracak becerilerdir. Arkadaşlık becerileri; çocukların akranlarıyla olumlu etkileşimlerini geliştiren becerilerdir. Duygularını yönetme becerileri; çocukların duygularını (mutlu, kızgın, üzgün vb.) tanıma ve kontrol etme becerileridir. Bu beceriler çocukların, günlük yaşantılarında sıklıkla karşılaştıkları, engellenme, anlaşmazlık çatışma yaratan durum karşısında yaşadıkları stres, öfke, vb. duygularının farkında olma, kontrol etme becerileridir. Çocukların sosyal gelişim becerileri, ölçek tam puan ve alt boyuttan alınan toplam puanların yer aldığı yüzdeler norm dilimlerine göre yorumlanmaktadır. Beş yaş çocuklar için OSBEDÖ yüzdeler dilimleri ve puan aralıkları aşağıda verilmiştir (Ömeroğlu vd., 2014).

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBEDÖ)'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ömeroğlu ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçeğin faktör yapısının incelenmesine ve güvenilirlik değerlerinin hesaplanmasına ilişkin analizler için öğretmenlere 450 çocuk için form ulaştırılmış, 409 çocuğun verisi kullanılmıştır. OSBEDÖ öğretmen formu 4 faktör ve 49 madde ile tanımlanmıştır. Ölçeğe uygulanan doğrulayıcı factor analizi sonucunda, uyum indekslerinin yüksek olduğu görülmüştür. OSBEDÖ öğretmen formuna ilişkin yapı geçerliği göstergeleri yeterli düzeyde çıkmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Alpha güvenilirlik katsayıları 0.88 - 0.92 aralığında bulunmuştur. Bulgular ölçeğin okulöncesi çocuklarının sosyal becerilerini ölçmek için geliştirilmiş geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu destekler niteliktedir.



Bu araştırmada yüzdelik normları kullanılmamıştır. Doğrudan ham puanlar üzerinde çalışmalar yapılmış, ilişkisel karşılaştırmalar ve ortalamalar arasındaki fark ham puan ve ham puan ortalamaları üzerinden yapılmıştır (meroğlu vd., 2014).

**Tablo 1. 5-6 yaş çocukları için OSBEDÖ yüzdelik dilimleri ve puan aralıkları**

Yüzdelik Dilimi	Puan Aralığı				Toplam
	Başlangıç Becerileri	Akademik Destek Becerileri	Arkadaşlık Becerileri	Duygularını Yönetme Becerileri	
$\geq 75$	55	54	60	48	211
$50 \leq X < 75$	51-54	50-53	55-59	43-47	195-210
$25 \leq X < 50$	46-50	45-49	50-54	37-42	179-194
$X < 25$	0-45	0-44	0-49	0-36	0-178

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çocukların aldıkları puanlar değerlendirilerek norm grubuna göre hangi gelişim aralığında olduğuna karar verilmektedir. Çocuğun becerileri %25’ten düşük (0-45 puan) ise yaşıtlarına göre sosyal becerilerinin oldukça geri olduğu %25’ten yüksek ve %50’den düşük (46-50 puan) ise yaşıtlarına göre gelişiminin daha yavaş olduğu ve izlenmesi gerektiği, %50’den yüksek ve %75’ten düşük (51-54 puan) ise yaşıtlarına göre gelişimi bir miktar yavaş olup eğitim fırsatları sağlanması gerektiği, %75 ve üzeri (55 ve üzeri puan) ise çocuğun sosyal becerilerinin beklenen seviyede ve yeterli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada araştırmaya dahil edilen çocukların ğretmen formundan aldıkları OSBEDÖ toplam puanları dikkate alınmıştır.

### 3.3.3. Aile İşlevleri Değerlendirme leği (AD)

Aile Değerlendirme leği Amerika Birleşik Devletlerinde Brown niversitesi ve Butler Hastanesi tarafından uygulanan Aile Araştırma Programı erevesinde Epstein ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilmiştir. Ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebileceğini belirleyen bir ölçü aracıdır. Bulut(1990) tarafından Türkçe’ye uyarlanmış geliştirilmiş olup, ailenin hangi konularda işlevlerini yerine getirebildiğine ilişkin algıyı ölçen bir araçtır. Aile Değerlendirme leği, daha önce geliştirilmiş olan Mc Master Aile İşlevleri Modelinin (Mc Master Model of Family Functioning-MMFF) klinik olarak aileler

üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir. Bu ölçek ailenin yapısal ve örgütsel özelliğini ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi, “sağlıklı” ve “sağlıksız” olarak ayırt edebilecek şekilde tanımlanmıştır. 12 yaş ve üzerindeki aile üyelerine uygulanan ADÖ 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlardır. Dörtlü Likert tipi ölçek formatında hazırlanmış olan araca cevaplayıcılar hiç katılmıyorum= 4’ten tamamen katılıyorum= 1’e kadar uzanan derecelenmeye göre yanıt verebilmektedirler. Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde “tamamen katılıyorum” seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde “hiç katılmıyorum” seçeneği sağlıklılık göstergesi olmaktadır. Örneğin, “tamamen katılıyorum” seçeneği 34. maddede sağlıksız aile işlevini, 26. maddede ise sağlıklı aile işlevini göstermektedir. Ölçek puanları 1.00 (sağlıklılık) ile 4.00 (sağlıksızlık) arasında değişmektedir. ADÖ’nin değerlendirilmesinde her birey için bir alt ölçekten alınan toplam puanın o alt ölçekteki soru sayısına bölünerek ortalama puanın elde edilmesiyle olmaktadır. Her kişi için yedi ortalama puan elde edilmektedir. Aile puanları ise bir ailedeki aile üyelerinin her alt ölçekten aldıkları puanların ortalaması alınarak bulunmaktadır. Ölçekten en yüksek 240 en düşük 60 puan alınmaktadır. Ölçekten yüksek puan alınması aile işlevleri bakımından daha sağlıksız işlevde bulunulduğunu göstermektedir. Aile işlevleri değerlendirme ölçeği anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır (Bulut, 1993).

Aile işlevleri değerlendirme ölçeği yedi alt ölçekten oluşmaktadır bunlar:

*Problem Çözme (PRÇ)*: Bu boyut, ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme beceresi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar. Etkili problem çözme davranışı altı basamakta ele alınmaktadır. Problem çözme boyutu ile ilgili olan ifadeler Aile Değerlendirme Ölçeğinin 2, 12, 4, 38, 50 ve 60. sorularında yer almaktadır. PRÇ alt ölçeğinin Cronbach Alpha değeri, 848 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

*İletişim (İLET)*: İletişim, aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi biçiminde tanımlanmaktadır. Burada ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek istenmektedir. Bu nedenle üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı,

kişilerin söylemek istediklerini direkt olarak ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Etkili iletişim, açık ve direkt olmalıdır. İletişim boyutu ile ilgili ifadeler 9 tane olup Aile Değerlendirme Ölçeğinin 3, 14, 18, 22, 29, 35, 43, 52 ve 59. sorularında yer almaktadır. İletişim alt ölçeğinin Cronbach Alpha değeri, 531 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

*Roller (ROL):* Roller, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır. Mc Master Aile İşlevleri Modeli ailenin kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmedeği üzerinde odaklaşmaktadır. İlave olarak Roller ile ilgili boyut, görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini de içermektedir. Başka bir deyişle para, konut, giyim, yeme gibi maddi ihtiyaçların karşılanması rollere bağlı olarak ele alınmaktadır. Bu konuda işlevsel bir aile, çocukların ve ebeveynin bakımı, beslenme ve gelişmesini sağlayacak şekilde rollerini belirlemiş olan ailedir. İşlevler, para-sağlık gibi konularda kural koymayı ve karar vermeyi gerektirir. Roller boyutu ile ilgili ifadeler 11 tane olup ADÖ' nin 4, 8, 10, 15, 23, 30, 34, 40, 45, 53 ve 58. maddelerinde yer almaktadır. ROL alt ölçeğinin Cronbach Alpha değeri, 787 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

*Duygusal Tepki Verebilme (DTV):* Aile üyelerinin her türlü uyaranlar karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmektedir. Burada sevgi, mutluluk, neşe gibi refah ifade eden duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü, korku gibi acil durumlar da içermektedir. Bir başka deyişle bu işlevini yerine getirebilen bir ailede aile üyeleri her türlü duygularını ağırlıklı bir şekilde sözle veya hareketlerle ifade edebilirler. Bu boyut ile ilgili cümleler 6 tanedir ve ADÖ' nin 9, 19, 28, 39, 49 ve 59. maddelerinde yer almaktadır. DTV alt ölçeğinin Cronbach Alpha değeri, 706 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

*Gereken İlgii Gösterme (GİG):* Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Az veya çok ilgilenen aileler, bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyorlar demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirine fazla bağımlı olduğunun, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir. Bu modelde

gereken ilgiyi gösterme boyutu ile ilgili ifadeler 7 tane olup, ADÖ'nin 5, 13, 25, 33, 37, 42 ve 54. maddelerinde yer almaktadır. GİG alt ölçeğinin Cronbach Alpha değeri ,872 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

*Davranış Kontrolü (DK):* Davranış kontrolü, ailenin; üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Bu modelde psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilir. Ayrıca kontrolün esnek, katı, serbest ve düzensiz oluşu da bu alt ölçekte ele alınmaktadır. Bu boyut ile ilgili ifadeler 9 tanedir ve ADÖ'nin 7, 17, 20, 27, 32, 44, 47, 48 ve 55. maddelerinde yer almaktadır. DK alt ölçeğinin Cronbach Alpha değeri,794 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

*Genel işlevler(Gİ):* Yukarıda ifade edilen altı boyutu da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlayan bu boyut da 12 maddedir. Bunlar 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, 46, 51 ve 56. sorularda yer almaktadır. Genel işlevler (Gİ) alt ölçeğinin Cronbach Alpha değeri,785 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

### **3.4. Verilerin Toplanması**

Araştırmanın verileri üç aşamada 2017-2018 eğitim öğretim döneminde toplanmıştır. Selçuklu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne araştırmanın kapsamıyla ilgili bir rapor (araştırmanın amacı, veri toplama araçları, hedef katılımcılar ve araştırmanın süresi) verilerek araştırma için izin alınmıştır.

Konya ili Selçuklu İlçesi ilçe milli eğitim müdürlüğüne bağlı 140 okul öncesi eğitim kurumu vardır. Bu okullardan 17 si tesadüfi küme örnekleme yoluyla araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan okulların müdürleriyle ve öğretmenleriyle bir toplantı yapılarak araştırmanın amaçları açıklanmıştır. Bu toplantıda seçilen kurumlara devam eden 5-6 yaş grubu çocuk sayısı belirlenmiştir. 17 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu toplam 328 çocuk olduğu tespit edilmiştir.

#### *Ebeveynlerin aile işlevleri ile ilgili verilerin toplanması:*

Araştırma kapsamına alınan 17 okuldaki 5-6 yaş grubu çocukların ebeveynlerine (anne ve babalarına) bir mektup gönderilerek, "Ailede iletişim" konusunda verilecek olan seminere davet edilmişlerdir. Belirlenen gün ve tarihte seminere katılan ebeveynlere seminer sonrası araştırma amaçları açıklanmış ve aile

işlevleri değerlendirme ölçeği verilmiştir. Seminere katılamayan velilere çocukları ve öğretmenleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Toplam 640 Aile işlevleri değerlendirme ölçeği toplanmıştır. Aile işlevleri ölçeğinin cevaplandırılması tamamlandıktan sonra eksik ve hatalı doldurulan 28 ölçek elenmiş veri analizleri 612 aile işlevleri üzerinden yapılmıştır.

*Çocukların sosyal becerileri ile ilgili verilerin toplanması:*

Araştırma kapsamına alınan 17 okuldaki okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların öğretmenlerine okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği hakkında bilgi verilmiş ve toplam 321 ölçek dağıtılmıştır. Sosyal beceri değerlendirme ölçeğinin cevaplandırılması tamamlandıktan sonra hatalı doldurulan 15 ölçek elenmiş veri analizleri 306 sosyal beceri ölçeği üzerinden değerlendirilmeye alınmıştır.

### **3.5. Verilerin Analizi**

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş- altı yaş grubu çocuklarının sosyal beceri düzeylerini, ebeveynlerinin aile işlevleri ve kişisel bilgi formu özelliklerine göre incelemektir. Öncelikle okul öncesi eğitime devam eden beş- altı yaş çocuklarını ebeveynlerin aile işlevleri alt boyutlarının (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, genel işlevler) çocukların sosyal beceri alt boyutları (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve duygularını yönetme becerileri) ile ilişkisi analiz edilmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin aile işlevlerinin (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) çocukların sosyal becerilerinin alt boyutlarını (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve duygularını yönetme becerileri) yordama gücü doğrusal regresyon analizi ile test edilmiştir.

Ebeveynlerin aile işlevleri alt boyutlarında (problem çözme, iletişim, Roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) açısından sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre; çocuklarının sosyal becerilerinin (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri) alt boyut puan ortalamaları arasındaki farklılaşma t testi ile sınanmıştır. Ayrıca 5-6 yaş çocukların sosyal beceri alt boyutlar puan

ortalamalarının çocukların cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testiyle sınanmıştır.



## BÖLÜM IV

### BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarıyla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın alt problemleriyle ilgili olarak:

*"Çocukların okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeğinin (OSBEDÖ) toplam sosyal beceri yeterlikleri ve alt boyutları (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri) puanları ile Aile İşlevleri Değerlendirme ölçeği (ADÖ) nin alt boyutları (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) puanları arasında ilişki var mıdır, ilişkinin yönü ve kuvveti nedir?"*

Yukarıdaki alt problemle ilgili olarak çocukların sosyal becerilerini oluşturan alt beceriler ve toplam sosyal beceri yeterlikleri puanları, ebeveynlerin aile işlevleri alt boyut puanları ile ilişkisi pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları ile hesaplanmıştır.

**Tablo 2. 5-6 yaş çocukların Sosyal Becerileri (alt boyutları) ve Aile İşlevleri (alt boyutları) Arasındaki İlişki.**

Sosyal beceri		Başlangıç becerisi	Akademik Destek Becerisi	Arkadaşlık Becerisi	Duygularını Yönetme Becerileri	Toplam sosyal beceri
Aile işlevleri						
Problem çözme	r	-0.183**	-0.151**	-0.168**	-0.145*	-0.189**
	p	0.001	0.008	0.003	0.011	0.001
İletişim	r	-0.199**	-0.120*	-0.126*	-0.084	-0.157**
	p	0.000	.037	0.027	0.145	0.006
Roller	r	-0.136*	-0.132*	-0.119*	-0.067	-0.132*
	p	0.018	0.021	0.038	0.240	0.021
Duygusal Tepki Verebilme	r	-0.172**	-0.167**	-0.154**	-0.093	-0.171**
	p	0.003	0.003	0.007	0.104	0.003
Gereken ilgiyi Gösterme	r	-0.121*	-0.114*	-0.161**	-0.032	-0.124*
	P	0.034	0.046	0.005	0.573	0.030
Davranış kontrolü	r	-0.151**	-0.135*	-0.193**	-0.127*	-0.176**
	p	0.008	0.018	0.001	0.026	0.002
Genel işlevler	r	-0.210**	-0.177**	-0.193**	-0.097	-0.198**
	p	0.000	0.002	0.001	0.091	0.001

Aile işlevlerinin problem çözme alt boyutu ile anaokulu çocuklarının Sosyal Becerilerinin Başlangıç Becerileri, Akademik Destek Becerileri, Arkadaşlık Becerileri ve Duygularını Yönetme Becerileri alt boyutları ve toplam sosyal beceri puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Ebeveynlerin aile işlevleri puanları yükseldikçe (ebeveynlerin aile işlevleri puanının yüksek olması aile işlevinin sağlıklı olduğuna işaret etmektedir) çocukların sosyal beceri puanları düşmektedir.

Aile işlevlerinin iletişim alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve sosyal beceri toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Aile işlevlerinin iletişim alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $P>0.05$ ).

Aile işlevlerinin roller alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve sosyal beceri toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Aile işlevlerinin roller alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $P>0.05$ ).

Aile işlevlerinin duygusal tepki verebilme alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve sosyal beceri toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Aile işlevlerinin duygusal tepki verebilme alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $P>0.05$ ).

Aile işlevlerinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve sosyal beceri toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Aile işlevlerinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $P>0.05$ ).



Aile işlevlerinin davranış kontrolü alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve duygularını yönetme becerileri alt boyutları ve toplam sosyal beceri puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ).

Aile işlevlerinin genel işlevler alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve sosyal beceri toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Aile işlevlerinin genel işlevler alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $P>0.05$ ).

*Ebeveynlerin Aile İşlevleri Değerlendirme ölçeği (ADÖ) alt boyutları (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) puanları, çocukların okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği (OSBEDÖ) toplam sosyal beceri yeterlikleri ve alt boyutlarını (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri) puanlarını anlamlı olarak açıklamakta mıdır? Bu alt amaç doğrultusunda:*

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerilerinin; “Başlangıç Becerileri” boyutundaki değişkenliğini, ebeveynlerin aile işlevleri alt boyutları (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar) açıklamakta mıdır?*

Yukarıda verilen alt amacın cevabı, ebeveynlerin aile işlevleri alt boyut puanlarının çocukların sosyal beceri başlangıç becerileri alt boyutunu ne kadar açıkladığı basit doğrusal regresyonla analiz edilerek aranmıştır.

**Tablo 3. Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu “Başlangıç Beceriler” puanlarını yordama da doğrusal regresyon analiz sonuçları.**

Değişken	R <sup>2</sup>	F	p	Boyutlar	β	p
Aile işlevleri	0.053	2.386	0.022	Problem çözme	-1.943	0.364
				İletişim	-2.437	0.355
				Roller	0.869	0.704
				Duygusal Tepki Verebilme	-0.395	0.858
				Gereken ilgiyi Gösterme	-0.750	0.761
				Davranış kontrolü	-1.980	0.415
				Genel işlevler	-1.991	0.583
<b>Bağımlı Değişken: “Sosyal Becerinin Alt Boyutu Olan Başlangıç Becerileri”</b>						

Ebeveynlerin aile işlevleri ile çocukların sosyal becerilerinden birini oluşturan “Başlangıç Becerileri” ni açıklama gücü,  $R^2 = 0.053$  tür. Elde edilen bu değer istatistiksel olarak anlamlı bir değer değildir. Dolayısıyla ebeveynlerin aile işlevlerinin çocukların başlangıç becerilerini açıklama gücü çok zayıftır. İfade etmek gerekirse ebeveynlerin toplam aile işlevleri, çocukların sosyal beceri alt boyutu olan başlangıç becerilerinin % 5.3 ünü yordayabilmektedir.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerilerinin, “Akademik Destek Becerileri” boyutundaki değişkenliğini, ebeveynlerin aile işlevleri (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar) boyutları açıklamakta mıdır?*

Yukarıda verilen alt amacın cevabı, ebeveynlerin aile işlevleri alt boyut puanlarının çocukların sosyal beceri "Akademik Destek Becerileri" alt boyutunu ne kadar açıkladığı basit doğrusal regresyonla analiz edilerek aranmıştır.

**Tablo 4. Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Akademik Destek Becerileri" puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları.**

Değişken	R <sup>2</sup>	F	p	Boyutlar	β	p
Aile İşlevleri	0.041	1.821	0.083	Problem çözme	-1.613	0.360
				İletişim	1.811	0.404
				Roller	-.169	0.928
				Duygusal Tepki Verebilme	-2.042	0.263
				Gereken ilgiyi Gösterme	-.750	0.712
				Davranış kontrolü	-1.217	0.543
				Genel işlevler	-1.908	0.523
<b>Bağımlı Değişken: "Sosyal Becerinin Alt Boyutu Olan Akademik Destek Becerileri"</b>						

Anaokulu çocuklarının aile işlevleri ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin "akademik destek becerileri" alt boyutundaki değişkenlik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ( $p=0.083>0.05$ ).

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerilerinin, "Arkadaşlık Becerileri" boyutundaki değişkenliğini ebeveynlerin aile işlevleri problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar boyutları açıklamakta mıdır?*

Yukarıda verilen alt amacın cevabı, ebeveynlerin aile işlevleri alt boyut puanlarının çocukların sosyal beceri "Arkadaşlık Becerileri" alt boyutunu ne kadar açıkladığı basit doğrusal regresyonla analiz edilerek aranmıştır.

**Tablo 5. Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Arkadaşlık Becerileri" puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları**

Değişken	R <sup>2</sup>	F	p	Boyutlar	β	p
Aile İşlevleri	0.060	2.688	0.010	Problem çözme	-2.226	0.215
				İletişim	1.540	0.485
				Roller	1.563	0.415
				Duygusal Tepki Verebilme	-0.661	0.721
				Gereken ilgiyi Gösterme	-2.784	0.179
				Davranış kontrolü	-3.651	0.073
				Genel işlevler	-2.033	0.504

**Bağımlı Değişken: "Sosyal Becerinin Alt Boyutu Olan Arkadaşlık Becerileri"**

Anaokulu çocuklarının Aile işlevleri ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin "Arkadaşlık Becerileri" alt boyutundaki değişkenlik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $p=0.010<0.05$ ). Anaokulu çocuklarının ebeveynlerinin aile işlevleri, anaokuluna giden çocukların sosyal becerilerinin "arkadaşlık becerileri" alt boyutundaki değişkenliğinin %6'sını açıklamaktadır. Aile işlevlerinin alt boyutları açısından incelendiğinde çocukların sosyal becerilerinin "arkadaşlık becerileri" alt boyuttaki değişkenini etkilememektedir.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerilerinin; "Duygularını Yönetme Becerileri" boyutundaki değişkenliğini, ebeveynlerin aile işlevleri problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar boyutları açıklamakta mıdır?*

Yukarıda verilen alt amacın cevabı, ebeveynlerin aile işlevleri alt boyut puanlarının çocukların sosyal beceri " Duyguları Yönetme Becerileri " alt boyutunu ne kadar açıkladığı basit doğrusal regresyonla analiz edilerek aranmıştır.

**Tablo 6. Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Duyguları Yönetme Becerileri" puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları.**

Değişken	R <sup>2</sup>	F	p	Boyutlar	β	p
Aile İşlevleri	0.030	1.334	0.234	Problem çözme	-3.456	0.066
				İletişim	0.272	0.906
				Roller	0.730	0.715
				Duygusal Tepki Verebilme	-1.036	0.593
				Gereken ilgiyi Gösterme	0.543	0.801
				Davranış kontrolü	-3.274	0.124
				Genel işlevler	1.649	0.604

**Bağımlı Değişken: "Sosyal becerinin alt boyutu olan Duygularını Yönetme Becerileri"**

Anaokulu çocuklarının ebeveynlerinin aile işlevleri ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin "Duyguları Yönetme Becerileri" alt boyutundaki değişkenlik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ( $p>0.05$ ).

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerilerinin; "Toplam Sosyal Beceri Yeterlilikleri" boyutundaki değişkenliğini, ebeveynlerin aile işlevleri problem çözme, iletişim, Roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar boyutları açıklamakta mıdır?*

Yukarıda verilen alt amacın cevabı, ebeveynlerin aile işlevleri alt boyut puanlarının çocukların sosyal beceri "Toplam Sosyal Beceri Yeterlilikleri " alt boyutunu ne kadar açıkladığı basit doğrusal regresyonla analiz edilerek aranmıştır.

**Tablo 7. Ebeveynlerin aile işlevlerinin, çocukların sosyal becerinin alt boyutu "Toplam Sosyal Beceri Yeterlilikleri " puanlarını yordamada doğrusal regresyon analiz sonuçları**

Değişken	R <sup>2</sup>	F	p	Boyutlar	β	p
<b>Aile İşlevleri</b>	0.054	2.424	0.020	Problem çözme	-9.239	0.155
				İletişim	1.187	0.882
				Roller	2.993	0.666
				Duygusal Tepki Verebilme	-4.134	0.538
				Gereken ilgiyi Gösterme	-3.741	0.617
				Davranış kontrolü	-10.122	0.170
				Genel işlevler	-4.282	0.697

**Bağımlı Değişken: " Sosyal becerinin alt boyutu olan Toplam Sosyal Beceri Yeterlilikleri"**

Anaokulu çocuklarının ebeveynlerinin aile işlevleri ile çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $p=0.020<0.05$ ). Anaokulu çocuklarının Ebeveynlerinin aile işlevleri, anaokuluna giden çocukların "toplam sosyal beceri yeterlilikleri" alt boyutundaki değişkenliğinin %5.4' ünü açıklamaktadır. Aile işlevlerinin alt boyutları açısından incelendiğinde çocukların sosyal becerilerinin "toplam sosyal beceri yeterlilikleri" değişkenini etkilememektedir.

*Ebeveynlerin aile işlevleri (problem çözme, iletişim, Roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) boyutunda sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre çocuklarının sosyal becerilerinin (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri) alt boyut puan ortalamaları anlamlı bir şekilde farklılık göstermekte midir?*

*Ebeveynlerin aile işlevleri alt boyutlarının sağlıklı olup olmamasına göre; çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri puan ortalamaları ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?*

Ebeveynlerin aile işlevleri alt boyut puan ortalamaları bir' e yaklaştıkça işlevler sağlıklı, dörde yaklaştıkça işlevler sağlıksız olarak gruplandırılmıştır. Ebeveynlerin aile işlevlerinin alt boyutunda sağlıklı ve sağlıksız aile işlevlerine sahip

ebeveynlerin çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamaları t testi ile karşılaştırılmıştır.

*Aile işlevleri problem çözme alt boyutu sağlıklı ve sağlıklı olmayan ebeveynlerin çocuklarının sosyal beceri alt boyut puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?*

Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için aile işlevlerinin "Problem Çözme" alt boyutunda sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre toplam sosyal beceri yeterlikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları puan ortalamaları t testiyle sınanmıştır.

**Tablo 8. Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Problem Çözme" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına göre Çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları**

Sosyal beceri Alt boyutları	Problem çözme alt boyut Sağlıklı Olma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Başlangıç Becerisi	Sağlıklı	158	45.161	11.816	0.894	0.372
	Sağlıksız	148	43.993	11.058		
Akademik Destek Becerisi	Sağlıklı	158	45.069	9.587	1.932	0.050
	Sağlıksız	148	43.006	9.049		
Arkadaşlık Becerisi	Sağlıklı	158	48.683	9.685	1.210	0.227
	Sağlıksız	148	47.351	9.559		
Duyguları Yönetme Becerileri	Sağlıklı	158	43.208	10.102	1.462	0.145
	Sağlıksız	148	41.554	9.675		
Toplam sosyal Beceri	Sağlıklı	158	182.126	34.893	1.567	0.118
	Sağlıksız	148	175.905	34.509		

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların aile işlevleri problem çözme alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan aile olma durumuna göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda aile işlevlerinin problem çözme alt boyutundaki sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre sosyal becerinin akademik destek becerisi alt boyutunun puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p < 0.05$ ). Sosyal becerinin diğer alt boyutlarında anlamlı

bir farklılık bulunmamıştır. Aile işlevlerinin problem çözme alt boyutundaki Sağlıklı ailelerinin çocuklarının sosyal becerinin Akademik Destek Becerisi alt boyut puan ortalaması sağlıklı ailelerinkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerisi, Aile işlevleri "iletişim" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?*

*Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için aile işlevlerinin "İletişim" alt boyutunda sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre toplam sosyal beceri yeterlikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları puan ortalamaları t testiyle sınanmıştır.*

**Tablo 9. Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "İletişim"alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olmalarına göre çocukların Toplam sosyal beceri yeterlikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları**

Sosyal beceri alt boyutları	İletişim alt boyut	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
	Sağlıklı Olma Durumu					
Başlangıç Becerisi	Sağlıklı	157	46.700	11.636	3.433	0.001
	Sağlıksız	148	42.277	10.820		
Akademik Destek Becerisi	Sağlıklı	157	44.923	9.556	1.668	0.096
	Sağlıksız	148	43.135	9.140		
Arkadaşlık Becerisi	Sağlıklı	157	48.592	9.588	1.094	0.275
	Sağlıksız	148	47.385	9.669		
Duyguları Yönetme Becerileri	Sağlıklı	157	42.879	10.333	0.843	0.400
	Sağlıksız	148	41.918	9.498		
Toplam sosyal Beceri	Sağlıklı	157	183.095	35.176	2.113	0.035
	Sağlıksız	148	174.716	34.014		

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların ebeveynlerinin aile işlevleri iletişim alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan aile olma durumuna göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda aile işlevlerinin iletişim alt boyutundaki sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre sosyal becerinin başlangıç becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlikleri alt



boyutlarının puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Sosyal becerinin diğer alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aile işlevlerinin iletişim alt boyutundaki sağlıklı ailelerinin çocuklarının sosyal becerinin başlangıç becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyut puan ortalamaları sağlıklı ailelerinkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerisi, ebeveynlerin aile işlevleri "roller" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?*

*Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için aile işlevlerinin "Roller" alt boyutunda sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları puan ortalamaları t testiyle sınanmıştır.*

**Tablo 10. Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Roller" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına göre çocukların Toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları**

Sosyal beceri alt boyutları	Roller alt boyut Sağlıklı Olma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Başlangıç Becerisi	Sağlıklı	85	45.788	13.546	1.107	0.269
	Sağlıksız	220	44.168	10.552		
Akademik Destek Becerisi	Sağlıklı	85	45.211	9.360	1.287	0.199
	Sağlıksız	220	43.672	9.365		
Arkadaşlık Becerisi	Sağlıklı	85	48.894	9.296	0.965	0.335
	Sağlıksız	220	47.704	9.780		
Duyguları Yönetme Becerileri	Sağlıklı	85	43.247	9.286	0.937	0.350
	Sağlıksız	220	42.059	10.165		
Toplam sosyal Beceri	Sağlıklı	85	183.141	34.642	1.245	0.214

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların ebeveynlerinin aile işlevleri roller alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test

etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda aile işlevlerinin roller alt boyutundaki sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre sosyal becerinin alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerisi, Aile işlevleri "duygusal tepki verebilme" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?*

*Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için aile işlevlerinin "Duygusal Tepki Verebilme" alt boyutunda sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre toplam sosyal beceri yeterlikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları puan ortalamaları t testiyle sınanmıştır.*

**Tablo 11. Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Duygusal Tepki Verebilme" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olmalarına Göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları**

Sosyal beceri alt boyutları	Duygusal Tepki Verebilme Alt Boyut Sağlıklı Olma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Başlangıç Becerisi	Sağlıklı	193	46.580	11.015	4.103	0.000
	Sağlıksız	110	41.100	11.463		
Akademik Destek Becerisi	Sağlıklı	193	45.424	9.226	3.468	0.001
	Sağlıksız	110	41.609	9.181		
Arkadaşlık Becerisi	Sağlıklı	193	49.207	9.484	2.758	0.006
	Sağlıksız	110	46.063	9.638		
Duyguları Yönetme Becerileri	Sağlıklı	193	42.880	10.017	1.091	0.276
	Sağlıksız	110	41.590	9.687		
Toplam sosyal Beceri	Sağlıklı	193	184.093	34.150	3.360	0.001
	Sağlıksız	110	170.363	34.285		

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların aile işlevleri duygusal tepki verebilme alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan aile olma durumuna göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda aile işlevlerinin duygusal tepki verebilme alt boyutundaki sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre sosyal becerinin başlangıç becerisi, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlikleri alt boyutlarının puan

ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ( $p < 0.05$ ). Sosyal becerinin duyguları yönetme becerileri alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aile işlevlerinin Duygusal tepki verebilme alt boyutundaki sağlıklı ailelerinin çocuklarının sosyal becerinin başlangıç becerisi, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyut puan ortalamaları sağlıklı ailelerinkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerisi, ebeveynlerinin aile işlevleri "Gereken İlgiyi Gösterme" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?*

*Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için aile işlevlerinin " Gereken İlgiyi Gösterme " alt boyutunda sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları puan ortalamaları t testiyle sınanmıştır.*

**Tablo 12. Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Gereken İlgiyi Gösterme"alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmalarına göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları**

Sosyal beceri alt boyutları	Gereken ilgiyi gösterme Sağlıklı Olma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
<b>Başlangıç Becerisi</b>	Sağlıklı	43	47.000	9.636	1.476	0.141
	Sağlıksız	261	44.214	11.733		
<b>Akademik Destek Becerisi</b>	Sağlıklı	43	47.046	7.736	2.290	0.023
	Sağlıksız	261	43.536	9.544		
<b>Arkadaşlık Becerisi</b>	Sağlıklı	43	51.976	6.599	2.962	0.003
	Sağlıksız	261	47.337	9.908		
<b>Duyguları Yönetme Becerileri</b>	Sağlıklı	43	45.209	7.395	2.026	0.044
	Sağlıksız	261	41.919	10.210		
<b>Toplam sosyal Beceri</b>	Sağlıklı	43	191.232	23.610	2.501	0.013
	Sağlıksız	261	177.007	36.016		

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların aile işlevleri gereken ilgiyi gösterebilme alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşp

farklılaşmadığını test etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda aile işlevlerinin gereken ilgiyi gösterebilme alt boyutundaki sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre sosyal becerinin, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi, duyguları yönetme becerileri ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyutlarının puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Sosyal becerinin başlangıç becerisi alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aile işlevlerinin gereken ilgiyi gösterebilme alt boyutundaki sağlıklı ailelerinin çocuklarının sosyal becerinin akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi, duyguları yönetme becerileri ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyut puan ortalamaları sağlıklı ailelerinkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerisi, aile işlevleri "davranış kontrolü" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?*

Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için aile işlevlerinin "Davranış Kontrolü " alt boyutunda sağlıklı ve sağlıklı olmayan olma durumuna göre toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyut puan ortalamaları t testiyle sınanmıştır.

**Tablo 13. Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Davranış Kontrolü" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıksız olmalarına göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları**

Sosyal beceri alt boyutları	Davranış Kontrolü Alt boyut Sağlıklı Olma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Başlangıç Becerisi	Sağlıklı	80	46.500	11.538	1.734	0.084
	Sağlıksız	226	43.924	11.371		
Akademik Destek Becerisi	Sağlıklı	80	45.500	9.722	1.590	0.113
	Sağlıksız	226	43.566	9.215		
Arkadaşlık Becerisi	Sağlıklı	80	49.875	9.162	1.993	0.047
	Sağlıksız	226	47.389	9.729		
Duyguları Yönetme Becerileri	Sağlıklı	80	44.100	8.689	1.782	0.076
	Sağlıksız	226	41.809	10.266		
Toplam sosyal Beceri	Sağlıklı	80	185.975	33.826	2.062	0.040
	Sağlıksız	226	176.690	34.876		

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların aile işlevleri davranış kontrolü alt boyutunun sağlıklı ve sağlıksız aile olma durumuna göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda aile işlevlerinin davranış kontrolü alt boyutundaki sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre sosyal becerinin, arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyutlarının puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p < 0.05$ ). Sosyal becerinin başlangıç becerisi akademik destek becerisi duyguları yönetme becerileri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aile işlevlerinin davranış kontrolü alt boyutundaki sağlıklı ailelerinin çocuklarının sosyal becerinin, arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyut puan ortalamaları sağlıksız ailelerinkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerisi, Aile işlevleri "Genel İşlevler" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıksız olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?*

Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için aile işlevlerinin "Genel İşlevler" alt boyutunda sağlıklı ve sağlıksız olma durumuna göre toplam sosyal beceri

yeterlikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyut puan ortalamaları t testiyle sınanmıştır.

**Tablo 14. Ebeveynlerinin aile işlevlerinin "Genel İşlevler" alt boyutunun sağlıklı ve sağlıksız olmalarına göre çocukların toplam sosyal beceri yeterlilikleri ve sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi analiz sonuçları**

Sosyal beceri alt boyutları	Genel İşlevler alt boyut Sağlıklı Olma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Başlangıç Becerisi	Sağlıklı	199	45,9799	11,663	2,914	0,004
	Sağlıksız	107	42,0280	10,631		
Akademik Destek Becerisi	Sağlıklı	199	44,9347	9,384	2,210	0,028
	Sağlıksız	107	42,4673	9,180		
Arkadaşlık Becerisi	Sağlıklı	199	48,8643	9,405	2,054	0,041
	Sağlıksız	107	46,5047	9,902		
Duyguları Yönetme Becerileri	Sağlıklı	199	42,8141	10,168	0,976	0,330
	Sağlıksız	107	41,6542	9,430		
Toplam sosyal Beceri	Sağlıklı	199	182,5930	34,248	2,402	0,017
	Sağlıksız	107	172,6542	35,028		

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların aile işlevleri genel işlevler alt boyutunun sağlıklı ve sağlıksız aile olma durumuna göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacı ile t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda aile işlevlerinin genel işlevler alt boyutundaki sağlıklı aile olup olmama değişkenine göre sosyal becerinin, başlangıç becerisi, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyutlarının puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p < 0.05$ ). Sosyal becerinin duyguları yönetme becerileri alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aile işlevlerinin genel işlevler alt boyutundaki sağlıklı ailelerinin çocuklarının sosyal becerinin, başlangıç becerisi, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri alt boyut puan ortalamaları sağlıksız ailelerinkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

*Okul öncesine devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal becerisi, cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?*

Yukarıda verilen alt problemin açıklanabilmesi için çocukların toplam sosyal beceri yeterlikleri ve çocukların sosyal becerilerinin alt boyut puan ortalamaları çocukların cinsiyet değişkenine göre t testiyle sınanmıştır.

**Tablo 15. Çocukların sosyal becerilerinin cinsiyet değişkenine göre Puan ortalamaları t-testi analiz sonuçları.**

Sosyal beceri alt boyutları	Öğrencilerin cinsiyeti	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
<b>Başlangıç Becerisi</b>	Kız	153	46.947	10.628	3.661	0.000
	Erkek	153	42.248	11.794		
<b>Akademik Destek Becerisi</b>	Kız	153	46.346	8.078	4.369	0.000
	Erkek	153	41.797	10.030		
<b>Arkadaşlık Becerisi</b>	Kız	153	50.124	8.723	3.872	0.000
	Erkek	153	45.954	10.065		
<b>Duygularını Yönetme Becerileri</b>	Kız	153	43.751	9.304	2.388	0.018
	Erkek	153	41.065	10.349		
<b>Toplam sosyal Beceri</b>	Kız	153	187.169	31.539	4.155	0.000
	Erkek	153	171.065	36.104		

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p < 0.05$ ). Tablo 15'te t testi sonuçları incelendiğinde sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre Başlangıç Becerisi, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi, duygularını yönetme becerisi, toplam sosyal beceri puan ortalamalarının, kız öğrencilerin puan ortalamalarının, erkek öğrencilerin puan ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

## BÖLÜM V

### TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın genel amacına bağlı alt amaçlarla ilgili bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Bulgular tartışılıp, yorumlanırken alt amaçlar doğrultusunda bir sıra izlenmiştir. Ayrıca elde edilen bulguların yorumunda diğer kaynaklarda nasıl ele alınıp değerlendirildiğine de yer verilmiş ve bu araştırmanın sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır.

#### **Ebeveyn Aile İşlevlerinin 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerileriyle İlişkisi**

Bu araştırmada cevaplanmaya çalışılan temel sorulardan biri ebeveynlerin aile işlevlerinin 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerileri ile ilişkisidir. Bu bağlamda ebeveynlerin aile işlevleri alt boyutları (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler), 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri alt boyutları (başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri) ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri ile ilişkisi ayrı ayrı incelenmiştir.

Bölüm 4 te alt problemle ilgili bulgulara baktığımızda aile işlevlerinin alt boyutlarından biri olan problem çözme ile sosyal becerinin alt boyutları arasındaki ilişki (başlangıç becerisi için (-.183), akademik destek becerisi için (-.151), arkadaşlık becerisi için (-.168), duyguları yönetme becerileri için (-.145) ve toplam sosyal beceri yeterlilikleri için (-.189) olarak bulunmuştur. Elde edilen bu veriler düşük korelasyon aralığı olarak değerlendirilen (.10 / .30)'un çok altındadır. Elde edilne korelasyon değerleri -.20 den küçük ve negatif yöndedir.

Araştırmada kullanılan aile işlevleri değerlendirme ölçeğinden yüksek puan elde edilmesi; aile işlevlerinin sağlıklı yönde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu araştırmada yukarıda verilen bulgulara göre çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin aile işlevleri "**problem çözme**" alt boyutu arasında negatif yönde ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Değişkenler arasındaki ilişki (ailenin problem çözme işlevi alt boyutu - sosyal becerilerin alt boyutları) çok zayıf bir ilişkiyi göstermektedir Tablo 2. Bu bulgulara göre ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili problem çözme ve problemlerin çözümünde rehberlik etme işlevleri yetersiz olarak değerlendirilebilir.



Araştırmanın bu bulgusunda, ailelerin problem çözme becerisi ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar. Ailelerin problem çözme alt boyutundaki sağlıklı olma durumu, ailelerin birbirleriyle olan iletişim becerilerinin nitelikli olması anlamına gelmektedir (Bulut, 1990). Çocuklar ailedeki nitelikli iletişim becerilerini model almış ve olumlu akran etkileşimlerinde bu becerilerden faydalanmış olabilir. Dinçer (2005)' e göre çocuklar sosyal etkileşim becerilerini birlikte yaşadıkları yetişkinlerden öğrenmektedirler.

İşlevsel olarak sağlıklı olan ailelerde yetişen çocukların sorunlarını daha rahat çözdüğü, temel düzeydeki sosyal becerilerde başarılı olduğu, okul başarılarının daha yüksek olduğu, aile işlevleri sağlıklı olan ailelerde ise çocukların içe dönük ve bağımlı kişilik geliştirdikleri, ruh sağlıklarının bozulduğu görülmektedir (Erol, 1992; akt. Çakıcı, 2006: 31).

Alisinanoğlu ve Özbey (2010)'e göre çocukların sorunlarla baş etme becerileriyle anne baba tutumları arasında ilişki vardır. Olumlu aile ortamında yetişen çocuklar sorunlarla baş etmede ve sosyal becerilerde daha başarılı bulunmuştur. Yapılan bu çalışma araştırmamızdaki sonucu destekler niteliktedir. Yine aile işlevlerinde sağlıklılık gösteren ebeveynler ile çocuklarının sosyal beceri akademik destek becerileri boyutunda negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Salovey, Detweiler ve Bedell (2001)' e göre çocuklar duyguları ve yaşantıları nasıl işleyip düzenleyeceklerini rol modellerinden öğrenirler. Araştırmada kullanılan "okul öncesi sosyal beceri ölçeği" nde akademik destek becerileri çocukların ilköğretim kurumuna uyumunda yeni kurallara ve aile hayatından farklı işleyen iletişim becerilerine geçişi ve yeniliklere uyum sağlamayı ifade etmektedir (Özyürek 2015).

Aile işlevlerinin problem çözme alt boyutu ile çocukların sosyal becerinin Arkadaşlık Becerileri alt boyutu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Ebeveynin aile işleviyle yakından ilgili olan ana baba tutumu ebeveynin problem çözme becerisine yansımaktadır. Gülay (2009)'ın bulguları verilen ifadeyi ve bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. 5-6 yaş çocuklarına yönelik arkadaşlık ilişkilerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş ve anne tutumlarına bağlı olarak

çocukların akran etkileşimleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmiştir. Otoriter annelerin çocuklarının, demokratik annelerin çocuklarına göre daha çok dışlandıklarını gözlemlemiştir. Çocukların arkadaş etkileşimleri sonucunda diğerlerinin duygularını, düşüncelerini daha iyi anlayabildiğini, kişiler arası problemleri çözme becerileri ve sosyal becerilerinin arttığını gözlemlemiştir.

Aile işlevlerinin problem çözme alt boyutu ile çocukların sosyal becerinin **Duyguları Yönetme Becerileri** alt boyutu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceri alt boyutlarından duygularını yönetme becerileri, çocukların duygularını (mutlu, üzgün, kızgın, vb) tanıma, yönetme ve kontrol etme becerileridir. Bu beceriler duygularını başkalarını rahatsız etmeden gösterme, engellenme durumuyla baş etme, başkalarının duygularını anlama, baskı altında sakin kalma, alay etmeyle baş etme, hayır cevabını kullanma, isteğini erteleme, gibi becerilerden oluşmaktadır (Özyürek 2015).

Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde aile içi iletişim becerilerinin yüksek olması çocukların duygularını kontrol etme ve yönetmede etkili olabildiğini göstermektedir. Çok eski kaynaklarda bile; çocukların duygularını kontrol etmeye ilişkin yaptıkları araştırmalarda düzensiz aile yaşamı, şiddet, anlaşmazlık ve çocukla sağlıklı iletişimin kurulamaması gibi faktörlerin çocuklarda problem davranışların kaynağını oluşturduğunu ve duygularını kontrol etmede yetersiz olduklarını belirtmektedir Peterson (1986). Haapasalo ve Pokela (1999), yaptıkları çalışmada, otoriter ve aşırı hoş görülmesi olumsuz aile tutumlarında yetişen çocukların ileriki yaşamlarında anti- sosyal saldırgan yönelimli olduklarını belirtmişlerdir. Aunola ve Nurmi (2005) ebeveyn tutumu ile okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışlarını ele aldıkları çalışmalarında, annelerin yüksek düzeyde psikolojik kontrolü kullanmalarının çocuklarının içe dönük ve saldırgan davranışları arttırdığını öfke ve kızgınlık davranışlarını ve duygularını kontrol edemediğini tespit etmiştir. Yüksek kontrollü ve sıkı denetleyici olma problemi çözmekten çok çözümsüz durumu devam ettirmek anlamına geldiğinden problem çözme işlevi yetersiz olan ebeveynlerin çocuklarının duygularını yönetme becerisini gelişimini engelleyeceği açık bir sonuçtur.

Pekdoğan (2011) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerileri etkileyen bazı değişkenlerle olan ilişkilerini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; çocukların sosyal becerileri üzerinde aileleriyle kurdukları sağlıklı iletişimin etkisi olduğunu vurgulamıştır. Yapılan bu çalışmalar araştırmamızın sonucunu destekler niteliktedir.

İkiz (2009) yaptığı çalışmada 6 yaş grubundaki çocukların benlik algıları ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ailelerin aile işlevleri sağlıklı oldukça çocuklardaki sosyal beceri akademik destek becerilerinden olan amaç oluşturma ve amaca uygun doğru davranış puanlarında artış gözlenmiştir.

Wang ve Zhou (2015), aile işlevlerinin çocuğun davranış sorunları üzerinde etkisini araştırmış. 4-6 yaş grubunda tek çocuğa sahip 119 aile üzerinde çalışma yapmış. Ailelerin endişe ve depresyon semptomlarını, çocuklarına yansıttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu da çocukların sosyal uyum ve becerilerini olumsuz düzeyde etkilemiştir. Yapılan bu çalışmalar araştırmamızdaki sonucu destekler niteliktedir.

Ebeveynin aile işlevlerinden biri olan “**iletişim**” işlevi ile sosyal becerilerin alt boyutları “başlangıç becerisi” (-.199), akademik destek becerisi (-.120), arkadaşlık becerisi (-.126), duygularını yönetme becerisi (-.084), toplam sosyal beceri yeterlikleri (-.157) arasında negatif yönlü çok zayıf olarak değerlendirilebilecek bir ilişki vardır. Ortalama bir ilişkinin alt sınırının  $r = -.30$  olduğu düşünülürse gözlenen bu değerler çok zayıftır. Okul öncesi çocuklarının sosyal becerileri aile işlevleri dışındaki değişkenlerden daha fazla etkilendiği, ebeveynlerin aile işlevlerinden iletişim alt boyutundan çok az etkilendiği söylenebilir.

Ailedeki iletişim becerileri boyutu, aile içindeki iletişimin açık net ve anlaşılır olma halidir. Duygusal tepki verebilme boyutu, ailenin her türlü uyarılar karşısında en uygun tepkiyi gösterebilmesi anlamına gelmektedir. Aile içi iletişim becerilerinin yüksek olması çocukların başlangıç sosyal becerilerinde etken bir rol olabilmektedir. İletişim boyutu aile bireyleri arasındaki nitelikli bilgi alış verişi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu boyutla ailenin nitelikli bir iletişim halinde olup olmadığı değerlendirilir. Bu sebeple aile bireyleri arasında sözel iletişimin net olup olmadığı, aile üyelerinin söylemek istediklerini net olarak ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır (Bulut, 1993).

Vural (2006) tarafından yapılan çalışmada okul öncesinde eğitim alan altı yaş civarında çocukların temel sosyal becerilerinin desteklenmesi için aile katımlı sosyal beceri eğitimi programına 40 çocuk ve ailesi dahil edilmiştir. Sosyal beceri eğitimi programına katılan ailelerin çocuklarının sosyal becerinin temel düzeydeki başlangıç becerilerinde anlamlı düzeyde artış gözlenmiştir. Ailenin iletişim becerilerindeki sağlamlık durumu çocuklarının sosyal becerinin başlangıç düzeyindeki temel becerilerini arttırdığı görülmektedir. Bu durum ailedeki iletişim becerisinin çocukları tarafından model alınarak çocukların kişiler arası temel becerileri için gerekli olan nitelikli iletişimin alt yapısını oluşturmuş olabilir. Vuralın çalışması bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Olivares, Martinez ve Lozana (1997), ailelere iletişim becerilerinin çocukların sosyal beceri düzeylerine etkisi üzerinde çalışmışlardır. Çalışmada çocukların ebeveynlerine iletişim becerileri ile ilgili eğitim vermişlerdir. Ebeveynler aldıkları eğitim sonucunda iletişim becerileri artmış ve artışın bu ailelerin çocuklarının sosyal beceri düzeyleri olumlu etkilediği gözlenmiştir.

Ebeveynin aile işlevlerinden biri olan “**roller**” işlevi ile sosyal becerilerin alt boyutları “başlangıç becerisi” (-.136), akademik destek becerisi (-.132), arkadaşlık becerisi (-.119), duygularını yönetme becerisi (-.067), toplam sosyal beceri yeterlikleri (-.132) arasında negatif yönlü çok zayıf olarak değerlendirilebilecek bir ilişki vardır. Aile işlevlerinin roller alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Roller, ailenin maddi manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır. Ailenin kaynakları kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmediği üzerinde odaklanmaktadır (Bulut, 1990).

Çocukların, farklı rolleri ve aile içindeki farklı davranış kural ve disiplinleri tam anlamıyla algılayabilmeleri için kendisini karşısındaki kişinin yerine koyması gerekmektedir. 4-6 yaş çocuklarının egosantrik düşüncenin etkisinde olmaları, çocukların empatik iletişimlerini yeterli olarak kullanmalarını engellemektedir. Altı yaşından itibaren çocukların kendisini karşısındaki kişinin yerine koyabildiği ancak empatinin gelişmesinde somut düşüncenin sınırlılıklarına sahip oldukları

görülmektedir. (Gander and Gardiner, 2001). Bu durum çocukların aile içindeki rollere ait farklı duygu ve düşüncelerini anlamada yetersiz kalmalarına sebep olmuş olabilir. Egosantrik düşüncede çocuklar kendi duygu düşünce ve davranış kalıplarına odaklanmaktadır.

Ebeveynin aile işlevlerinden biri olan “**duygusal tepki verebilme**” işlevi ile sosyal becerilerin alt boyutları “başlangıç becerisi” (-.172), akademik destek becerisi (-.167), arkadaşlık becerisi (-.154), duygularını yönetme becerisi (-.093), toplam sosyal beceri yeterlikleri (-.171) arasında negatif yönlü çok zayıf olarak değerlendirilebilecek bir ilişki vardır. Aile işlevlerinin “duygusal tepki verebilme” alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Duygusal tepki verebilme aile bireylerinin uyarıcılar karşısında olması gereken tepkiyi verebilmesi anlamına gelmektedir. Sevgi, mutluluk, neşe, coşku, gibi olumlu duyguların yanında, kızgınlık üzüntü korku gibi olumsuz duyguları da içermektedir. Yani aile işlevlerinde sağlıklılık durumu arttıkça aile bireylerinin bu tür duyguları sözle ya da hareketle rahat bir şekilde ifade edebilmeleri anlamına gelmektedir (Bulut, 1993).

Ebeveynlerin duygularını açık ve net bir şekilde ifade edebilme becerileri arttıkça çocukların sosyal becerilerinin başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerilerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile içi duygusal tepki verebilme becerilerinde sağlıklılık durumu arttıkça çocukların sosyal beceriler puan ortalamaları artmaktadır.

Bireyin doğumdan itibaren erken yaşlarda duyguları anlama üzerine alacağı eğitimin sonraki yaşlarda karşılaşılabilecek duygusal davranışsal ve sosyal problemleri azaltabilmektedir. Bu yüzden çocuklar için hazırlanacak eğitim programlarında duygusal sosyal içeriklerin artırılması yararlı olabilir (Ribes ve Bisquerra, 2005). Bu da gösteriyor ki ailenin duygularını en açık şekilde ifade edebilme özelliği, çocuklarının sosyal becerisine olumlu katkı sağlamaktadır. Araştırmamızda çocukların ailelerinin duygularını net bir şekilde ifadeleri çocukların bu ifade tarzlarını model olarak öğrenmelerini sağlamış olabilir. Ailelerin duygularını rahat ifade edebilmeleri, çocukların sosyal becerileri ve akran iletişimlerinde kullanabilecekleri iletişim becerisinin temellerini oluşturduğu düşünülmektedir.

Cohn, Patterson ve Christopoulos (1991)' a göre sevgisini ifade edebilen ve olumlu uyaranlar veren ebeveynlerin çocukları, hayatı olumlu algırlar. Bunun neticesinde bu çocuklar diğer insanlarla etkileşimleri bir ödül olarak görürler. Çocukların sosyal becerinin başlangıç beceriler boyutundaki kişiler arası temel etkileşimleri ödül olarak algılamasındaki en büyük etken ailelerinin duygularını açık ve net olarak ifade edebilmeleri olduğu düşünülmektedir. Duygularını açık ve net bir şekilde ifade edebilen ailelerin çocuklarının da duygularını açık ve net ifade etmeyi öğrenmiş olduğu düşünülmektedir. Genel olarak bilindiği üzere; demokratik tutumu uygulayan ailelerin zihinsel ve sosyal yönden daha yeterli, kendini ifade becerisi ve özgüveni yüksek, arkadaş canlısı kendi kararlarını kendisi alan başlangıç düzeyindeki temel sosyal becerileri yüksek çocuklar yetiştirdiğini ortaya koymuştur. Bu da gösteriyor ki ailelerin aile içindeki üyelere demokratik tutum oluşturma süreçleri çocukların temel düzeydeki başlangıç sosyal becerilerine olumlu katkı sağlamaktadır. Yukarıdaki verilenler bu çalışmanın verileriyle örtüşmektedir.

Bu araştırmanın sonucuna göre; aile içinde duyguların rahat bir şekilde ifade edilebilmesinin çocukların akranlarıyla kurdukları etkileşim becerilerini öğrenilmiş bir davranış olarak kullandıkları düşünülmektedir. Salovey ve diğerlerine göre (2001) çocuklar duyguları ve yaşantıları nasıl işleyip düzenleyeceklerini rol modellerinden öğrenirler. Temiz (2014) "Anne çocuk iletişim becerileri eğitiminin çocukların duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisi" konulu çalışmasında çatışma ve üzüntülerinin farkında olan ve çocuklarına kızgınlıkla baş edebilme konusunda rehber olan anne babaların, akranlarıyla olumlu etkileşimleri üzerinde önemli etkiye sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu da çalışmamızdaki duygularını açık ve net bir şekilde ifade edebilen ailelerin çocukların arkadaşlık becerilerini etkilediği sonucunu destekler niteliktedir.

Düzensiz aile yaşamı, şiddet, anlaşmazlık ve çocukla sağlıklı iletişimin kurulamaması gibi değişkenlerin çocuklarda problem davranışların kaynağını oluşturduğunu ve duygularını kontrol etmede yetersiz kaldığı çok eski kaynaklarda bile yer almaktadır (Peterson, 1986). Bu araştırmanın sonuçları yukarıda verilenler çerçevesinde değerlendirildiğinde, çocukların sosyal becerileri ile aile işlevlerinin

arasındaki ilişkinin negatif yönde gelişmesi açıklanabilir hale gelmektedir. Aile işlevlerindeki yetersizlik çocukların sosyal becerilerini gelişmesini engellemektedir.

Ebeveynin aile işlevlerinden biri olan “**gereken ilgiyi gösterme**” işlevi ile sosyal becerilerin alt boyutları “başlangıç becerisi” (-.121), akademik destek becerisi (-.114), arkadaşlık becerisi (-.161), duygularını yönetme becerisi (-.032), toplam sosyal beceri yeterlikleri (-.124) arasında negatif yönlü çok zayıf olarak değerlendirilebilecek bir ilişki vardır. Aile işlevlerinin “gereken ilgiyi gösterme” alt boyutu ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin duygularını yönetme becerileri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Gereken ilgiyi gösterme alt boyutu, aile bireylerinin karşılıklı ilgi bakım ve sevgisini içerir. Bu alanda sağlıklılık gösteren aileler birbirleriyle orta düzeyde ilgilenen ailelerdir. Çok ilgilenen ya da az ilgilenen aileler bu alt boyuttaki işlevi tam olarak yerine getiremiyor demektir. Çok ilgi aile üyelerinde bağımlılığa yol açarken, az ilgilenen aile bireylerinin birbirlerine karşı daha az sevgi ve ilgi gösterdikleri anlamına gelmektedir. Çocuklarına orta derecede olması gerektiği kadar ilgi gösteren ailelerde çocuklarının duygularını yönetme becerilerinde artış gözlemlenmiştir. Az veya olması gerekenden fazla ilgi gösteren ailelerin çocukların ise duygularını yönetme ve kontrol etmede başarılı olamadıkları gözlemlenmiştir (Bulut 1990).

Dizman ve Gürsoy (2004) Anne babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bu araştırmada dikkat çeken değişkenlerden biri anne yoksunluğudur. Doğal olarak bu durum aile işlevlerinde önemli bir yetersizliği ifade etmektedir. Dolayısıyla Dizman ve Gürsoy’un araştırma sonuçları bu araştırmanın bulgularını yorumlamada önemli bir kriter oluşturmaktadır. Dizman ve Gürsoy (2004)’un araştırma sonuçlarına göre; ebeveynin çocuklara ilgiyi olması gerektiği gibi vermesi yani çocuğa hem bedensel hem de zihinsel olarak kaldırabileceği sorumluluklar vermesi; grup çalışmalarına teşvik etmesi, çocuğun gösterdiği olumlu davranışlar karşısında övmesi, olumsuz eleştirileri azaltması ve çocuğa sevildiğini hissettirmesi çocuklarının değişikliklere uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Bu bulgulara dayanarak ebeveynlerin bir aile işlevi olarak gereken ilgiyi göstermede yetersiz kalması, çocukların sosyal gelişiminin önündeki en önemli engellerden biri olabilir.

Ebeveynin aile işlevlerinden biri olan “**davranış kontrolü**” işlevi ile sosyal becerilerin alt boyutları “başlangıç becerisi” (-.151), akademik destek becerisi (-.135), arkadaşlık becerisi (-.193), duygularını yönetme becerisi (-.127), toplam sosyal beceri yeterlikleri (-.176) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Aile işlevlerinin alt boyutları açısından incelendiğinde, Davranış Kontrolü alt boyutu çocukların sosyal becerilerinin tüm alt boyutları ve sosyal beceri yeterlikleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Davranış kontrolü, ailenin, kendisine bağlı üyelerin davranışlarına standart getirme ve bu davranışların uygulanabilmesi denetim sağlama biçimidir. Bu boyutta çatışma ve sosyal tehlike karşısında davranışlar değerlendirilir. Ayrıca kontrolün otoriter, demokratik, tutarsız, aşırı hoşgörülü oluşu da bu alt boyutta ele alınmaktadır. Buna göre aile içinde uygulanan aşırı kontrol ve baskı ya da ilgisiz tutumun çocuğun kendini yalnız hissetmesine yol açarak riskli davranışlara yönelmesine neden olduğu söylenebilir (Bulut, 1990). Kendisini yalnız hisseden çocuğun akranlarıyla sorun yaşayabileceği ve olumsuz akran etkileşimlerine sebep olabileceği düşünülmektedir. Bu bulgu araştırmamızdaki sonucu destekler niteliktedir.

Aile tutumlarının ve özellikle otoriter aile tutumunun çocukların uyumu üzerine yapılmış pek çok araştırma vardır (Dervişoğlu, 2007). Otoriter tutumu benimseyen ailelerin çocuklarında saldırganlık eğilimlerine daha fazla rastlanmaktadır. Dinçer (2005)’e göre çocuklar sosyal etkileşimi birlikte yaşadıkları yetişkinlerden öğrenmektedirler. Yani diğer bir ifade ile çocuklar saldırgan olmayı ya da proaktif olmayı büyük oranda modellerden öğrenmektedir (Arı, 2017). Yavuzer (1998)’e göre ailelerin çocuklara tutum ve davranışları farklıdır, bazı aileler demokratik tutum sergilerken bazıları aşırı baskıcı bazıları aşırı hoşgörülü tutum sergilemektedir. Ailelerin tutumundaki bu farklılıklar çocukların kişiliği ve sosyal becerileri üzerinde etkili olduğu görüşündedir.

Haapasalo ve Pokela (1999), otoriter ve aşırı hoş görülü olumsuz aile tutumlarda yetişen çocukların ileriki yaşamlarında anti- sosyal saldırgan yönelimli olduklarını belirtmişlerdir. Aunola ve Nurmi (2005) ebeveyn tutumu ile okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışlarını ele aldıkları çalışmalarında, annelerin yüksek düzeyde psikolojik kontrolü kullanmalarının çocuklarının içe dönük ve



saldırgan davranışları arttırdığını öfke ve kızgınlık davranışlarını ve duygularını kontrol edemediğini tespit etmiştir. Bu bulgular bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Gülay (2010) Okul öncesi dönemde akran ilişkileri incelemiş ailelerin demokratik tutumdaki iletişim biçimleri çocukların akademik destek becerilerinden olan amaç oluşturma ve amaca ulaşabilme sosyal becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu da araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

### **Ebeveynlerin Aile İşlevleri Puanlarının Çocukların Sosyal Becerilerini Yordaması (açıklaması):**

Ebeveynlerin aile işlevleri değerlendirme ölçeğinin alt boyutları puanlarının çocukların sosyal becerilerini ne ölçüde açıkladığı basit doğrusal regresyonla analiz edilmiştir.

Aile işlevleri toplam puanlarının (alt boyutları toplam puanlarının ölçek madde sayısına bölümüyle elde edilen puan) çocukların sosyal beceri alt boyut becerilerinden olan “başlangıç becerileri” ni yordama gücü  $R^2 = 0.053$  tür. Bu değer  $p < 0.05$  düzeyinde anlamlıdır. Bunun anlamı ebeveynlerin aile işlevleri toplam puanlarından hareketle çocukların sosyal becerileri alt boyutlarını kestirilebileceği düşünülmektedir. Ancak aile işlevleri toplam puanı akademik destek becerileri ve duygularını yönetme becerileri puanlarını kestirmede anlamlı bir açıklamaya sahip değildir. Diğer yandan arkadaşlık becerileri, toplam sosyal beceri yeterlikleri, puanları anlamlı olarak farklılaşacağını ifade etmektedir.

Anaokulu çocuklarının ailelerinin aile işlevleri ile anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin başlangıç becerileri alt boyutundaki değişkenliğinin %5,3'ünü, arkadaşlık becerilerinin % 6 sını, toplam sosyal beceri yeterliklerinin %5.4' ünü açıklamaktadır.

Yüksel (2009), İlköğretim okuluna devam eden 208 öğrenci (105 erkek, 103 kız) üzerinde "ilköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin aile işlevleriyle öğrencilerin empatik becerileri ve benlik algıları arasındaki ilişki"yi incelemiş araştırma sonucunda aile işlevleriyle çocukların benlik algıları ve empatik becerileri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur. Empati giderek aratan bir oranda

kişilerarası etkileşim ve sosyal becerilerin ilk süreci olarak kabul edilmektedir. Diğer bir ifadeyle bireyin kurabildiği empati becerisi kişiler arası ilişkiyi etkilemektedir.

Raver (1997) "Çocuklarıyla duyarlı etkileşim kuran ebeveynlerin çocuklarının sosyal yeterlikleri üzerine olan etkisi" adlı çalışmasında, etkin anne babalık, problem durumlar karşısında çocukların çözüm bulmalarını ve uyum sağlamalarını kolaylaştırarak sosyal yeterliklerini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın bulguları ile Raver (1997)'in elde ettiği sonuçlar birleştirildiğinde ebeveyn aile işlevlerinin çocukların sosyal becerilerini açıklamada önemli bir değişken oluşu söylenebilir.

### **Ebeveynlerin aile işlevlerinin sağlıklı ya da sağlıksız olmasına göre çocukların sosyal beceri durumları**

Ebeveynlerin aile işlevleri Ölçek puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişmektedir. Aile işlevleri puan ortalaması 2'nin altında olan ebeveynler sağlıklı aile işlevlerine sahip olarak, ortalaması 2 ve 2'nin üzerinde olan ebeveynler sağlıksız aile işlevlere sahip olarak gruplandırılmıştır. Çocukların sosyal beceri puanları da ebeveynlerin hangi grupta olduğuna göre gruplandırılmıştır. Ebeveyni sağlıksız aile işlevleri grubunda olan çocuklar bir grupta, ebeveyni sağlıklı aile işlevleri grubunda olanlar diğer grupta yer almıştır. Karşılaştırmalar hem sosyal beceriler toplam puan ortalaması hem de sosyal beceri alt boyutlar puan ortalamaları arasında yapılmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutları, aile işlevinin sağlıklı ya da sağlıksız problem çözme alt boyutu için karşılaştırılmıştır. Yapılan t sınaması sonuçlarına göre, sağlıklı problem çözme aile işlevine sahip ebeveynlerin çocuklarının başlangıç becerisi puan ortalamaları göreceli olarak sağlıksız olanlarınkinden yüksektir. Ancak ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark değildir. Bu bulgu arkadaşlık becerisi, duyguları yönetme becerisi ve toplam sosyal beceri yeterlikleri için de geçerlidir. Ancak aile işlevlerinin problem çözme alt boyutunun sağlıklı olup olmamasına göre çocukların akademik destek becerileri puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşmaktadır ( $p < 0.05$ ).

Yukarıda verilen bulgular problem çözme, çocukların çatışmalı durumlarında çatışma çözümlenmelerinde yardımcı olma ve rehberlik etmede başlangıç becerisi, arkadaşlık becerisi, duygularını yönetme becerisi ve toplam sosyal beceri de etkili

olmadığı ancak, akademik destek becerisinde sağlıklı olan ailelerle olmayanların farklılaşmaya neden olduğu görülmüştür. Çocuklar, ebeveynlerinin bir sorunu çözerken izledikleri yolları gözlemleyerek akademik becerilerini geliştirebilirler. Bandura hem değerlerin hem de akademik becerilerin modelden öğrenilebileceğini vurgulamaktadır (Akt. Arı 2017).

Problem çözme işlevi ailenin işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır (Bulut, 1990). Sosyal beceri alt boyutlarından olan akademik destek becerileri çocukların akademik becerilerini desteklemeye yönelik ve ilköğretime geçişte uyum kurmasını kolaylaştıracak becerilerdir (Ömeroğlu vd., 2014).

Altay (2007), okul öncesi kuruma devam eden çocukların sosyal becerileri ve olumlu sosyal davranışları ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Problemlerini aile içinde çözebilen demokratik tutum sergileyen ebeveyne sahip çocukların sosyal becerileri ve arkadaş uyum puanları, diğer ebeveyn stillerinden yüksek çıkmıştır.

Neslitürk vd. (2016), 5-6 yaş grubu çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerinin sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi konulu araştırmasını 148 anne ve çocuk üzerinde yürütmüştür. Araştırmada ebeveynlerin sorun çözme becerileri çocukların kendini ifade etme, iletişim, grupta birlikte hareket etme puanlarını yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ebeveynlerin sorun çözme becerilerinin çocukların işbirliği, empati ve kendini kontrol etme puanlarını yordamadığı gözlenmiştir.

Çocukların öğretmenleriyle olduğu gibi anne-babaları ile olan yaşantıları da okul öncesi dönemden itibaren onların akademik becerilerinin kazanımıyla ilişkilidir (Uyanık ve Kandır, 2010).

Ebeveyn aile işlevlerinin alt boyutu olarak **iletişim** alt boyutunun sağlıklı ya da sağlıklı olmamasına göre çocuklarının sosyal becerilerinin alt boyutlarına baktığımızda başlangıç becerileri ve toplam sosyal beceri puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşırken, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi ve duyguları yönetme becerisi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark

bulunmamıştır. Ancak ilgili işlevin sağlıklı olmasının sosyal beceri alt boyutlarından sözü edilen akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve duyguları yönetme becerilerini etkilediği söylenebilir. Çünkü bahsedilen bu üç alt boyutta sağlıklı ebeveyne sahip olan çocukların beceri puan ortalamaları sağlıklı ebeveyne sahip olan çocuklarınkinden göreceli olarak yüksektir.

Çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinde aile içi nitelikli etkileşimin önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Aile içi iletişimin sağlıklı oluşu çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar. Arkadaşları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Şener ve Karacan, 1999).

Laibe, Carlo, Torguati ve Ontai (2004) tarafından yapılan araştırmada, okulöncesi dönemdeki çocukların aile ilişkileri algısı ve sosyal davranışları arasındaki ilişkileri ortaya konmuştur. Araştırma bulgularına göre; sıcak ebeveynlik iletişim tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarının, olumlu sosyal davranış puanlarının, katı ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer yandan, katı ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarının daha çok saldırgan davranışta buldukları gözlenmiştir. Bunlara ek olarak kız çocukların olumlu sosyal davranış puanları, erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur.

Aunola ve Nurmi (2005) tarafından yapılan bir diğer çalışmada anne ve babaların iletişim biçimi ve ebeveyn stilleri ile okulöncesi dönemdeki çocukların problem davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre annelerin çocukların üzerinde yüksek düzeyde psikolojik kontrole sahip olmalarının, çocuklarda içedönük ve saldırgan davranışları arttırdığı ve duygularını yönetme becerilerinin düşük olduğu bulunmuştur.

Chen vd. (2005) çalışmalarında, genel bir durum olarak yaşıt grubu Çinli çocukların sosyal ve okul adaptasyonu ile anne-baba arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, çocukların anne-baba ile ilişkilerinin, onların okuldaki sosyal beceri ve davranışları, okula uyum sağlamadaki etkilerini ortaya koymuştur. İletişim becerilerinin pozitif olduğu ailede yaşayan çocukların sosyal yeterlilik ve sosyal beceri yönünden daha olumlu oldukları görülmüştür.

Çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının ebeveynlerin aile işlevleri “**roller**” alt boyutunun sağlıklı olup olmamasına göre t testi sonuçları

değerlendirildiğinde sosyal becerilerin alt boyutlarında ve toplam sosyal beceri puan ortalamaları farklılaşmamaktadır. Bu bulgu iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi ailede aile işlevi rollerinin başarılı bir şekilde yerine getiremediği dolayısıyla çocukların sosyal beceri puanlarının çok düşük olduğu düşünülebilir. İkincisi ise yaşam süreci içinde (long life) sosyal becerileri etkileyen daha farklı değişkenlerin bulunduğu düşünülebilir. Araştırmanın bulgular bölümüne baktığımızda roller alt boyut puanları ile sosyal beceri alt puanları arasındaki ilişki oldukça düşüktür ( $r < +-.20$ ). Aynı şekilde ikinci alt amaçta sözü edilen aile işlevleri çocukların sosyal becerilerini ne kadar açıklamaktadır sorusuna da güçlü bir cevap bulunamamıştır. Aile işlevleriyle ilgili puanların sosyal becerileri yordama değeri çok düşüktür (0.054). Bu durumda aile işlevleri roller alt boyutunun sağlıklı ya da sağlıksız olmasına göre sosyal beceri alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmaması olağan gözükmemektedir.

4-6 yaş çocuklarının egosantrik düşünce de olmaları empatik iletişimlerini yeterli düzeyde kullanamama neden olur. Çünkü iletişimde empatik olabilme büyük ölçüde soyut düşünceyi de içermektedir. Buna rağmen, altı yaşından itibaren çocukların kendisini karşısındaki kişinin yerine koyabildiği ancak empatik becerinin gelişmesinde somut düşüncenin sınırlılıklarına sahip oldukları görülmektedir (Gander and Gardiner, 2001). Bundan dolayı çocukların egosantrik düşüncede olması, farklı rolleri algılamasını engellemiş olabilir.

Ebeveynlerin aile işlevleri "**duygusal tepki verebilme**" alt boyutunun sağlıklı olup olmamasına göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına baktığımızda duygularını yönetme alt sosyal becerisi dışında diğer alt boyutların puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Ebeveynlerin sağlıklı duygusal tepki vermeleri çocukların sosyal becerileri üzerinde oldukça etkili olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum kuramsal olarak açıklanabilir bir durum olarak değerlendirilmesine rağmen, çocukların duygularını yönetme becerisi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmaması oldukça düşündürücüdür. Çünkü ebeveynin net ve doğru duygusal tepkiler vermesinin sonucunda, sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar için bir model oluşturacağı ve çocukların bu beceriyi modelden öğrenebileceği düşünülmüştür. Ancak araştırma bulguları bu durumla çelişmektedir. Dolayısıyla sağlıklı bir açıklama yapabilmek için yeni araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Raver (1997) yaptığı araştırmada duygusal ve sosyal becerilerin çocukların akademik başarılarıyla da bağlantılı olduğunu, duygusal sorunları olan çocukların, okul yaşantılarında da sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur.

Bulut'a göre (1990) Duygusal Tepki Verebilme işlevini yerine getirebilen ailede, aile üyeleri her türlü duyguyu sözle veya davranışla ifade edebilirler. Duygularını açık ve net bir şekilde ifade edebilen aile ortamında, çocuklar duygularını rahat ifade edebilen ebeveynleri model alıp aile için önemli olan bu işlevi yerine getirmede daha başarılı olabilirler. Salovey vd. (2001) çocukların duygularını ve yaşantılarını nasıl işleyip düzenleyeceklerini rol modellerinden öğrendiklerini belirtmiştir. Fakat 5-6 yaş çocuklarının benmerkezci evrede olması başkalarının duygularını anlamada zorlanmalarına sebep olmuş olabilir. Sosyal beceri alt boyutlarından duygularını yönetme becerileri, çocukların duygularını (mutlu, üzgün, kızgın, vb) tanıma, yönetme ve kontrol etme becerileridir. Bu beceriler duygularını başkalarını rahatsız etmeden gösterme, engellenme durumuyla baş etme, başkalarının duygularını anlama, baskı altında sakin kalma, alay etmeyle baş etme, hayır cevabını kullanma, isteğini erteleme, gibi becerilerden oluşmaktadır (Özyürek 2015). Bu bilgi araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Coleman (1992), ebeveynlerin duygularını rahat ve olması gerektiği gibi açık ve net bir şekilde ifade edebilmesi çocukları tarafından rol model alınacak bu da çocuklarının ilerde sosyal etkileşimi başlatabilmek için beceri olarak kullanılabilir. Bu görüş ebeveynlerin duygusal tepki verebilme işlevlerinin sağlıklılığı çocukların sosyal becerilerini olumlu etkilemektedir sonucunu destekler niteliktedir.

Özabacı (2006), Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine yaptığı çalışmada ebeveynlerin duygularını açık ve net ifade tarzlarıyla çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında yüksek düzeyde ilişki bulmuştur.

Aile işlevlerinin diğer bir boyutu olan, **gereken ilgiyi gösterebilme** alt boyutuna göre çocukların sosyal becerileri karşılaştırıldığında, ailelerin gereken ilgiyi sağlıklı ve sağlıklı olarak yerine getirme, çocukların sosyal beceri alt puan ortalamalarını anlamlı olarak farklılaştırdığı gözlenmektedir. Sadece başlangıç becerileri olarak tanımlanan; çocukların temel düzeyde iletişim becerileri açısından

ebeveyn işlevinin sağlıklı ya da sağlıksız olması bir farklılaşmaya neden olmamaktadır. Bunun nedeni ebeveyn aile işlevleri açısından çalışma grubuna alınan ebeveynlerin birbirine benzeşikliği gösterilebilir.

Araştırmanın alt amaçlarından biri olarak, ebeveynlerin aile işlevi olarak gereken ilgiyi gösterip göstermediği çocukların sosyal becerilerini olumlu olarak etkilemektedir. Tablo 12 incelendiğinde akademik destek becerisi arkadaşlık becerisi, duygularını yönetme becerisi ve toplam sosyal beceri puan ortalamaları ilgili aile işlevinin sağlıklı olup olmadığına göre farklılaşmaktadır. Bunun sebebi olarak Türk aile içi ilişkilerde ilgi göstermenin sosyal becerinin çeşitli yönleriyle ilgili olduğu düşünülebilir. Çünkü Türk aile yapısında ilgiler duyguları da içinde barındırdığından bu ilişki pek çok becerinin ipucunu oluşturmaktadır (Yapıcı, 2010).

Diener ve Kim (2004), okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerine etki edebilecek faktörleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma bulgularına göre; ebeveynlerin çocuklarını olumlu yönde desteklemeleri ve olması gerektiği gibi ilgilenmesi, çocuklarda içe dönük veya saldırgan davranışların görülme sıklığı ile ters yönde ilişkiliyken; sosyal beceri ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada kullanılan aile işlevleri ölçeğinin “gereken ilgiyi gösterme” alt boyutunun ebeveynlerin çocuklarını olumlu yönde destekleme olması gerektiği kadar ilgilenme gibi tutumları içerdiği düşünülürse Diener ve Kim (2004)’in bulguları bu araştırmanın ilgili boyutu ile örtüşmektedir.

Ebeveynlerin aile işlevleri "**davranış kontrolü**" alt boyutunun sağlıklı olup olmamasına göre çocukların sosyal beceri alt boyut puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına baktığımızda sosyal becerilerin başlangıç becerisi, akademik destek becerisi ve duygularını yönetme becerisinde anlamlı bir farklılık bulunmazken arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri yeterliklerinde ortalamalar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Davranış kontrolü ailenin; üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Yani kontrolün esnek, katı, demokratik ve serbest oluşu ele alınmaktadır (Bulut, 1990). Buna göre ailenin davranış kontrolünde sağlıklı olması çocukların arkadaşlık becerilerinde farklılaşmaya neden olmuştur. Bunun sebebi ailelerin çocuklarına uyguladıkları demokratik tutum olabilir. Bu tutumda çocukların davranışlarını denetim altında

tutabilme, diğerk kişilerinde durumunu dikkate alma gibi sosyal ve duygusal becerilerin gelişmesine neden olmuş olabilir. Bunun yansıması olarak sağlıklı aile işlevlerinin olduğu aile ortamında yaşayan çocukların, arkadaşlık kurma becerilerinin daha iyi geliştiğı şeklinde yorumlanabilir. Yine ebeveynlerin aile içinde uyguladıkları aşırı kontrol, baskı ya da ilgisiz tutumun çocuğun kendini yalnız hissetmesine yol açıp riskli davranışlar sergilemesine neden olduğu söylenebilir (Bulut, 1990). Bu durum kendisini yetersiz hisseden çocuğun olumsuz akran etkileşimlerine sebep olmuş olabilir.

Fletcher vd. (1995) çalışmalarında, demokratik ailede yetişen çocukların diğerk çocuklara göre sosyal açıdan daha yeterli ve akademik başarılarının yüksek olduğunu sonucuna ulaşmışlardır.

Gürbüz (2017), 5-6 yaş grubu 708 öğrenci ve ailesiyle yaptığı araştırmada, demokratik ve izin verici aile tutumlarının genel sosyal beceri puanlarına ve sosyal becerinin tüm alt boyutlarındaki puanlara olumlu etkisinin olduğunu bulmuştur. Yağmurlu vd. (2005), araştırmasında ise demokratik ebeveyn tutumu ile çocukların sosyal beceri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulmuştur. Her iki araştırmanın sonucu da demokratik aile tutumunun çocukların sosyal becerilerin gelişiminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu çalışmada ise ebeveynlerin demokratik olup olmadıkları ya da netür bir ebeveyn tutumuna sahip oldukları belirlenmediğı ve karşılaştırma yapılmadığı için daha ileri bir yorum yapılamamaktadır.

Ebeveyn aile işlevlerinin alt boyutu olarak genel işlevler alt boyutunun sağlıklı ya da sağlıksız olmasına göre çocukların sosyal becerilerinin alt boyutlarına baktığımızda başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerisi ve toplam sosyal beceri puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşırken duygularını yönetme becerisi, puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Aile işlevlerinin genel işlevler alt boyutu diğerk altı alt boyutu kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlayan boyuttur. Bu bulgudan dolayı aile işlevlerinin genel işlevler alt boyutunda sosyal beceri alt boyutlarının anlamlı farklılığın olması araştırmadaki sonuçları destekler niteliktedir.



### **Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri durumları**

Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri alt boyut ve toplam sosyal becerilerinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile analiz edilmiş ve istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Cinsiyete göre çocukların sosyal becerinin tüm alt boyutları ve toplam sosyal becerilerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerin sosyal beceri başlangıç becerisi, akademik destek becerisi, arkadaşlık becerisi, duygularını yönetme becerisi alt boyutları ve toplam sosyal becerileri puan ortalamaları, erkek öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Yaş grubu dikkate alındığında yukarıdaki verilen bulgular gelişim kuramlarında sözü edildiği gibi kız çocuklarının gelişim özellikleriyle ilgili olabilir. Bilindiği üzere genel bilgi olarak, literatürün tümünde kız çocuklarının 5-6 yaş aralığında dil gelişimi, duygusal gelişim ve sosyal gelişim açısından erkeklerden daha erken geliştiği bilinmektedir. Dolayısıyla sosyal beceriler açısından kız çocuklarının puan ortalamalarının erkeklerden yüksek olması ve aradaki farkın anlamlı olması kız çocukların gelişim özellikleriyle açıklanabilir.

Garcia ve Hall (1993) çalışmalarında, anne-babaların duygularını (öfke hariç) kızlarıyla oğullarından daha fazla konuştuklarını saptamışlardır. Erkek çocuklarla ise genellikle öfke duygularının neden ve sonuçları hakkında konuşulmaktadır. Aynı yazarlar kızların dil yetisinin erkeklerden daha erken geliştiğini ve bunun kızların duygularını açıklamak ve başkalarının duygularını anlamakta daha çabuk ustalaşmalarına yol açtığını ifade etmişlerdir. Duygularını ifade etmek için teşvik görmeyen erkek çocuklar ise hem kendi hem de başkalarının duygularını anlamada zorluk çekmektedirler. Ayrıca Türk toplumunda kız çocuklarının yetiştirilme tarzının da kız öğrencilerin daha empatik olmasında önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Kız çocukları erkeklere göre daha uyumlu ve daha anlayışlı olma konusunda çevre tarafından yönlendirilmektedir.

Jamyang-Tshering (2004) tarafından okul öncesi çocukların sosyal becerileri üzerine yapılan çalışmada kızların erkeklerden farklı olarak sosyal becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Erkeklerin ise kızlara göre daha sık problem davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Standardize edilmiş SBDS (sosyal Beceri

Değerlendirme Sistemi) puanlarına bakıldığında kızların puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek, erkeklerin de problem davranışlarının kızlardan yüksek olduğu görülmüştür.

Pekdoğan (2011) okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini etkileyen değişkenler üzerine yaptığı çalışmada cinsiyetin araştırmada etkili değişkenlerden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karaca vd. (2011), tarafından 6 yaş çocuklarının sosyal davranışlarını incelediği çalışmada çocukların sosyal becerilerinde cinsiyet değişkeninin kız çocukları lehine anlamlı düzeyde farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Yener (2014) anasınıfına devam eden çocukların sosyal becerileriyle çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir.

Koşay (2013) çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması konulu araştırmasında cinsiyet değişkeninin çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunu belirtmiştir.

Tutkun (2012), çocukların sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediğini araştırmış. Araştırma sonucunda, çocukların sosyal beceri ölçek ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyetine ve okul öncesi eğitim alma süresine göre farklılaştığını bulmuştur. Buna göre kız çocuklarının sosyal becerileri erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Gültekin ve Elibol (2008)'un sosyal beceri derecelendirme sistemi Türkçe formunun beş yaş çocukları için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı araştırmada, 5 yaş çocuklarının sosyal becerileri cinsiyet ve okul öncesi eğitim alma süresine göre anlamlı sonuçlar çıkmıştır. Araştırmada kız çocuklarının erkek çocuklara göre sosyal beceri toplam puanları daha yüksek çıkmıştır. Wentzel ve Erdley'in (1993) çocuklarda sosyal davranış ve akran kabulü konulu araştırmasında kızların erkeklerden daha çok olumlu sosyal davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Yukarıdaki çalışmalar araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

## BÖLÜM VI

### SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. Ulaşılan genel sonuçlar ilk önce araştırmanın bağımsız değişkeni olan okul öncesi eğitime devam eden beş- altı yaş çocuklarının ailelerinin aile işlevlerinin, bağımlı değişkeni olan okul öncesi eğitime devam eden beş- altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine olan etkisine ilişkin sonuçlar belirtilmiştir. Daha sonra cinsiyetleri, çocuğun anasınıfına kayıt olmadan önce aldığı eğitim ve eğitim süresi, okul öncesi kurumuna başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi değişkenlerine göre farklılaşmanın olup olmadığına ilişkin sonuçlar sunulmuştur.

#### 6.1. Sonuçlar

Araştırmanın bulgularından da anlaşılacağı gibi 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyini, ailelerinin aile işlevleri, anlamlı bir şekilde açıklamaktadır. Araştırma sonuçları incelendiğinde anaokulu çocuklarının ailelerinin aile işlevleri, anaokuluna giden çocukların sosyal becerilerinin tüm alt boyutlarını etkilemektedir. Çocukların ailelerinin aile işlevlerinde sağlıklılık durumu arttıkça çocukların sosyal beceri düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan beş-altı yaş çocukların cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ( $p<0,05$ ). Sonuçlar incelendiğinde sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre Başlangıç Becerisi, Akademik Destek Becerisi, Arkadaşlık Becerisi, Duygularını Yönetme Becerisi, Toplam Sosyal Beceri yeterlilikleri, puan ortalamalarının, kız öğrencilerin puan ortalamalarının, erkek öğrencilerin puan ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

#### 6.2. Öneriler

##### **Anne ve babalara öneriler;**

Aile işlevlerinin sağlıklı olması için önce ebeveynlerin kendi aralarında sonra çocuklarının da dahil edildiği aile toplantıları yapılabilir.

Çocuklarını doğumlarından itibaren destekleyebilir, demokratik aile tutumuyla çocuklarının sosyal becerileri için rol model olabilir.

Çocukların gelişim alanlarını destekleyecek, sosyal becerilerine katkı sağlayacak nitelikli ebeveynlik tutumları için kurs, konferans, panel gibi bilimsel etkinliklere katılabilir.

Okulda çocuklara kazandırılan sosyal becerilerin evde devamlılığını sağlamak için çocuğun eğitim ve öğretim programı hakkında devamlı bilgi edinebilir ve günlük eğitim programının takibini yaparak etkinlik ve materyalleri uygulayıp çocuk için uygun verimli bir çevre ortamı yaratabilir.

Aileler çocuklarıyla birlikte sosyal faaliyetlere katılabilir, çocuklarının ilgi alaka ve kabiliyetlerini görerek onları yönlendirebilir. Bu sayede çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine fırsatlar yaratabilir.

Çocuğun isteği ve yetenekleri doğrultusunda bale, resim, müzik, enstrüman çalma, yüzme gibi etkinliklere katılmasını sağlayabilir.

Çocukları ile birlikte oyun etkinliklerine katılabilir, çocuğu farklı oyunlara yönlendirebilir ve çocuğun kendini ifade etmesine olanak sağlayabilir. Bunun için günün belirli saatlerinde aile oyun saatleri oluşturabilir.

Çocuğun sosyal deneyimler kazanması için ortamlar hazırlayarak, onun arkadaş gruplarına girmesini ve farklı etkinliklere katılmasını destekleyebilir.

Çocuğun en önemli işinin oyun olduğunu ve oyunun çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklediğini daima hatırlayarak, çocuğun oyun oynamasını engellemeden, çocuğu oyuna yeterli zaman ayırması için özendirir.

Evde demokratik tutum oluşturup çocuğun duygularını rahat bir şekilde ifade etmesini sağlayabilir.

### **Öğretmenlere öneriler;**

Sosyal beceri düzeyleri düşük çocuklara destek verebilir. Onların sosyalleşmesi için drama oyun destekli yöntemleri kullanabilir.

Çocukların sosyal becerilerini desteklemek ve okulda uygulanan programın evde devamını sağlamak için düzenli aralıklarla ailelerle toplantılar yapabilir. Toplantı konusu olarak ebeveynlerin sağlıklı aile işlevleri alınabilir.

Okul öncesi döneme yönelik sosyal uyum ve becerileri kazandıracak sosyal beceri eğitim programları hazırlayarak tüm çocukların bu programlardan eşit olarak yararlanmalarını sağlayabilir.

Çocukların sosyal becerilerini değerlendirmeye yönelik test ve gözlem tekniklerini öğrenebilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların rahatlıkla oynayabilecekleri eğitim ortamları oluşturabilir.

#### **Araştırmacılara öneriler;**

Sosyal beceri düzeyi düşük olan çocuklara farklı eğitim programları hazırlayıp uygulayabilir, etkisini araştırabilir.

Uygulanacak eğitim programlarını, sosyal becerinin farklı boyutlarına yönelik olarak hazırlayabilir.

Sosyal beceri eğitiminin önemi ve içeriği hakkında eğitimcilere konferans seminer etkinliği verebilir, etkisini araştırabilir.

Çocukların sosyal gelişimlerini desteklemek, sosyal uyum ve becerilerini artırmak için anne ve babalara yönelik bilimsel etkinliklere katılabilir atölye çalışmaları yapabilir ve etkisini değerlendirebilir.

Çocukların sosyal uyum ve sosyal becerilerini değerlendirebilmek için herkes tarafından kolaylıkla kullanılabilen standart ölçekler geliştirebilir.

## KAYNAKLAR

- Akalm, N. (1999). *1.İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, 525.
- Akman, B., Üstün, E. ve Kargı, E. (2003). Özel gereksinimli çocuklarda sosyal beceri eğitiminin önemi. *OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı (Bildiri Kitabı III)*.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Alisinanoğlu, F., & Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği). *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*.
- Alisinanoğlu, F., & Özbey, S. (2011). Okul öncesi dönemde sosyal beceri ve problem davranış eğitimi program örnekleri. İstanbul: *Morpa Kültür Yayınları*.
- Altay, F.B.(2007). *Okulöncesi Kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Altay, F. B. ve Güre, A. (2012). Okulöncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Altınköprü, T. (2003). *Eğitim açısından çocuk psikolojisi-Çocuğun başarısı nasıl sağlanır?* 11. İstanbul: Hayat Yayıncılık, 11.
- Anlıak, Ş., & Dinçer, Ç. (2005). Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(1), 149-166.
- Arı, R. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Arı, R. (2017). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child development*, 76(6), 1144-1159.
- Avcıoğlu, H. (2005). *İşitme engelli çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yaklaşımı ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcıoğlu, H. (2009). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması (4-6 Yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 87-101.
- Aydın, A. (2000). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Bursa: Alfa Basım.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozukları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bates, L., Luster, T., & Vandenberg, M. (2003). Factors related to social competence in elementary school among children of adolescent mothers. *Social Development*, 12(1), 107-124.
- Becerik-Özdiker, J. (2002). *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri İle İlişkilerini Algulamaları İle Annenin Çocuğunu Kabulleme ve Reddetme Davranışlarına Ait Algulamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Berk, L. E., & Potts, M. K. (1991). Development and functional significance of private speech among attention-deficit hyperactivity disorder and normal boys. *Journal of abnormal child psychology*, 19(3), 357-377.
- Berry, D., & O'Connor, E. (2010). Behavioral risk, teacher-child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(1), 1-14.

- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği el kitabı*. Ankara: Özgüzelış Matbaası, 6-8.
- Bulut, I. (1993). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: TC. Başbakanlık Kadın Ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.
- Bülbül, N. E. (2008). *4 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ceylan, Ş. (2009). Validity-reliability study of Vineland social-emotional early childhood scale and examination of effects of creative drama education on social-emotional behavior of 5-year old pre-school children attending preschool educational intuitions. *Unpublished doctoral dissertation, Gazi University*.
- Cohn, D. A., Patterson, C. J., & Christopoulos, C. (1991). The family and children's peer relations. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(3), 315-346.
- Cole, L., Vassaf, B. H., & Morgan, J. J. B. (2001). *Çocukluk ve gençlik psikolojisi*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Coleman, M. (1992). *Behavior disorders theory and practice*. New york: Allyn and Bacon. Conger, R. D., Rueter, M.
- Collard, R. R. (1980). Exploratory and play behaviors of infants reared in an institution and in lower-and middle-class homes. *Child Development*, 1003-1015.
- Conner, N. W., & Fraser, M. W. (2011). Preschool social–emotional skills training: A controlled pilot test of the making choices and strong families programs. *Research on Social Work Practice*, 21(6), 699-711.
- Cunningham, B. (1993). The Preschool Years: Psychosocial Development. *Child Development*, 169-182.
- Chen, X., Chang, L., He, Y., & Liu, H. (2005). The peer group as a context: Moderating effects on relations between maternal parenting and social and school adjustment in Chinese children. *Child development*, 76(2), 417-434.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*, Ankara: Nobel Yayınevi, 1. Baskı.



- Çağdaş, A. (2003). *Anne baba çocuk iletişimi*, Eğitim Kitapevi Yayınları, Konya, 25-42.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çamlıbel İrkin, A. (2012). Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri. *RTÜK Uzmanlık Tezi, Ankara*.
- Çetin, F. Alpa Bilbay A. ve Albayrak Kaymak, D.(2003).*Çocuklarda sosyal beceriler*.
- Çetin, M. E., & Avcioglu, H. (2010). Investigation of the Effectivnes of Social Skills Training Program Prepared Through Drama Technique for Mentally Disabled Students. *International Online Journal of Educational Sciences, Cilt, (2)*.
- Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2009). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi*. (6. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çimen, N. (2009). Okul öncesi eğitimi programı'nda altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum*.
- Deater, Deckard, K., & Dunn, J. (2002). Sibling relationships and social- emotional adjustment in different family contexts. *Social Development, 11(4)*, 571-590.
- Demircioğlu, H., Şahin, F. T., & Günindi, Y. (2012). *Anne Babaların Görüşlerine Göre Aile İşlevleri*. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(1), 93-105.
- Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach–Major, S., & Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence?. *Child development, 74(1)*, 238-256.
- Dereli, E. (2008). Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya*.
- Dervişoğlu Mavi, C. (2007). Okul öncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının, sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen

faktörlerin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*

- Diener, M. L., & Kim, D. Y. (2004). Maternal and child predictors of preschool children's social competence. *Journal of Applied Developmental Psychology, 25*(1), 3-24.
- Dizman, H., & Gürsoy, F. (2004). Anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(27), 7-17.
- Domitrovich, C. E., Cortes, R. C., & Greenberg, M. T. (2007). Improving young children's social and emotional competence: A randomized trial of the preschool "PATHS" curriculum. *The journal of primary prevention, 28*(2), 67-91.
- Dönmezer, Ö. (2001). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık. 29-30.
- Duman, N. (1992) 3 - 6 Yaş çocuğunun toplumsal gelişiminde kreş ve gündüz bakımevi öğretmeni ile annenin çocuk yetiştirme davranışları ve disiplin tekniklerinin çocuğun toplumsallaşma başarısına etkisi. Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992.
- Duruoğlu, E. (2009). Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. Çankırı örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Duyan, G. Ç. (2000). Aile işlevleri ile ailenin sosyal, demografik ve ekonomik nitelikleri ve yaşam döngüsü arasındaki ilişkiler. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.*
- Egeland, B. Yates, T., Appleyard, K., & Van Dulmen, M. (2002). The long-term consequences of maltreatment in the early years: A developmental pathway model to antisocial behavior. *Children's services: Social policy, research, and practice, 5*(4), 249-260.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve toplum, çocuğun toplumsallaşması*. Çev. Nazife Güngör, Ankara: Gündoğan Yayınları.

- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of marital and family therapy*, 9(2), 171-180.
- Flannagan, D., & Hardee, S. D. (1994). Talk about preschoolers' interpersonal relationships: Patterns related to culture, SES, and gender of child. *Merrill-Palmer Quarterly (1982-)*, 523-537.
- Fletcher, A. C., Steinberg, L., Darling, N., & Dornbusch, S. M. (1995). The company they keep: Impact of authoritative parenting in the adolescent's social network on individual adjustment and behavior. *Developmental Psychology*, 31(2), 300-310.
- Galinsky, E. (2001). What Children Want from Parents--and How Teachers Can Help. *Educational Leadership*, 58(7), 24-28.
- Gander, M. V. G. Hw (1993) Çocuk ve ergen gelişimi. Ankara: İmge Yayınevi.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi* (çev. Bekir Onur). İstanbul: İmge Kitapevi, 310-313.
- Garcia-Shelton, L. M., Brody, H. (1983). *Family structure and development*, (In: Taylor RB Ed.) *Fundamentals of Medicine*. New York: Springer-Verlag New York., 8-21.
- Gerrig, R. J., Zimbardo, P. G., Campbell, A. J., Cumming, S. R., & Wilkes, F. J. (2015). *Psychology and life*. Pearson Higher Education AU.
- Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Gresham, F. M., & Nagle, R. J. (1980). Social skills training with children: Responsiveness to modeling and coaching as a function of peer orientation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 48(6), 718.
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). *Social skills rating system: Manual*. American Guidance Service.
- Gresham, F. M. (1998). Social skills training: Should we raze, remodel, or rebuild?. *Behavioral Disorders*, 24(1), 19-25.

- Gül, G. (2003). Öğrencinin benlik kavramının gelişiminde öğretmenin rolü. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 77, 8-11.
- Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konularını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1).
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Gültekin Elibol, S. (2008). 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Bilim Dalı, Ankara.
- Günindi, N. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gürbüz, E. (2017). Annelerin Tutumlarına Göre Anasınıflarına Devam Eden Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Güven, S. (1991). Aile yaşam dönemleri ve özelliklerinin ev idaresi ilkeleri yönünden incelenmesi. H.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ev İdaresi Ve Aile Ekonomisi Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Haapasalo, J., & Pokela, E. (1999). Child-rearing and child abuse antecedents of criminality. *Aggression and violent behavior*, 4(1), 107-127.
- Hartup, W. W. (1996). The company they keep: Friendships and their developmental significance. *Child development*, Oxford: Blackwell Publishers, 67(1), 1-13.
- Howard, V. F., Williams, B., & Lepper, C. E. (2011). Özel gereksinimi olan küçük çocuklar: Eğitimciler, aileler ve hizmet verenler için bir başlangıç (G. Akçamete, Trans.). *Ankara: Nobel*.
- Howes, C. (2000). Social- emotional classroom climate in child care, child- teacher relationships and children's second grade peer relations. *Social development*, 9(2), 191-204.

- Hunter, F. T. (1984). Socializing procedures in parent–child and friendship relations during adolescence. *Developmental Psychology*, 20(6), 1092.
- İkiz H. (2009). Altı yaş grubundaki çocukların benlik algıları ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelemesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İnci, M.A., Deniz, Ü. (2015). Anasınıfı ve İlkokul Birinci Sınıfı Devam Eden Çocukların Sosyal Beceri Gelişimlerinin İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 545-552.
- Jacobson, J. L. ve Wille, D. E. (1986). The influence of attachment pattern on developmental changes in peer interaction from the toddler to the preschool period. *Child Development*, 338-347.
- Jamyang-Tshering, K. (2004). Social competence in preschoolers: an evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS).
- Kabasakal, Z. (2001). Uyum sorunlu çocukların aile işlevlerini iyileştirmede anne eğitim gruplarının etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kabasakal, Z. ve Çelik, N. (2010). The effects of social skills' training on elementary school students social adjustment. *Elementary Education Online*, 9 (1), 203-212.
- Kagan, J., Reznick, J. S., Clarke, C., Snidman, N. ve Garcia-Coll, C. (1984). Behavioral inhibition to the unfamiliar. *child development*, 2212-2225.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Aile içi etkileşim ve ilişkiler: bir aile değişme modeli önerisi. *Türkiye'de ailenin değişimi (Toplumbilimsel İncelemeler)*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara-1984. 31 – 48.
- Kandır, A. (2004). Çocuk gelişiminde okul öncesi eğitim kurumlarının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(1).
- Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Aral, N. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4, 65-76.

- Koşay, A. (2013). *Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması* (Doctoral dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Laible, D., Carlo, G., Torquati, J., & Ontai, L. (2004). Children's perceptions of family relationships as assessed in a doll story completion task: Links to parenting, social competence, and externalizing behavior. *social development*, 13(4), 551-569.
- Li, J., Hestenes, L. L., & Wang, Y. C. (2016). Links between preschool children's social skills and observed pretend play in outdoor childcare environments. *Early Childhood Education Journal*, 44(1), 61-68.
- McFall Jr, W. T. (1982). Tooth loss in 100 treated patients with periodontal disease: a long-term study. *Journal of Periodontology*, 53(9), 539-549.
- Merrell, K. W. (1999). Behavioral, social and emotional assesment of children and adolescent. USA: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Mize, J., & Ladd, G. W. (1990). A cognitive-social learning approach to social skill training with low-status preschool children. *Developmental Psychology*, 26(3), 388.
- Mize, J., & Pettit, G. S. (1997). Mothers' social coaching, mother- child relationship style, and children's peer competence: Is the medium the message?. *Child Development*, 68(2), 312-323.
- Moss, E., & Gosselin, C. (1997). Attachment and joint problem-solving experiences during the preschool period. *Social development*, 6(1), 1-17.
- Mussen ve E. M. Hetherington(1990).Handbook of child psychology: socialization. personality and social development. New York: Wiley.
- Nazlı, S. (1997). Aile fonksiyonlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Neslitürk, S. (2013). Anne değerler eğitimi programının 5–6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Neslitürk, S.Çamlıbel, Ö. Karakuş, E.(2016). Annelerin Sosyal Sorun Çözme Becerileriyle Çocukların Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin

- İncelenmesi, *International Journal of Social Science*, 44, p. 263-274, Spring II 2016
- Nirun, N. (1994). Aile ve kültür. *Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını*.
- Ogbu, J. U. (1988). Culture, Development, and education. psychological bases for early education, 245-273.
- Oktaç, A. (2000). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul öncesi dönem (life's magic years: Early childhood). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Olivares, J., Martinez, M., & Lozano, M. (1997). Studying the effects of a social skills training program for mothers and children. *psicologia conductual*, 5(2), 277-293.
- Ozankaya, Ö. (1999). *Toplum Bilim*, 10. Basım, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öğretir, A. D. (1999). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 6 yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Özyürek, A., Gültekin Akduman, G., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Ceylan, Ş., Özyayın, L., Sert, N., Yurt, Ö., Koğar, H., Karayol, S., Ceyhan, A. T., Atabey, D. & Oğuz, T. (2014). *Okul öncesi çocuklar için sosyal beceri destek eğitimi öğretmen rehber kitabı, OSBEP*. Ankara: Fikriale Ajans.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 163-179.
- Özbek, A. (2003). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen çocukların ilköğretim birinci sınıfta sosyal gelişim açısından öğretmen görüşüne dayalı incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Özgülven, İ. E. (2001). Ailede iletişim ve yaşam, Pdrem Yayınları, Ankara, 289.
- Özyürek, A., Begde, Z., Yavuz, N. F. (2014). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Becerileri ile Yakın Çevresindeki Yetişkin Etkileşimleri Arasındaki İlişki. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 16(2).

- Özyürek, A., (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*44(105).
- Özyürek, A. (2017). Okul Öncesi Çocukların Duyguları Tanıma İle Duyguları Yönetme Ve Arkadaşlık Becerileri Arasındaki İlişki. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (59), 128-140.
- Pekdoğan, S. (2011). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş altı yaş çocuklardaki sosyal becerilerin bazı özellikler açısından incelenmesi (Elazığ İli Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya
- Peterson, J. L., & Zill, N. (1986). Marital disruption, parent-child relationships, and behavior problems in children. *Journal of marriage and the family*, 295-307.
- Pırtık, Ş. (2013). *Boşanmış ve tam aileden gelen okul öncesi çocukların sosyal beceri ve akran tepkilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Poole, C., Miller, S., & Church, E. (2003). How children build friendships. *Early Childhood Today*, 18(2), 27-34.
- Raviv, T., Kessenich, M., & Morrison, F. J. (2004). A mediational model of the association between socioeconomic status and three-year-old language abilities: The role of parenting factors. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(4), 528-547.
- Raver, C. (1997). Poor children Gain Social Competence From Sensitive Interaction With Parent. *Brown University Child & Adolescent Behavior Letter*, July, 13(7).
- Ribes, R., Bisquerra, R., Agullo, M. J., Filella, G., & Soldevilla, A. (2005). An emotional curriculum proposal for early childhood education (3 to 6 years). *Cultura y Educación*, 17(1), 5-17.
- Rinn, R. C. & Markle, A. (1979). Modification of social skill deficits in children. in research and practice in social skills training (Pp. 107-129). Springer Us.



- Salovey, P. Detweiler, J. B., Steward, W. T., & Bedell, B. T. (2001). Affect and health-relevant cognition. *Handbook of affect and social cognition*, 344-368.
- Senemoglu, N. (2001). Gelişim öğrenme ve öğretim Development Of Learning And Teaching. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Seven, S. (2008). Yedi-sekiz yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 151-174.
- Sezal, İ. (1981). *Sosyal Bilimlerde temel kavramlar*. Birlik Yayınları, 17.
- Sonuvar, B. (1999). Çocuk Ruh Sağlığı Yönünden Koruyucu Etkenler, Aysel Ekşi. Ben Hasta Değilim Çocuk Sağlığı Ve Hastalıklarının Psiko-sosyal Yönü, 85-88.
- Shanok, R. S., Eggbeer, L., Fenichel, E., Pawl, J. H., Williamson, G. G. (1994). Training the trainers: Innovative strategies for teaching relationship concepts and skills to infant/family professionals. *Infants & Young Children*, 7(2), 53-61.
- Stephen, H. (1993). Conflict Resolution With Young Children; Aeca Resource Book Series; Australian Early Childhood Association Inc. 2.
- Swindells, D. & Stagnitti, K. (2006). Pretend play and parents' view of social competence: the construct validity of the Child-Initiated Pretend Play Assessment. *Australian Occupational Therapy Journal*, 53, 314-324.
- Şener, Ş. ve Karacan, E. (1999). Anne-Bebek Çocuk Etkileşiminde Olumlu ve Olumsuz Özellikler. (Ed: Aysel Ekşi). Ben Hasta Değilim. Nobel Yayınevi, İstanbul.35-44.
- Taşdelen, N.(1995). Annelerden algılanan duygusal istismarın ergenlerin öz kavramı, duygusal ve davranışsal sorunları ve okul başarısı üzerindeki etkisi, Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Taylan, H. H. (2003). Köy ailesinde aile içi ilişkiler" Selçikli Köyü Örneği"(Doctoral Dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Taylor, A. R. & Machida, S. (1994). The contribution of parent and peer support to head start children's early school adjustment. *Early childhood research quarterly*, 9(3-4), 387-405.

- Temiz, G. (2014). *Anne çocuk iletişim becerileri eğitiminin çocukların duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisi* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tepeli, K., & Yılmaz, E. (2012). Üç Farklı Programa Göre Eğitim Alan Okul Öncesi Çocukların Sosyal Kural Algılarının İncelenmesi\*/Examination of Preschool Children's Conceptions of Social Rules Regarding Three Different Preschool Education Programs. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 197.
- Tok, Ş. ; “Aile İçi İletişim Ve Çocuk ” , Çağdaş Eğitim Dergisi, Eylül 2001, 279 ( 34 - 39 ).
- Topaloğlu, A. Ö. (2013). *Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akrana ilişkilerine etkisi* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Turan, N. (1999). Sosyal kişisel çalışma. Birey ve aile için sosyal hizmet. Ankara: Aydınlar.
- Tutkun, C. (2012). 60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Trawick-Smith, J. (2013). *Early childhood development: A multicultural perspective*. Pearson Higher Ed.
- Uyanık, Ö., ve Kandır, A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2).
- Vasta, R., Haith, M. M., & Miller, S. A. (1992). *Child psychology: The modern science*. John Wiley, Sons.
- Vural Ekinci, D. (2006). Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi (Doctoral Dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Waliski, A. D. & Carlson, L. A. (2008). Group Work with Preschool Children: Effect on Emotional Awareness and Behavior, *The Journal for Specialists in Group Work*, 33, (1).

- Wang, Q., & Zhou, T. (2015). The impact of family functioning and mental health condition on the child's behavioral problems. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 43(7), 1135-1145.
- Webster-Stratton, C. and Wooley-Lindsay, D. 1999. Social competence and conduct problem in young children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28 (1); 25-44.
- Wentzel, K.R., and Erdley, C.A. (1993). Strategies for making friends relations to social behavior and peer acceptance in early adolescence. *Developmental Psychology*, 29(5), 819-826.
- Westwood, P. (1993). Commonsense methods for children with special need: Strategies For The Regular Classroom. Routledge.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4), 1544-1570.
- Yavuzer, H. (1995). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1996). Çocuk ve suç. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1998). Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2001). Anne Baba Okulu (8. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Yavuzer, H.(2003). Ana - Baba Ve Çocuk, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yavuzer, H.(2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 23.
- Yener Öztürk, P. (2014). Okul Öncesi Eğitim Alan 60 Ay ve Üzeri Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri İle Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yorburg, B. (1983). *Families And Societies: Survival Or Extinction?*. New York: Columbia University Press.
- Yukay, M. (2006). Okul öncesi dönemdeki çocukların kişilerarası ilişkilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış sosyal beceri eğitimi programının değerlendirilmesi. I. Uluslararası Okulöncesi Eğitim Kongresi, 9-16.

- Yüksel, A. (2009). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin empatik becerileriyle aile işlevleri ve benlik kavramları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 153-165.
- Zembat, R.,& Unutkan, Ö. P. (2001).Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 30-60.



## EKLER

## Okul Öncesi Eğitim Sosyal Beceri Değerlendirme

## Ölçeği (OSBEDÖ) Öğretmen Formu

1. Çocuğun Adı - Soyadı:

2. Çocuğunuzun Doğum Tarihi: \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ (gün/ay/yıl)

3. Çocuğun cinsiyeti: ( ) Kız ( ) Erkek

AÇIKLAMA: İlişikte Çocuklar hakkında 49 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, çocuğane derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin çocuğu nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 5 seçenek söz konusudur ( <i>hemen hemen her zaman, çoğu zaman, bazen, nadiren, hemen hemen hiç.</i> ) Her cümlemin yanında 5 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.	Hemen Hemen Hiç	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Hemen Hemen Her Zaman
<b>I. BAŞLANGIÇ BECERİLERİ (1-12)</b>					
01. Selamlaşma: Başkalarıyla karşılaştığında sözle ya da bedeniyle selam verir mi?	1	2	3	4	5
02. Akranlarına ismiyle hitap etme: Akranlarıyla konuşurken isimleriyle hitap eder mi?	1	2	3	4	5
03. Kendini tanıtmaya: Yeni tanıştığı insanlara kendini tanıtır mı?	1	2	3	4	5
04. Anlaşılır bir ses tonu ile konuşma: Konuşurken anlaşılır ses tonu kullanır mı?	1	2	3	4	5
05. Başkalarını tanıtmaya: Yanındaki insanları gerektiğinde başkalarına tanıtır mı?	1	2	3	4	5
06. Teşekkür etme: Kendisine bir iyilik yapıldığında, bir hediye verildiğinde veya iltifat edildiğinde teşekkür eder ya da başka bir sözle vefasını gösterir mi?	1	2	3	4	5
07. İzin isteme: Gerektiği durumlarda bir işi yapmadan önce anne baba, öğretmen ya da diğer yetişkinler ve arkadaşlarından izin ister mi?	1	2	3	4	5
08. Özür dileme: Yanlış bir davranış yaptığında özür diler mi?	1	2	3	4	5
09. Yardım isteme: İhtiyaç duyduğunda, yardım edebilecek kişilerden yardım ister mi?	1	2	3	4	5
10. Vedalaşma: Bulunduğu ortamdan ayrılırken hoşça kal, iyi geceler, allahısmarladık vb. veda sözcükleri kullanır mı?	1	2	3	4	5
11. Soru sorma: Merak ettiği bir konuda uygun soru ifadesi ve ses tonuyla soru sorar mı?	1	2	3	4	5
12. Duyularını ifade etme: Ne hissettiğini sözel olarak ifade eder mi?	1	2	3	4	5
<b>II. AKADEMİK DESTEK BECERİLERİ (13-24)</b>					
13. Dinleme: Başkaları konuştuğunda dinler mi? (Dinlediği kişiyle göz teması kurarak sözünü kesmeden, jest ve mimikleriyle dinlediğini belli eder mi?)	1	2	3	4	5
14. Soruya cevap verme: Kendisine bir soru yöneltildiğinde uygun şekilde açıklamaya çalışır mı?	1	2	3	4	5
15. Yönergelere uyma: Verilen yönergeleri anlar ve yönergeye uygun davranışlar gösterir mi?	1	2	3	4	5
16. Alternatif çözümler üretebilme: Var olan probleme ilişkin farklı çözüm yolları önerebilir mi?	1	2	3	4	5
17. Başladığı etkinliği sonlandırma: Başladığı bir işi bitirene kadar devam eder mi?	1	2	3	4	5

<b>18. Kendini meşgul etme:</b> Kendisini oyalayacak etkinlikler bulup zaman geçirebilir mi?	1	2	3	4	5
<b>19. Amaca ulaşmak için çaba gösterme:</b> Belirlenen amaca ulaşmak için gerekli davranışlarda bulunur mu?	1	2	3	4	5
<b>20. Uygun zamanda söze girme:</b> Söze girmek için uygun zamanı bekleyip söze girer mi?	1	2	3	4	5
<b>21. Söz alma:</b> Söz almak istediği zaman nazik bir ifade ya da beden dilini kullanarak söz ister mi?	1	2	3	4	5
<b>22. Düşüncelerini ifade etme:</b> Düşüncelerini sözel yollarla ifade eder mi?	1	2	3	4	5
<b>23. Eleştiri yapma:</b> Kırıcı olmadan nazik ifadelerle eleştiri yapar mı?	1	2	3	4	5
<b>24. Eleştiriye açık olma:</b> Kendisine yönelik eleştirileri kızmadan sabırla dinler mi?	1	2	3	4	5
<b>III. ARKADAŞLIK BECERİLERİ (25-37)</b>					
<b>25. Arkadaşlarının duygularını anlama:</b> Arkadaşlarının konuşmalarından onların üzüntülü ya da sevinçli gibi hangi duygulara sahip olduklarını anlar mı?	1	2	3	4	5
<b>26. Başkalarının haklarını koruma:</b> Arkadaşının hakkını korumak için çaba harcar mı?	1	2	3	4	5
<b>27. Arkadaşlarının fikirlerine uygun tepki verme:</b> Arkadaşları farklı fikirler beyan ettiğinde, beyan edilen görüşe katılıp katılmadığını sözle ya da beden diliyle nazik bir şekilde ifade eder mi?	1	2	3	4	5
<b>28. Arkadaşlarıyla işbirliği yapma:</b> İhtiyaç olduğunda arkadaşlarıyla işbirliği yapar mı?	1	2	3	4	5
<b>29. Arkadaşlarını takdir edebilme:</b> Arkadaşlarının takdir edilecek davranışlarını takdir eder mi?	1	2	3	4	5
<b>30. Akran gruplarına katılma:</b> Uygun yolları kullanarak devam etmekte olan bir aktivite ya da gruba katılır mı?	1	2	3	4	5
<b>31. Sırasını bekleme:</b> Sıra beklemesini gerektiren durumlarda kendi sırasının gelmesini bekler mi?	1	2	3	4	5
<b>32. Paylaşma:</b> Oyuncaklarını ya da materyallerini arkadaşlarıyla paylaşır mı?	1	2	3	4	5
<b>33. Yardım önerme:</b> Arkadaşları yardıma ihtiyaç duyduğunda ya da açıkça yardım istediklerinde yardım önerir mi?	1	2	3	4	5
<b>34. Oyuna davet etme:</b> Arkadaşlarını oyuna davet eder mi?	1	2	3	4	5
<b>35. Oyunun sonuçlarını kabul etme:</b> Oyunun sonucuna ilişkin duygu ve düşüncelerini sakin bir şekilde söyler mi?	1	2	3	4	5
<b>36. Oyunun kurallarına uyma:</b> Oyun oynarken oyunun gerektirdiği kurallara uyar mı?	1	2	3	4	5
<b>37. Arkadaşlarının duygularına uygun tepki verme:</b> Arkadaşlarının içinde bulunduğu duygu durumuna (sevinçli, hüzünlü, kızgın vb.) göre uygun tepkiler verir mi?	1	2	3	4	5
<b>IV. DUYGULARINI YÖNETME BECERİLERİ(38-49)</b>					
<b>38. Duygularını başkalarını rahatsız etmeden gösterme:</b> Duygularını, başkalarını fiziksel ya da sözel olarak rahatsız etmeden gösterir mi?	1	2	3	4	5
<b>39. Engellenme durumuyla baş etme:</b> Engellendiğinde sakin kalıp durumu kabul eder mi?	1	2	3	4	5
<b>40. Hatalarıyla baş etme:</b> Hata yaptığını kabul eder, söyler ve hatasını telafi edecek alternatif çözüm yolları arar mı?	1	2	3	4	5
<b>41. Başkalarının duygularını anlama:</b> Başkalarının jestlerinden, mimiklerinden ya da	1	2	3	4	5

konuşmalarından neler hissettiğini anlar mı?					
<b>42. Baskı altında sakin kalma:</b> Kendini baskı altında hissettiğinde duygularını kontrol edip sakin kalır mı?	1	2	3	4	5
<b>43. Alay etmeyle baş etme:</b> Kendisiyle alay edildiğinde, duygusunu ifade ederek ya da görmezden gelerek alay etme durumuyla baş eder mi?	1	2	3	4	5
<b>44. Hayır cevabını kullanma:</b> Yapmak istemediği durumları nedenleriyle ifade ederek karşısındakini kırmadan hayır der mi?	1	2	3	4	5
<b>45.İsteğini erteleme:</b> İsteğinin ertelenmesi gerektiği durumlarda sakince bekler mi?	1	2	3	4	5
<b>46. Tepki vermeden önce düşünme:</b> Tepki vermeden önce sonuçları hakkında düşünerek ona göre tepki verir mi?	1	2	3	4	5
<b>47.Hayır cevabını kabul etme:</b> Kendisine hayır cevabı verildiğinde ısrar etmeden kabullenir mi?	1	2	3	4	5
<b>48.Hakkını koruma:</b> Hakkını başkalarına zarar vermeden korur mu?	1	2	3	4	5
<b>49.Kendiliğinden çözülecek sorunları görmezden gelme:</b> Müdahale etmeden çözülebilecek sorunları tepki vermeden bekleyebilir mi?	1	2	3	4	5

### Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

**AÇIKLAMA:** İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum*)

Her cümlelerin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. **Mümkün olduğu kadar** çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. **Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.**

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	0	0	0	0
2. Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	0	0	0	0
3. Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	0	0	0	0
4. Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	0	0	0	0
5. Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	0	0	0	0
6. Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	0	0	0	0
7. Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	0	0	0	0
8. Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	0	0	0	0
9. Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	0	0	0	0
10. Gerekteğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	0	0	0	0



11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	0	0	0	0
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	0	0	0	0
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	0	0	0	0
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	0	0	0	0
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	0	0	0	0
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	0	0	0	0
17.Evde herkes başına buyruktur.	0	0	0	0
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	0	0	0	0
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	0	0	0	0
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	0	0	0	0
21.Ailecek,korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınılız.	0	0	0	0
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	0	0	0	0
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	0	0	0	0
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	0	0	0	0
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	0	0	0	0
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	0	0	0	0
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	0	0	0	0
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	0	0	0	0
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	0	0	0	0
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	0	0	0	0
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	0	0	0	0
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	0	0	0	0
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	0	0	0	0
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	0	0	0	0
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek	0	0	0	0

istediklerimiz birbirinden farklıdır.				
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	0	0	0	0
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	0	0	0	0
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	0	0	0	0
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	0	0	0	0
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	0	0	0	0
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	0	0	0	0
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	0	0	0	0
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	0	0	0	0
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	0	0	0	0
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	0	0	0	0
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	0	0	0	0
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	0	0	0	0
48.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	0	0	0	0
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	0	0	0	0
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	0	0	0	0
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	0	0	0	0
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	0	0	0	0
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	0	0	0	0
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	0	0	0	0
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	0	0	0	0
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	0	0	0	0
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	0	0	0	0

58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	( )	( )	( )	( )
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	( )	( )	( )	( )
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	( )	( )	( )	( )

### Aile işlevleri ölçeği değerlendirme tablosu

Bölme işlemi

Problem çözme	2-	12-	24-	38-	50-	60-							.../6=
İletişim	3-	14*-	18-	22*-	29-	35*-	43-	52*-	59-				.../9=
Roller	4*-	8*-	10-	15*-	23-	30-	34*-	40-	45*-	53*-	58*-		.../11=
Duygusal tepki verebilme	9*-	19*-	28*-	39*-	49-	57-							.../6=
Gereken ilgiyi gösterme	5*-	13*-	25-	33*-	37*-	42*-	54*-						.../7=
Davranış kontrolü	7*-	17-	20-	27*-	32-	44*-	47*-	48*-	55-				.../9=
Genel işlevler	1*-	6-	11*-	16-	21*-	26-	31*-	36-	41*-	46-	51*-	56-	.../12=

Aynen katılıyorum: bir( 1) puan Büyük ölçüde katılıyorum :iki (2) puan  
 Birazkatılıyorum : üç (3) puan Hiç katılmıyorum : dört (4) puan .  
 Yıldız(\*)işaretli sorular ters olup puanlaması ters yani dört, üç, iki, bir ,(4,3,2,1)  
 şeklinde olmaktadır. Örnek 14. soru puanlanırkenAynen katılıyorum : bir( 4) puan  
 Büyük Ölçüde katılıyorum :iki (3) puan Birazkatılıyorum : üç (2) puan Hiç  
 katılmıyorum : dört (1) puan

Sonuç “1” veya “1”e yakınsa değerlendirme olumludur. “4” veya “4”e yakınsa aile içi tutumlarda değişiklik zamanı gelmiştir. Anne baba puanları toplanıp ikiye bölünür. Aile değerlendirme öleğiniel (Bulut 1990).



### Kişisel Bilgi Formu (Anne-Baba)

Sevgili katılımcı, aşağıda istenen bilgiler, araştırmacıya bilgi formunu dolduran katılımcılar hakkında istatistiksel bilgi vermek ve bu grubu bilimsel olarak tanımlayabilme imkânı sağlayacaktır. Lütfen her maddeyi, kendinize uygun olan şıkkın yanındaki kutucuğu işaretleyerek yanıtlayınız.

1. Anketi dolduran kişinin çocuğa yakınlık derecesi:
  - Anne
  - Baba
  - Büyükanne
  - Büyükbaba
  - Diğer (Lütfen yazı ile belirtiniz) .....
2. Eğitim Seviyeniz:
  - Okuryazar
  - ilköğretim
  - Lise
  - Lisans
  - Yüksek Lisans ve yukarısı
3. Ailenizin toplam aylık geliri (Lütfen yazı ile belirtiniz): .....
4. Kaç çocuğunuz var (Lütfen yazı ile belirtiniz): .....
5. Çocuğunuzun anasınıfına kayıt olmadan önce aldığı eğitimi ve eğitim süresini belirtiniz.
  - Eğitim almadı
  - Kreş (..... yıl)
  - Anaokulu (..... yıl)
6. Çocuğunuzun günlük ortalama TV izleme süresini belirtiniz.
  - 0-1 saat
  - 1-2 saat
  - 2-3 saat
  - 3-4 saat
  - 5 saat ve üstü
7. Evde bilgisayar varsa çocuğunuzun gün içerisinde bilgisayarda vakit geçirme süresini belirtiniz.
  - 0-1 saat
  - 1-2 saat
  - 2-3 saat
  - 3-4 saat
  - 5 saat ve üstü
8. Okulöncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi
  - Anne
  - Anneanne, babaanne/ yakın akraba
  - Bakıcı
9. Yaşadığınız aile tipini belirtiniz.
  - Çekirdek aile (anne, baba ve çocuklar)
  - Geniş aile (anne, baba, çocuklar, baba anne, dede, hala, amca vd....)

## İZİNLER

Yeni | Sil | Arşivle | Taşı | Kategoriler | ...

Sayın Cengiz Çelik,

Ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması tarafımdan gerçekleştirilen “Aile Değerlendirme Ölçeği”ni çalışmanızda kullanabilirsiniz.

Başarı dilekleriyle..

**Prof. Dr. Işıl BULUT**  
Başkent Üniversitesi  
Sağlık Bilimleri Fakültesi  
Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı  
0 312 246 66 78

**Prof. Dr. Işıl BULUT**  
Baskent University  
Faculty of Health Sciences  
Head of Department of Social Work  
+ 90 312 246 66 78

Yeni | Yanıtla | Sil | Arşivle | Gereksiz | Süpür | Taşı | Kategoriler | ...

### Ynt: ölçek hakkında

**ARZU OZYUREK** <a.ozyurek@karabuk.edu.tr>  
28.7.2017 (Cum), 19:48  
Siz

Yanıtla

Bu iletiyi 29.7.2017 21:25 tarihinde ilettiniz

osbed öğretmen for...  
123 KB

İndir OneDrive - Kişisel konumuna kaydet

Sayın Çelik,

Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeği (OSBED) Öğretmen Formu ektedir. Çalışmalarınızda kaynak göstererek kullanmanızda sakınca yoktur. Aşağıda konuyla ilgili kaynakları bulabilirsiniz. Ölçeğin kullanımını veya verilerin değerlendirilmesi konusunda sorularınız olursa yazabilirsiniz. Selamlarımla.

1-Ömeroğlu, E., Büyükoztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Özyürek, A., Gültekin Akduman, G., Kılıç Çakmak, E., Günindi, Y., Çoban, A., Yurt, Ö., Koğar, H., Karayol, S. (2015). Okul Öncesi Sosyal Beceri Eğitim Programı Pilot Çalışmasının Değerlendirilmesi, *ACED Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 7, 72-89. Doi:10.17359/ACED.2015714079. [ASOS indeks].

2-Ömeroğlu, E., Büyükoztürk, Ş., Aydoğan, Y., Özyayın, L., Sert, N., Kutlu, Ö., Çakan, M., Ceylan, Ş., Gültekin, G., Özyürek, A., Çoban, A., Yurt, Ö., Ceyhan, A.T., Atabey, D., Kogar, H.ve Dayanç, T. (2011). *Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesi/Early Childhood Social Skills Development Project*, III. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi/The Third International Congress of Educational Research “Life-long Learning and Informal Education” 4-7 May 2011, Girne, Turkish Republic of Northern Cyprus. ss: 754-763. [Erişim: [http://www.eab.org.tr/eab/EAB\\_Kongre\\_Kitap\\_2011.pdf](http://www.eab.org.tr/eab/EAB_Kongre_Kitap_2011.pdf)].

3-Ömeroğlu, E., Büyükoztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Kılıç Çakmak, E., Özyürek, A., Gültekin Akduman, G., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Yurt, Ö., Kogar, H.ve Karayol, S. (2012). *Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Beceri Destek Temelli Eğitim Programını Geliştirme Süreci*, Proceedings of The 1st Cyprus International Congress of Education Research “Interdisciplinary Studies and New Approaches in Education”, 06-09 Aralık 2012, Girne/Kuzey Kıbrıs, Cilt:3, ss: 703-716. [Erişim: <http://www.kibriseab.org/userfiles/file/TAM%20METIN-CILT3.pdf>].



T.C.  
KONYA VALİLİĞİ  
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

129

Sayı : 83688308-605.01-E.373074

05.09.2017

Konu: Araştırma İzni (Cengiz ÇELİK)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Selçuklu İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünür 01.09.2017 tarihli ve 53797799-730.07.03-E.49938 sayılı yazısı.

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü Arş. Gör. Cengiz ÇELİK'in "Okul Öncesine Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Ailelerinin Aile İşlevleri, Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Selçuklu ilçesinde bulunan anaokulu ve anasınıflarında eğitim gören öğrencilerin velileri ile ilgili okul müdürlüklerinde görev yapan okul öncesi öğretmenlerine eğitim öğretimi aksatmamak ve okul müdürlüğünün uygun görmesi kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Araştırmacı, Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmalarını 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlamanız zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmalar 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlanması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mukadder GÜRSOY  
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

1-Bilgi Formu (1 Sayfa)

2-Anket (2 Sayfa)

Dağıtım:

Selçuklu İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Sayın Arş Gör. Cengiz ÇELİK